

Torsdagen den
29 april 1976

Torsdagen den 29 april

Kl. 19.30

*Granskning av
statsrådets
tjänsteutövning
m. m.*

Förhandlingarna leddes till en början av herr andre vice talmannen.

*Fråga om viss
säpo-verksamhet*

§ 1 Granskning av statsrådets tjänsteutövning m. m. (forts.)

Fortsattes överläggningen om konstitutionsutskottets betänkande 1975/76:50.

Herr JONNERGÅRD (c):

Herr talman! Det ingår naturligtvis inte i vår nuvarande granskningsuppgift att bedöma säpo-verksamheten. De förhållanden som herr Berndtson redogjorde för före middagspausen innehöll stor dramatik, men det var fel föreställning. Såsom vi framhåller i reservationen nr 12 gäller nu vår granskning justitieministerns och regeringens befattning med det aktuella ärendet i Göteborg.

En närmare undersökning av vad som förevarit vid sjukvårdsförvaltningen i Göteborg har redovisats i en promemoria, upprättad av chefen för säkerhetspolisen och justitiedepartementets pressekreterare. Promemorian har sekretessbelagts. Det anmärkningsvärda har inträffat att denna promemoria inte stått till förfogande vid vår granskning. Från statsrådsberedningen har sagts att det här inte var frågan om ett regeringsärende och att utskottet därför inte skulle ha rätt att få ut handlingen på sätt som föreskrivits i regeringsformens 12 kap. 1 §. I utskottet har socialdemokraterna med ordförandens utslagsröst avslagit yrkandet om att utskottet skulle begära att få ta del av handlingen. Det är sant som här har redovisats att den ena moderatstolen i det avgörande ögonblicket var tom. Vi förstår nu att den historiska och statsvetenskapliga forskningen får utreda varför det var så.

Resultatet av detta är, såsom vi konstaterar i reservationen, att vi inte på sätt grundlagen förutsätter kunnat genomföra granskningen av regeringens befattning med ärendet. Naturligtvis gäller detsamma om den socialdemokratiska majoriteten, även om den inte själv säger det. Enligt min mening är det anledning att uppmärksamma det allvarliga i att riksdagens kontrollmakt på detta sätt har satts ur spel.

Det har alltså hävdats att promemorian inte skulle behöva lämnas ut till konstitutionsutskottet därför att den inte hänför sig till något regeringsärende. Det är enligt min bedömning en orimlig tolkning, som inte kan vara i god överensstämmelse med det syfte som den konstitutionella granskningen enligt grundlagen skall tjäna. Det är ju för det

Torsdagen den
29 april 1976

*Granskning av
statsrådets
tjänsteutövning
m. m.*

*Fråga om viss
säpoverksamhet*

första frågan om ett ärende som visserligen inte blev regeringsärende, men som kunde ha blivit det. För det andra skall utskottet granska inte bara regeringsärenden utan också statsrådets hela tjänsteutövning. Då måste det vara självklart att allt det material som behövs för denna granskning skall stå till utskottets förfogande.

Då utskottet inte haft tillgång till denna viktiga promemoria har det varit svårt att få en helt klar uppfattning om justitieministerns agerande i den aktuella frågan. Materialet har varit alltför knapphändigt. Men det finns indicier som pekar åt ett visst håll. Den utredning som justitiedepartementets pressekreterare och chefen för säkerhetspolisen gjort tillsammans och sammanställt i den hemliga promemorian synes ha utförts på direkt uppdrag av justitieministern. Formuleringar från rikspolisstyrelsen och från pressen ger denna bild, sedermera bekräftad genom JO:s utredning av frågan. Det har alldeles självfallet varit justitieministerns skyldighet att hålla sig informerad om vad som hänt i fråga om säpoverksamheten vid sjukvårdsförvaltningen i Göteborg. Jag kan gärna förena mig med vårt utskotts ordförande Hilding Johansson i ett beröm åt justitieministern för hans vilja att hålla sig underrättad. Men frågan är vilka metoder som har använts. Här finns det anledning att uppfatta pressekreterarens medverkan i en ingående utredning tillsammans med säkerhetspolisen som en inblandning från justitiedepartementets sida i förvaltningsmyndighets verksamhet, och detta är inte i god överensstämmelse med grundlagen. Om säkerhetspolisens chef fått ett direkt uppdrag av justitieministern att utföra utredningen, ser det också ut som om justitieministern utövat befälsrätt över befattningshavare i ett individuellt ärende i en förvaltningsmyndighet. Det är i så fall inte konstitutionellt tillfredsställande. Då har man också viss anledning att tala om s. k. ministerstyre, som vi enligt regeringsformens 7 kap. 3 § inte skall ha.

Utskottets ordförande, herr Johansson i Trollhättan, sade sig i ett anförande tidigare här i dag vara förvånad över att vi inte hade förankrat denna vår kritik i någon särskild paragraf i regeringsformen. Jag tror jag kan säga att de förhållanden vi kritiserar över huvud taget inte alls stämmer bra överens med vad regeringsformens 7 kap. om regeringsarbetet åsyftar. Vidare tror jag att herr Johansson i Trollhättan har ännu svårare att i regeringsformen leta fram paragrafer som handlar om t. ex. lämpligheten av att enskilt statsråd eller regeringen i individuella ärenden utövar befälsrätt över tjänstemän i förvaltningsmyndigheter eller av att tjänsteman i departement direkt medverkar i förvaltningsmyndighets arbete.

Herr talman! Jag yrkar bifall till reservationen 12.

Herr BERGQVIST (s):

Herr talman! Konstitutionsutskottet har granskat justitieministern när det gäller sjukvårdsärendet, och massmedia har varit välförsedda med felaktiga uppgifter om vad som har hänt i utskottet. Regeringen vägrar konstitutionsutskottet att ta del av handling, meddelas det. Men faktum

är att utskottet har fått ta del av alla handlingar som det har begärt av regeringen.

Socialdemokraterna vägrar parlamentarisk insyn i regeringens förehavanden, får vi också veta. Men faktum är att justitieministern har varit i utskottet. Han har redogjort för sin befattning med ärendet. Han har svarat på de frågor som utskottsledamöterna velat ställa till honom.

KU:s socialdemokrater mörklägger hemlig promemoria, sägs det. Men faktum är att statssekreteraren i justitiedepartementet har varit i utskottet och redogjort för innehållet i promemorian. Han har svarat på alla de frågor som utskottsledamöterna ställt om promemorian.

Endast socialdemokrater har kunnat ta del av promemorian, har vi fått höra. Men faktum är att riksdagsledamöter från olika partier har kunnat läsa promemorian hos rikspolisstyrelsen. Faktum är att justitieombudsmannen gått igenom promemorian i samband med sin utredning.

Att man sedan bortser från att KU:s handläggning av frågan enligt grundlagen bara får gälla statsråd, att man i en TV-intervju helt klipper bort uppgiften om att utskottet skulle få en muntlig föredragning av promemorian, att detta sedan också utelämnas i många tidningsartiklar, att rubriker och påannonser ofta stämmer dåligt med uppgifter som lämnas i artiklar och nyhetsrapporter kan jag inte närmare gå in på här, utan jag nöjer mig med att allmänt beklaga det.

Vad sedan gäller reservationerna är det en frontalkrock mellan vpk:s reservation och de borgerligas reservation. Vpk reserverar sig därför att säkerhetspolisens chef fått vara med och ta fram promemorian. De borgerliga reserverar sig därför att säkerhetspolisens chef inte ensam fått ta fram promemorian. Enligt vpk hade det varit bra om pressekreteraren hade gjort jobbet till hundra procent. Enligt de borgerliga hade det varit bra om pressekreteraren inte alls hade varit med.

Nu säger vpk: "Säpo bör inte utreda sig självt." Det kan jag hålla med om. Skall man noggrant utreda om en myndighet hållit sig inom gällande föreskrifter, bör denna utredning göras av någon utanför myndigheten. Det är också vad som har skett i det här fallet. JO har prövat frågan om åsiktsregistrering, och han har kommit till ett entydigt resultat. Men i det fall som vi haft uppe i utskottet gällde det ju inte att man genom promemorian skulle utreda säpo, utan det gällde att snabbt få information om vad som hade hänt. Vad är det då i och för sig för fel att man vänder sig till den berörda myndigheten? Vad är det för fel att den myndighet som har ansvar för området får tala om vad den har att meddela? Så länge man redovisar varifrån uppgifterna kommer kan det väl inte vara fel att göra på det sättet? Normalt tillgår det ju så att om ett statsråd vill förbereda ett interpellationssvar så vänder han sig till socialstyrelsen, när det gäller en fråga som socialstyrelsen handlägger. Han vänder sig till naturvårdsverket när det gäller någonting som ligger under den myndigheten osv. Det är en helt annan sak om det är fråga om en mer genomgripande utredning som gäller gränsdragning mellan myndigheter eller kritisk granskning av myndigheter – det skall

Nr 114

Torsdagen den
29 april 1976

*Granskning av
statsrådets
tjänsteutövning
m. m.*

*Fråga om viss
säpoöverksamhet*

Torsdagen den
29 april 1976

*Granskning av
statsrådets
tjänsteutövning
m. m.*

*Fråga om viss
säpo-verksamhet*

naturligtvis ligga utanför myndigheten.

Vad kan man då säga om de borgerligas uppfattning att pressekreteraren inte alls hade med det här att göra? Ja, utskottets ordförande har redan framhållit att man i och för sig kan samla in uppgifter till interpellationssvar på många sätt. I detta fall var det en fråga av stort allmänt intresse och det gällde att snabbt få in upplysningar. En pressekreterare har ett speciellt ansvar för att informera press och allmänhet. Man bedömde det helt enkelt som praktiskt att han var med på platsen och fick upplysningar.

När man talar om ministerstyre är det ofrånkomligt att man gör en grundläggande distinktion. Här var det inte fråga om att pressekreteraren skulle lägga sig i säkerhetspolisens operativa verksamhet. Det gällde att samla in fakta och göra det snabbt.

Sedan till frågan om utskottet och promemorian. Det har varit ganska påfrestande att möta dessa anklagelser om mörkläggning, att socialdemokraterna vägrar parlamentarisk insyn, dessa misstänkliggöranden för att dölja skumraskaffärer och allt vad det är fråga om. Hör ni inte själva på borgerligt håll hur falskt det skorrar, när ni med darr på rösten frågar vilka skumna saker som socialdemokraterna i konstitutionsutskottet vill dölja? De borgerliga partierna har ju haft representanter som läst promemorian. I rikspolisstyrelsen har de borgerliga partiernas riksdagsmän på ett mycket tidigt stadium kunnat läsa promemorian i dess helhet. Jag förmodar att de också har gjort det. I så fall är det utmärkt. De bör göra det med hänsyn till de speciella uppgifter och den särskilda kontrollfunktion som vilar på parlamentarikerna i rikspolisstyrelsen.

Men vilken är konstitutionsutskottets kontrollfunktion? Inte är det att granska sjukvårdsstyrelsen i Göteborg. Det gör kommunfullmäktige och justitieombudsmannen. Inte är det att granska säkerhetspolisen. Det gör justitieombudsmannen och parlamentarikerna i rikspolisstyrelsen. Än mindre är konstitutionsutskottets uppgift att granska det eventuella spaningsmaterial som säkerhetspolisen kan samla in i olika sammanhang.

Herr Jonnergård förebrådde vpk för att partiet gick in på sådant som inte har med den konstitutionella granskningen att göra. Jag kan på den punkten hålla med herr Jonnergård. Men det hade varit i sin ordning om herr Jonnergård hade riktat sitt förebrående finger även mot herr Molin i folkpartiet. Herr Molin ville nämligen göra stort nummer av att det i sjukvårdsaffären skulle finnas frågetecken som inte är utritade. Men inte ett enda av de frågetecken som herr Molin förde fram gällde någon konstitutionell fråga. Det gällde sjukvårdsstyrelsen och hur säkerhetspolisen var inblandad. Där fanns inga konstitutionella frågeställningar.

Konstitutionsutskottets uppgift är att granska statsrådets tjänsteutövning. Konstitutionsutskottets granskning har beträffande justitieministern visat att han förvisso inte varit verksam på sjukvårdsstyrelsen, inte varit inblandad i säkerhetspolisens kontakter med sjukvårdsstyrelsen och över huvud taget inte varit informerad om denna affär, förrän den kom i tidningarna i oktober.

Inom parentes kan jag säga till herr Berndtson att här har vi också bakgrunden till den uppgift som justitieministern i första omgången lämnade till tidningarna. Den uppgiften var i sin tur grundad på en tidningsuppgift som gällde säkerhetspolisens chef, och justitieministern har själv inför utskottet redogjort för omständigheterna när han sent på kvällen blev uppringd av en journalist som ställde frågor. Han har beklagat sitt svar vid det tillfället, och han har givit klart besked varför det blev som det blev här.

En promemoria som handlar om tiden innan statsrådet kom in i bilden, en promemoria som är upprättad av en tjänsteman i justitiedepartementet och säkerhetspolisens chef, på vilket sätt belyser den statsrådet Geijers konstitutionella roll? Finns det någonting i den promemorian av konstitutionell betydelse som inte kommer fram i det öppna materialet? Bertil Fiskesjö kommenterade det här förut, och han ville inte påstå att promemorian har någon konstitutionell betydelse. Han sade bara: Jag vet inte.

Nu har regeringsrätten – som ju inte har något direkt med regering att göra – förklarat att promemorian innehåller hemliga uppgifter av mycket känslig natur. Ingen i konstitutionsutskottet har heller velat göra gällande att promemorian bör offentliggöras. Men man bör allmänt vara försiktig med hemligt material. Vetskap om de konkreta spaningsuppgifterna kan inte ha betydelse för utskottets konstitutionella granskning. Därför sade socialdemokraterna i utskottet: Allright, låt oss få en fyllig redogörelse för den här promemorian. Vi kan gå igenom den och se om någonting är av konstitutionellt intresse. Det kan vi göra utan att vi behöver komma in på de saker som regeringsrätten bedömer vara av mycket känslig natur för rikets säkerhet.

Därför har vi haft en muntlig föredragning. Därför har vissa delar av promemorian på begäran av ledamöter lästs upp ordagrant. Utskottets ledamöter har kunnat informera sig om innehållet i promemorian. Är det några oklarheter, är materialet knapphändigt, man saknar besked om innehållet i promemorian, då får man kanske också ställa sig själv frågan varför man inte begärde fler upplysningar när vi hade promemorian uppe i utskottet. Varför informerade jag mig inte ytterligare, om jag i dag upplever att jag skulle behövt veta mer om innehållet i promemorian?

Det är en fråga som jag tycker ni borde ställa er, innan ni med indignation i rösten talar om hemlighållande och mörkläggnung.

Herr BERNDTSON (vpk):

Herr talman! Herr Bergqvist bekräftar en ur konstitutionell synpunkt nog så anmärkningsvärd uppgift – att justitieministern inte var informerad förrän uppgifterna om säpoöverksamheten kom ut i pressen. Detta styrker vår konstitutionella kritik och farhågorna för att säpo här har agerat otillbörligt.

Vidare säger herr Bergqvist att tidningsrubrikerna har stämt dåligt över-

Torsdagen den
29 april 1976

*Granskning av
statsrådets
tjänsteutövning
m. m.*

*Fråga om viss
säpo verksamhet*

ens. Ja, men det gör ju också det som de inblandade i den här affären har att berätta! Det tycker jag att JO-rapporten tydligt visar. Jag anser det också något felaktigt att försöka framställa det som om utredningen hade kommit till därför att justitieministern skulle besvara en fråga här i riksdagen. Om det då framkom sådana märkliga omständigheter att man fann skäl att hemligstämpla materialet kan man inte göra den begränsningen att rapporten bara skulle vara underlag för ett interpellationssvar.

Förklaringen till att vpk och de borgerliga har kritiserat justitieministern från olika utgångspunkter, vilket såväl utskottets ordförande som herr Bergqvist noterar som anmärkningsvärt, är inte märkvärdigare än denna: De borgerliga är inte beredda att gå till angrepp mot den borgerliga statsapparatusens yttringar när dessa riktar sig mot vänster. Det har vi än en gång fått belägg på.

Sedan säger herr Bergqvist att vpk egentligen har begärt att justitiedepartementets pressekreterare ensam skulle företa utredningen. Har inte herr Bergqvist upptäckt att vpk krävt en fempartikommission för en verklig utredning av vad som skett i Göteborg? Det är något mer än om en eller två personer gör en utredning! Vad vi har kritiserat är det förhållandet att säpochefen har fått utreda säpos egen verksamhet.

Låt mig också, herr talman, säga till herr Jonnergård: Om det finns dramatik i den här affären söker man från borgerligt håll vända på fakta. För vad innehåller den borgerliga reservationen? Jo, kritik för ministerstyret, när det i själva verket handlar om släpphänthet hos justitieministern i fråga om säpos verksamhet!

Herr JONNERGÅRD (c):

Herr talman! Herr Bergqvist och jag är överens om att den konstitutionella granskningen gäller regeringens handhavande av frågan. Sedan kan det också vara riktigt att herr Bergqvist mer än regeringen, formellt sett, har hindrat att vi fick ta del av den hemliga promemorian – det har utretts här förut, och det är alltså utskottets beslut. Det beklagar vi.

Det jag vände mig mot var emellertid den uppfattning som fanns i statsrådsberedningen – enligt vårt material – nämligen att vi inte skulle ha rätt att ta del av promemorian. Nu säger herr Bergqvist att det inte spelar någon roll, därför att vi har fått intervjua statssekreteraren. Men det är inte samma sak.

Herr Bergqvist intygar att promemorian inte är konstitutionellt intressant. Det måste betyda att herr Bergqvist bygger sin uppfattning på annat än de intervjuer som vi andra fått vara med om.

Sedan försvarar herr Bergqvist sina positioner med att de borgerliga och kommunisterna inte har kommit till samma ståndpunkt. Det är verkligen inget försvar; det är inte något sensationellt.

Det finns t. ex. i ett yttrande från rikspolisstyrelsen uppgift om att avdelningschefen Hans Holmér, rikspolisstyrelsen, fått göra utredningen

på uppdrag av justitieministern. Det är en formulering som är ett direkt stöd för den kritik jag tidigare har framfört.

Herr MOLIN (fp):

Herr talman! Herr Bergqvist fortsätter att med alla till buds stående medel slå ifrån sig i den här frågan. Han försvarar att socialdemokraterna i konstitutionsutskottet skall bestämma hur den parlamentariska insynen och den parlamentariska granskningen av den socialdemokratiska regeringen skall gå till – även i ett ärende där socialdemokrater har varit huvudagerande. Det har förhindrat konstitutionsutskottet att uppfylla sin grundlagsenliga granskningsskyldighet i ett ärende där regeringen har agerat. Jag tycker, som jag sade i mitt första anförande, att det är betänkligt att socialdemokraterna använder sin maktställning på det här sättet.

Ett av de många argument som herr Bergqvist använde var ovanligt avslöjande. Han sade att riksdagsmännen i rikspolisstyrelsen ju får läsa promemorian. Herr Bergqvist tycker alltså att riksdagsmännen i rikspolisstyrelsen skall få läsa promemorian medan riksdagsmännen i konstitutionsutskottet inte skall få göra det. Det var avslöjande.

Herr BERGQVIST (s):

Herr talman! Herr Berndtson ger uttryck för farhågor att säkerhetspolisen agerat otillbörligt och säger, att det är det som ligger till grund för vpk:s angrepp på justitieministern. Man säger i vpk:s reservation: "Av de uppgifter som lämnats tyder dock mycket på att det kan ha förekommit åsiktsregistrering vid sjukhusförvaltningen i Göteborg." Det heter vidare: "Enligt utskottet" – alltså enligt vpk:s uppfattning – "är det även av stort intresse att avvakta resultatet av den pågående JO-utredningen angående säkerhetspolisens agerande i Göteborg."

Nu har den utredningen framlagts. Justitieombudsmannen säger att han har gått igenom det centrala och det lokala material som har registrerats och övriga handlingar som kan vara av betydelse för bedömningen. Han kommer fram till att han är förvissad om att det icke skett åsiktsregistrering i samband med Lindqvists verksamhet.

Det är alltså ett klart och entydigt resultat av den granskningen. Jag kan förstå herr Berndtson om han inte är nöjd med JO:s utredning därför att den stämmer så dåligt överens med vad ni säger i den kommunistiska reservationen, men så kan det ibland bli.

Till herr Jonnergård vill jag säga att min uppfattning om den här promemorian och dess konstitutionella betydelse har blivit mycket klar efter genomgången i utskottet. Den innehåller enligt min mening ingenting som påverkar den konstitutionella bedömningen. Herr Jonnergårds argumentering går ut på att vi inte så säkert vet hur det förhåller sig – det kanske inte var så illa; men vi borde ha haft denna promemoria, då skulle vi veta hur det var.

Jag vill ändå komma tillbaka till att det hade varit möjligt att ställa

Nr 114

Torsdagen den
29 april 1976

*Granskning av
statsrådets
tjänsteutövning
m. m.*

*Fråga om viss
säpoverksamhet*

Torsdagen den
29 april 1976

*Granskning av
statsrådets
tjänsteutövning
m. m.*

*Fråga om viss
säpo verksamhet*

fler frågor. Det hade gått att få mera uppläst, om ni hade velat. Jag tillhörde dem som lyssnade och deltog vid detta tillfälle, men min bestämda upplåtning var att det egentligen inte framkom något behov av att ställa ytterligare frågor. Om ni nu känner ett sådant behov fråga man sig bara: Varför kändes det inte när det begav sig?

Jag har litet illa berörts av herr Molins sätt att argumentera i denna fråga. Jag känner honom från andra sammanhang som en människa som kämpar i politiken med rätt blanka vapen. Jag har många års erfarenhet av Molins debatterande i olika sammanhang, och han har satt saktligheten främst i de allra flesta fall. Men nu upplever jag ett misstänkliggörande som är ganska beklämmande.

Hur skulle herr Molins konspirationsteori kunna gå ihop? Vi socialdemokrater i konstitutionsutskottet skulle vara rädda för att promemorian innehåller någonting som skadar oss och skulle därför lägga locket på. Men samtidigt vet ju alla att herr Molins partivän i rikspolisstyrelsen har läst promemorian. Vad är det då för mening för oss att försöka med hemlighetsmakeri?

Det skulle på sätt och vis varit skönt att gå fram direkt. Men jag vill påpeka att vi inte har kunnat undgå att ta intryck av vad regeringsrätten sagt om promemorian:

”Promemorian och de handlingar som ligger till grund för promemorian har ansetts utgöra sådana handlingar rörande polismyndighets verksamhet till förekommande eller beivrande av brott som omnämns i 10 § sekretesslagen. Ett utlämnande av handlingarna skulle kunna skada pågående brottmålsutredning och vara menligt för enskilda personer.

Ett avsnitt av utredningen innehåller därjämte vissa uppgifter av synnerlig betydelse för rikets säkerhet.”

Detta har gjort att vi helt enkelt sagt oss att vi skall vara varsamma med hemliga uppgifter som inte har med den konstitutionella granskningen att göra. Det är den bedömningen som ligger bakom.

Hur kan det då komma sig att jag hälsar med tillfredsställelse att folkpartiets representant i rikspolisstyrelsen har fått läsa promemorian i dess helhet? Det har helt enkelt att göra med att rikspolisstyrelsens parlamentariker just har till uppgift att kontrollera sådana här saker och hålla tummen på ögat när det gäller säkerhetspolisens verksamhet, så att det inte sker något otillbörligt. Därför är det där denna promemoria och dessa fakta skall studeras med utgångspunkt i de uppgifter som det kontrollorganet har. Vi har studerat promemorian med utgångspunkt i de kontrolluppgifter som konstitutionsutskottet har.

Herr BERNDTSON (vpk) kort genmäle:

Herr talman! Herr Bergqvist har själv bekräftat att justitieministern inte visste något om säpos verksamhet förrän uppgifterna kom ut i pressen. Hur, herr Bergqvist, stämmer det med att en departementschef har särskild skyldighet att hålla sig informerad om vad som förekommer inom departementets verksamhetsområde? Detta förhållande är tillräckligt

Torsdagen den
29 april 1976

*Granskning av
statsrådets
tjänsteutövning
m. m.*

*Fråga om viss
säpo verksamhet*

grund för vpk:s ställningstagande i frågan.

Herr Bergqvist säger att vi har fått JO-rapporten. Vi får naturligtvis återkomma till den i vanlig ordning. Men jag måste säga att inte lugnar den dem som är oroliga för att något otillbörligt har förekommit.

Herr Bergqvist kan själv läsa i rapporten. Jag har den här, och det är frestande att till protokollet läsa in alla motsägelser som finns. Men jag tycker att det skulle föra väl långt.

Rapporten visar att det är en nära nog omöjlig uppgift att få någon klarhet i frågan. Någon vill minnas, någon kommer i vart fall ihåg, någon annan säger att han inte kan gå i god för hur han uttryckte sig, någons uppgifter gäller såvitt han kan erinra sig, någon har blivit mycket osäker på hur han uttryckte sig i fråga om säkerhetspolisen, osv.

Det finns mycket som är oklart i denna affär alltjämt.

Herr JONNERGÅRD (c) kort genmäle:

Herr talman! Herr Bergqvist återupprepar att han har en mycket klar uppfattning om att promemorian saknar konstitutionell betydelse. Jag måste erkänna att så lätt är det inte för mig. Men skillnaden oss emellan kan ju bero på att herr Bergqvist alltid har lätt att komma fram till slutsatsen att en promemoria om regeringens verksamhet inte har någon större konstitutionell betydelse.

Vi kunde ha ställt flera frågor vid intervjuerna, säger herr Bergqvist. Jag ställde frågor, herr Bergqvist, och svaren ligger till stor del till grund för min bedömning. Men frågetecken kvarstår, och naturligtvis hade bedömningen blivit säkrare om vi fått ta del av promemorian i utskottet. Då hade herr Bergqvist och jag kanske inte behövt diskutera så mycket här.

Herr MOLIN (fp) kort genmäle:

Herr talman! Jag vill ännu en gång påminna om att i detta ärende har JO sagt att man inte kan utesluta att andra motiv än säkerhetsskäl har varit vägledande för agerandet från socialdemokratisk sida. I det läget har vi, i det utskott som har till uppgift att granska regeringens handlingar, begärt att få se en hemlig promemoria under tystnadsplikt.

Då säger herr Bergqvist att min partikollega i rikspolisstyrelsen får se denna handling. Men, säger herr Bergqvist vidare, eftersom handlingen innehåller för rikets säkerhet känsliga punkter får jag inte se den. Efter det inlägget är debatten med herr Bergqvist för min del avslutad i detta ärende.

Herr BERGQVIST (s) kort genmäle:

Herr talman! Herr Berndtson sade att jag skulle ha sagt att justitieministern inte visste någonting om säpos verksamhet. Herr Berndtson formulerade sig så i varje fall.

Självfallet följer justitieministern säkerhetspolisens verksamhet. Han gör stickprovskontroller och engagerar sig över huvud taget en hel del.

Torsdagen den
29 april 1976

*Granskning av
statsrådets
tjänsteutövning
m. m.*

*Fråga om viss
säpoverksamhet*

Men man kan inte begära att en justitieminister dagligen skall följa säkerhetspolisens verksamhet i alla dess delar och att han till varje pris skall känna till det som har pågått i detta sammanhang. Jag tycker inte att man utan vidare kan säga att justitieministern har misskött sig bara för att han inte regelbundet följer verksamheten i olika delar av landet.

Sedan är det uppenbarligen så, herr Berndtson, att justitieombudsmannen har kommit till en annan slutsats än vad vpk har gjort i sin reservation. Det borde ju vara litet besvärande, och jag tycker att det vore naturligt om herr Berndtson försökte reda upp den motsättningen och inte bara låtsas som om den inte existerade.

Till herr Jonnergård vill jag säga att mycket av hans resonemang har bestått i att framhålla att hade han vetat litet mer så hade han kanske sagt att det här var ingenting. Möjligheten fanns ändå. Vi hade kunnat fortsätta – en timme, två timmar osv. – och i detalj gå igenom innehållet i promemorian. Men de frågor som nu föranleder herr Jonnergårds frågetecken ställdes inte vid det tillfället.

Jag förstår inte riktigt herr Molin. Han vill göra ett indignationsnummer av detta hela tiden. Jag talade ju mycket klart om att parlamentarikerna i rikspolisstyrelsen har till speciell uppgift att granska säkerhetspolisen. I denna promemoria fanns det vissa uppgifter som hade betydelse för den granskningen. Alltså skall de ta del av dem som underlag för sin verksamhet. Men konstitutionsutskottet har inte att granska säkerhetspolisen och de speciella uppgifter som gäller säkerhetspolisen är därför inte av samma intresse för ett utskott som skall granska justitieministerns tjänsteutövning. Jag vill vädja till herr Molin att han som statsvetare äntligen gör den distinktionen.

Herr BERNDTSON (vpk) kort genmäle:

Herr talman! Att jag inte har diskuterat JO-rapporten i detalj beror på att vi i dag diskuterar regeringens handläggning av frågan och att vi återkommer till JO-rapporten. Men när herr Bergqvist påstår att jag låtsas som om den inte funnes, då måste han inte ha hört på mitt första inlägg. Jag var ju en av dem som verkligen tog upp frågan om vad den här rapporten pekar på.

Sedan har jag naturligtvis inte sagt att justitieministern inte vet något om säpos verksamhet över huvud taget. Vi diskuterar ju i dag ett konkret fall – säpos verksamhet vid sjukvårdsförvaltningen i Göteborg – och det trodde jag att herr Bergqvist kunde uppfatta av mitt resonemang.

Men jag vill peka på att en departementschef har särskild skyldighet att hålla sig informerad om vad som förekommer inom departementets verksamhetsområde, och att detta naturligtvis också förutsätter att departementschefen erhåller erforderlig information från olika organ som är honom underställda. Där har det uppenbarligen varit så att säpo agerat på ett sätt som icke justitieministern har vetat om. Annars kunde han ju inte ha gett detta svar den 27 oktober, att säpo icke hade med frågan att göra.

Torsdagen den
29 april 1976

*Granskning av
statsrådets
tjänsteutövning
m. m.*

*Fråga om viss
säpoverksamhet*

Jag tycker inte man kan föra ned denna fråga till något så obetydligt som ungefär dagliga rutinärenden hos säkerhetspolisen. Det är en synnerligen anmärkningsvärd verksamhet som har förekommit inom sjukvårdsförvaltningen i Göteborg – det borde herr Bergqvist ha klart för sig – och därför måste frågan också granskas speciellt som ett mycket viktigt och allvarligt problem.

Herr JONNERGÅRD (c) kort genmäle:

Herr talman! Det ställdes, herr Bergqvist, vid intervjuerna frågor som drev fram svar, vilka ligger till grund för den bedömning som vi har gjort. Men jag vidhåller att utskottet hade haft större möjligheter till en säkrare bedömning om utskottet hade fått ta del av promemorian.

Herr JOHANSSON i Trollhättan (s):

Herr talman! Jan Bergqvist har här klart och utförligt redovisat den socialdemokratiska ståndpunkten. Att jag ändå tar till orda beror på att jag har dragits in i debatten efter det anförande som jag höll på middagen i dag.

Man har gjort en stor affär av att ärendet om promemorian avgjordes med ordförandens utslagsröst. Nu har jag litet svårt att se att det kan läggas ordföranden till last att det uppstod en sådan situation. Riksdagsordningen ger ju klart besked om att i ett sådant här fall skall ordföranden avgöra saken genom sin utslagsröst. Då har jag alltid betraktat det som helt naturligt att man följer den mening som man röstat för tidigare.

Trots olika inlägg här har ingen kunnat visa att det beslut som konstitutionsutskottet fattade står i strid med gällande konstitution. Ingen har kunnat visa att det här gäller ett regeringsärende. Man har sagt att det *kunde* ha blivit det. I detta måste det läggas in att man är ense med mig om att det icke är ett regeringsärende.

Regeringsformen ger klart besked om att det är i regeringsärenden som det finns en skyldighet att lämna ut material. I detta fall är det alltså fråga om en bedömning. Jag har tidigare i dag redovisat de skäl jag hade för mitt ställningstagande. Det skall jag inte upprepa.

Nu har det förts in i debatten att det är anmärkningsvärt att socialdemokrater motsatte sig att utskottet skulle få ta del av promemorian, därför att socialdemokrater var huvudagerande. Det är sant att det finns en socialdemokratisk huvudagerande som konstitutionsutskottet haft anledning att syssla med, nämligen justitieministern. Men precis samma sak – att det finns en socialdemokratisk huvudagerande – kan påstås i varje regeringsärende som granskas, när vi har en socialdemokratisk regering.

Herr Molin lät förstå att det inte kan uteslutas andra motiv än säkerhetspolitiska. Det är en sådan där insinuation som jag trodde att vi inte skulle behöva uppleva här i kammaren. På det sättet kan man ju misstänkliggöra allt och tro att det ligger motiv som inte redovisas bakom de ståndpunktstaganden som gjorts.

Torsdagen den
29 april 1976

*Granskning av
statsrådets
tjänsteutövning
m. m.*

*Fråga om viss
säpoverksamhet*

Man talar nu med stor försiktighet om att det finns indicier på ministerstyre. Då hänvisar man till 7 kap. regeringsformen. Jag har också fäst mig vid detta kapitel, och jag har läst 3 § där flera gånger. Av den framgår att regeringsärenden skall avgöras av regeringen. Men här rör det sig inte om ett regeringsärende. Ingen har kunnat påvisa för mig att svar på interpellationer skall föredras i regeringen innan de lämnas i riksdagen. Och här var det svar på en interpellation. Dessutom ville justitieministern ytterligare informera sig i ärendet.

Sedan talas det också om att justitieministern har utövat befälsrätt. Ja, han har bett en av sina medarbetare i departementet att resa ned till Göteborg och upprätta en rapport. Och enligt den ordning som gäller har justitieministern rätt att göra det.

Likaså har det talats om att justitieministern har medverkat i arbetsuppgifter inom förvaltningen. Nej, det har han inte gjort. Han har skaffat sig kunskaper. Jag har tidigare antytt att det kunde ha skett på andra vägar, men såvitt jag förstår var det här en samverkan mellan rikspolisstyrelsen och justitiedepartementet. Som framgår av det öppna materialet hölls det en sammankomst, där bl. a. justitieministern och rikspolischefen deltog, och därefter reste säkerhetspolischefen och pressekreteraren i departementet ner till Göteborg. Jag är medveten om att de kunde ha rest var för sig och avlämnat var sin rapport. Men är det ministerstyre att en departementstjänsteman skaffar sig kunskaper i en fråga om vilken man snabbt vill bli informerad för att kunna besvara en interpellation och för att få reda på hur det verkligen ligger till i ett ärende som massmedierna hade uppmärksammat? För min del har jag svarat nej på den frågan, och av de inlägg som gjorts här har jag inte blivit övertygad om att det är en felaktig tolkning av regeringsformens bestämmelser.

Mot detta står herr Berndtsons anklagelser att justitieministern har varit för passiv. Jag minns den diskussion vi tidigare förde om säkerhetspolisens verksamhet, och jag fick av den det intrycket att man från vpk-håll menade att justitieministern närmast skall leda säkerhetspolisens operativa verksamhet. Så är emellertid inte fallet här i Sverige. Justitieministern är inte den som leder säkerhetspolisens verksamhet. Det finns polismistrar i andra länder som gör det, men man måste hålla isär den ordning som råder i olika stater.

När det sedan gäller frågan om åsiktsregistrering vill jag gärna i kammararens protokoll läsa in vad JO Gunnar Thyresson skriver i en beslutsakt daterad den 27 april i år, dvs. det sista beslut som han fattat i detta ärende. Han säger där att han har "i erforderliga delar granskat såväl säkerhetspolisens centrala register som det lokala registret vid säkerhetspolisens sektion i Göteborg och även i övrigt genomgått material hos polisen av betydelse för utredningen. Jag har därvid, såsom även anges i nämnda beslut," – dvs. det beslut som han tagit tidigare – "inte funnit belägg för att någon form av åsiktsregistrering förekommit beträffande anställda vid sjukvårdsförvaltningen."

Efter den debatt som här har förts har jag ansett det värdefullt att detta kom in i kammarens protokoll.

Herr BERNDTSON (vpk):

Herr talman! När det gäller frågan om ordförandens utslagsröst har jag endast noterat den i samband med en moderatledamots märkliga agerande. Därför har jag ingen anledning att ta upp någon polemik med herr Johansson i Trollhättan på den punkten. Däremot är det, tycker jag, inte så litet advokatyr att ifrågasätta om den hemliga promemorian hör till granskningsmaterialet, bara därför att det inte är fråga om ett regeringsärende. Ni kan ändå inte förneka att promemorian ligger till grund för justitieministerns ställningstagande i denna affär. Då är den också av betydelse för utskottets granskning av justitieministerns verksamhet i detta ärende.

Herr MOLIN (fp):

Herr talman! Konstitutionsutskottets ordförande sade att vad som hände i konstitutionsutskottet inte står i strid med grundlagen. Det är möjligt. Grundlagen har inte förutsett den här situationen. Ingen har förutsett att socialdemokraterna i konstitutionsutskottet skulle stoppa en handling som oppositionen anser sig behöva för sin grundlagsenliga granskning. Ingen har förutsett det, och det har aldrig hänt förut. Man har inte räknat med att det är socialdemokraterna som skall bestämma vad som är en regeringshandling och följaktligen vilka handlingar som skall granskas. Nu har vi av herr Johansson i Trollhättan och herr Bergqvist fått besked om att de är beredda att försvara detta.

Ni kallar det för misstänkliggörande när jag riktar frågor till socialdemokraterna i detta ärende. Låt mig då påminna om följande grundläggande fakta. Säpos kontaktman vid sjukvårdsförvaltningen i Göteborg är socialdemokrat. Den person som lämnat uppgifter till kontaktmannen, vice ordföranden i sjukvårdsstyrelsen, är socialdemokrat. Författarna till den hemliga promemorian är socialdemokrater. Det ansvariga statsrådet är socialdemokrat. Den hemligstämplande majoriteten i utskottet är socialdemokrater. Är det då inte naturligt att kravet på ett klart besked riktas till socialdemokraterna?

Herr JONNERGÅRD (c):

Herr talman! Vi har, herr Johansson i Trollhättan, inte beskyllt socialdemokraterna i konstitutionsutskottet för grundlagsbrott. Vi har bara beklagat beslutet.

Konstitutionsutskottet skall enligt regeringsformen 12 kap. 1 § granska statsrådets tjänsteutövning och regeringsärendenas handläggning. Statsrådets tjänsteutövning är mera än regeringsärenden. Då är det väl rimligt att säga att det material som behövs för denna granskning skall utskottet också ha. Jag kan inte i regeringsformen finna någon paragraf som säger att utskottet inte skall ha det.

Nr 114

Torsdagen den
29 april 1976

*Granskning av
statsrådets
tjänsteutövning
m. m.*

*Fråga om viss
säpoöverksamhet*

Torsdagen den
29 april 1976

*Granskning av
statsrådets
tjänsteutövning
m. m.*

*Fråga om viss
säpoöverksamhet*

Jag har använt begreppet befälsrätt och applicerat den formuleringen på det faktum att säpochefen gjorde en utredning på uppdrag av justitiedepartementet. Det är alltså inte konstitutionellt bra. Jag tycker fortfarande att 7 kap. regeringsformen ger god täckning för vad jag här har anfört. Men därutöver kan vi väl, herr Johansson, säga att det finns en konstitutionell praxis, en oskriven grundlag, som säger att regeringen inte skall styra i förvaltningsmyndigheterna i individuella ärenden. Det är alltså sådant vi har tagit upp till diskussion.

Herr JOHANSSON i Trollhättan (s):

Herr talman! Det framgår klart av de föregående inläggen att man nu delar min uppfattning att socialdemokraterna inom konstitutionsutskottet inte begått något grundlagsbrott.

Nu säger herr Molin att man inte kunnat förutse situationen och att det inte finns någonting i grundlagen som stöder uppfattningen att man kan vägra att begära in handlingar. Låt mig då erinra om själva ordalydelsen av 1 § i 12 kap. Där står först: "Konstitutionsutskottet skall granska statsrådets tjänsteutövning och regeringsärendenas handläggning." Därefter följer en ny mening som lyder: "Utskottet har rätt att för detta ändamål utfå protokollen över beslut i regeringsärenden och de handlingar som hör till dessa ärenden."

Det framgår av detta att rätten knyter an till besluten i regeringsärenden och de handlingar som indras i dessa.

Nu säger herr Molin: Varför skall socialdemokraterna avgöra vad som är regeringsärenden eller inte? Det är inte socialdemokrater som avgör detta, utan det framgår av de protokoll som finns förda. Det är möjligt att herr Molin med den misstänksamhet han har tror att de som för protokollen är socialdemokrater. Det har jag verkligen inte undersökt och tänker inte heller göra det. Men gå igenom hela räckan av protokoll – och detta ärende finns inte infört! Regeringsärenden är sådana som finns i de protokoll som förs vid regeringens sammanträden.

Herr Molin säger att det har varit så många socialdemokrater inblandade i detta. Det vill inte jag förneka. Jag måste dock säga att jag blev något överraskad när herr Molin bland dessa socialdemokrater nämner chefen för säkerhetspolisen. Hans politiska hemvist känner jag inte till. Men jag vill inte bestrida att herr Molin kanske har rätt i sina uppgifter. Uppenbarligen har vederbörande inte kallats till utredningsuppdraget i egenskap av socialdemokrat utan i sin egenskap av chef för säkerhetspolisen. Och det vore ju bra konstigt om man vill informeras i en säkerhetsfråga och inte hör chefen för säkerhetspolisen. Han bör ändå höra till de initierade i det här ärendet.

Av detta skulle man närmast dra den slutsatsen att om ett ärende berör socialdemokrater får inte socialdemokrater utöva den grundlagsenliga rätt som de fick till följd av att en stol stod ledig inom konstitutionsutskottet. Det finns inte här inskrivet någon minoritetsregel, utan här är det majoriteten som avgör. Det står ingenstans att denna majoritet

inte får utgöras av socialdemokrater.

Beträffande den fråga som herr Berndtson tog upp vill jag bara säga: Vilka beslut har justitieministern fattat här? Och vad är det som säger att denna promemoria ligger till grund för dessa?

Själv har jag gjort en mycket enkel reflexion, så enkel att det kanske undgår de flesta, nämligen den reflexionen att jag har så svårt att tänka mig att justitieministerns roll beskrivs i en rapport som sänds till honom själv. Det är väl inte nödvändigt att beskriva den rollen för honom själv. Han bör väl vara medveten om den utan en sådan beskrivning.

Herr JONNERGÅRD (c):

Herr talman! Jag tror att jag kan intyga, herr talman, att herr Johansson i Trollhättan inte har begått något konstitutionellt fel, men det är inte heller honom vi granskar, utan regeringen.

Det herr Johansson sade senast betyder bl. a. att utskottet skall granska en tjänsteutövning utan att ha rätt att få det nödvändiga materialet härför. Om herr Johansson anser att det är så bör herr Johansson snarast ta initiativ i utskottet till en ändring av grundlagsbestämmelserna.

Herr HERNELIUS (m):

Herr talman! Det är väl egendomligt, herr Johansson i Trollhättan, att om diskussion uppstår om åtgärder inom säkerhetspolisen så är den som får uppdraget av justitieministern – alltså en regeringshandling – säkerhetspolisens chef, en avdelningschef i rikspolisstyrelsen, jämte justitieministerns egen PR-man.

Herr MOLIN (fp):

Herr talman! Låt mig bara ännu en gång slå fast att den socialdemokratiska majoriteten i konstitutionsutskottet gör anspråk på att själv få avgöra vilka handlingar som behöver tas fram vid granskningen av den socialdemokratiska regeringen. Det blir ju innebörden. Om det sattes i system att man genom omröstning bestämde vilka handlingar som skulle tas fram vid dechargegranskningen, är det självklart att denna granskning snabbt skulle bli en parodi.

Herr BERNDTSON (vpk):

Herr talman! En sak är väl att *höra* en chef för ett verk, en annan att låta honom verkställa en utredning om verkets agerande i en känslig affär.

Sedan är det ändå så att justitieministern grundar sina offentliga uttalanden och sin bedömning av vad som hänt just på denna utredning, som bl. a. säpochefen verkställt.

Herr JOHANSSON i Trollhättan (s):

Herr talman! Två mycket korta repliker!

Den ena gäller rätten att få del av handlingar. Jag har icke ett ögonblick

Torsdagen den
29 april 1976

*Granskning av
statsrådets
tjänsteutövning
m. m.*

*Frågor om riksdagens
skrivelser
m. m.*

bestridit rätten att få fram sådana handlingar när det gäller ärenden som är att betrakta som regeringsärenden, och tidigare har jag beskrivit vad jag avser med regeringsärende. Det skulle inte ett ögonblick falla mig in att ifrågasätta rätten på den punkten. Men när det gäller övriga handlingar, som jag närmast betraktar som bakgrundshandlingar, kan jag inte finna annat än att det är en bedömningsfråga. I sådana bedömningar diskvalificeras icke den som är socialdemokrat, i varje fall inte i regeringsformen.

Den andra repliken gäller herr Berndtsons senaste inlägg. När det gäller de bedömningar som justitieministern gjort och som klart kommit till uttryck vid olika tillfällen, har både herr Berndtson och jag kunnat konstatera vilket material de bygger på, eftersom vi båda haft tillfälle att ställa frågor till justitieministern och i långa stycken fått den promemoria som nu diskuterats så mycket föredragen för oss.

Herr HERNELIUS (m):

Herr talman! Man kan väl inte, herr Johansson i Trollhättan, göra skillnad på handlingar och bakgrundshandlingar?

Herr ANDRE VICE TALMANNEN:

Sedan alla under avsnittet Fråga om viss säpoverksamhet anmälda talare nu haft ordet övergår kammaren till att debattera Frågor om riksdagens skrivelser m. m.

Herr WERNER i Malmö (m):

Herr talman! Det första ärende som jag vill aktualisera i det här sammanhanget är frågan om kollektivanslutningen till politiskt parti. Det är en gammal bekant, och vi skall naturligtvis nu inte diskutera kollektivanslutningen utan den konstitutionella sidan av ärendet, sådant det ter sig nu.

Vid två tillfällen har riksdagen gjort uttalanden mot kollektivanslutning till politiskt parti, dels 1973 med 167 röster mot 143, dels 1974 med 141 röster mot 128. Efter det har såväl ordföranden i socialdemokratiska partiet som partiets sekreterare uttalat att man inte tänker ändra inställning i sakfrågan.

Justitieministern tolkade i en frågedebatt riksdagens beslut som om riksdagen helt överlämnat till partierna själva att bestämma om de vill fortsätta med kollektivanslutning eller ej.

Så var naturligtvis rakt inte förhållandet. Riksdagen uttalade med reservationen 1974 att man av principiella skäl inte kunde acceptera kollektivanslutning till politiskt parti. Ett klart och tydligt fördömande, alltså.

Vidare förutsatte riksdagen att en opinionsbildning mot kollektivanslutningen skulle komma i gång. Från partiledningens sida har i vart fall intet sådant skett utan snarare tvärtom. Vi menar att ett parlamentariskt styrelseskick måste medföra att regeringen i vart fall inte ställer

Torsdagen den
29 april 1976*Granskning av
statsrådets
tjänsteutövning
m. m.**Frågor om riksdagens
skrivelser
m. m.*

sig avvisande till eller motarbetar ett parlamentets uttalande eller viljetrytning, detta så mycket mer som riksdagens uttalande har visst stöd i regeringsformens 2 kap. 2 §. Den reservationsrätt som socialdemokratiska partiet alltid åberopar som alibi för friheten innebär just att man får "ge sina åsikter till känna", och detta är icke korrekt.

Jag ber att få yrka bifall till reservationen 2.

Det andra ärendet gäller kapitalbeskattningen. Vid behandlingen av propositionen 1975:92 om sänkning av den statliga inkomstskatten beslöt riksdagen att begränsa verkningarna av de höjda taxeringsvärdena på fast egendom genom att lätta på förmögenhetsbeskattningen. Detta skedde genom att en reservation i skatteutskottet vann riksdagens bifall. I denna reservation begärdes att regeringen skulle lägga fram förslag under hösten 1975 om ändringar i kapitalbeskattningslagen för att därmed begränsa skärpningen av förmögenhets-, arvs- och gåvobeskattningen. Något sådant förslag har emellertid inte lagts av regeringen. Det rimliga i att en höjning av taxeringsvärdena, som i många fall varit synnerligen drastisk, i görligaste mån måste samordnas med en justering av förmögenhetsbeskattningen är självfallet en sak för sig. Den konstitutionella sidan som vi har att ta fasta på i det här ärendet gäller det faktum att regeringen inte följt riksdagens beslut utan självrådigt hänskjutit frågan till 1972 års skatteutredning.

För den skull yrkas bifall till reservationen 21.

Det sista ärendet jag har att föra fram är ett kyrkoärende. Det finns nämligen också ett sådant anhängiggjort i dechargegranskningen. Det gäller ett förslag om att lagen om gravrätt av 1963 måtte förses med ett tillägg som ger skydd åt kyrkligt invigd begravningsplats. Kyrkomötet yrkade ett sådant tillägg redan när lagen tillkom 1963 och sedan har kyrkomöte efter kyrkomöte beslutat att anhålla om detta tillägg. Så skedde också vid fjolårets kyrkomöte.

Motivet för dröjsmålet kan förmodas vara de arbetsgrupper som inrättas och som nu fungerar mellan kyrka och regering i kyrkofrågan. Men motivet är knappast tillräckligt, eftersom man måste ha en lag som ger skydd åt kyrkogård vare sig kyrkan framgent har förbindelse med staten eller ej. Med litet god vilja kunde regeringen mycket väl ha tillgodosett detta kyrkans behov och yrkande.

Jag har här inget yrkande, detta är enbart ett särskilt yttrande.

Herr LINDAHL i Hamburgsund (fp):

Herr talman! Förra året förekom ett par ärenden där vi – åtminstone från oppositionens sida – vid granskning fann att regeringen inte visat någon större iver att fullgöra riksdagens beslut. I år har vi ett par ärenden där detta förhållande upprepas. Jag finner det ytterst betänkligt att regeringen inte följer vad riksdagen beslutar utan hellre följer en reservation eller en linje som riksdagen inte har godkänt, såvida det inte rör sig om en socialdemokratisk sådan.

Typexemplet i år är frågan om tillståndsprövning enligt miljöskydds-

Torsdagen den
29 april 1976

*Granskning av
statsrådets
tjänsteutövning
m. m.*

*Frågor om riksdagens skrivelser
m. m.*

lagen när det gäller vägar och flygplatser. I december 1974 beställde riksdagen en ändring i miljöskyddslagen så att tillståndsplikt skulle införas beträffande flygplatser och vägar som kan medföra miljöstörningar av väsentlig betydelse. Man ville alltså att en sådan regel skulle införas i naturvårdslagen – detta var riksdagens beslut. Vad har då hänt sedan december 1974? Det är ganska lätt att svara på det: Ingenting.

Den 27 november 1975 sade statsrådet Lundkvist i ett frågesvar här i kammaren att han hade tänkt tillsätta en utredning gällande frågan om ändringar i miljöskyddslagen, eftersom det under de senaste åren i flera sammanhang framförts önskemål om detta. Jag vet inte om någon sådan utredning ännu har tillsatts, och det spelar heller ingen större roll i det sammanhanget. Riksdagen hade beslutat om en specifik ändring i miljöskyddslagen och beställt ett förslag, och det ansvariga statsrådet buntar ihop det tillsammans med andra allmänna önskemål och hänskjuter frågan till en utredning. Ett sådant förfaringsätt utgör sannerligen inte något gott exempel när det gäller att efterkomma riksdagens beslut.

Herr JONSSON i Alingsås (fp):

Herr talman! Den senaste socialdemokratiska partikongressen beslöt att förstatliga läromedel och läkemedel, men regeringen vill tydligen inte uppfylla dessa krav. När det gäller läkemedlen har man tillsatt en delegation, och enligt direktiven för denna är den övergripande målsättningen för delegationens arbete att "i samhällets regi sammanföra läkemedelsindustrins verksamhet". I syfte att tillgodose samhällets krav på inflytande skall delegationen ta initiativ till samordning av läkemedelsindustrin i vad avser produktion, forskning och sådan marknadsföring som inte åvilar Apoteksbolaget.

Folkpartiets principiella hållning i sakfrågan är att man vill motverka såväl enskild som statlig maktkoncentration. Det centrala problemet är hur vi skall kunna bryta utvecklingen mot maktkoncentration och sväljande byråkrati och förena statens växande ansvar med insyn och när demokrati. Det problemet löser man inte med förstatliganden. Kontrollen inom läkemedelsindustrin är dessutom redan nu noggrann, och den kan göras ännu mer ingående. Vad gäller den konstitutionella delen i detta sammanhang – och det är ju där vi framfört invändningar och anmärkningar i betänkandet – är det allvarliga att socialdemokraterna inte vill föra en öppen debatt om förstatligandet. Med så långtgående uppgifter som läkemedelsdelegationens hade det ju varit naturligt att i stället först tillsätta en kommitté för att sedan på sedvanligt sätt utreda frågan och remissbehandla betänkandet, varvid en allmän debatt hade möjliggjorts.

Enligt utskottsreservanternas uppfattning skulle alltså så långtgående uppgifter som de som läkemedelsindustridelegationen erhållit ha krävt riksdagens godkännande. Därför vill jag yrka bifall till reservationen 19.

Att regeringen inte bryr sig om att följa riksdagens beslut har tyvärr blivit allt vanligare. Även under innevarande period har detta, trots det parlamentariska läget, förekommit flera gånger. 1975 års riksdag beslutade

Torsdagen den
29 april 1976

*Granskning av
statsrådets
tjänsteutövning
m. m.*

*Frågor om riksdagens
skrivelser
m. m.*

under hösten förra året att begära förslag till riksdagen om ändringar i kapitalbeskattningen i syfte att begränsa skärpningen av förmögenhets-, arvs- och gåvobeskattningen till följd av höjningarna av taxeringsvärdena på fast egendom. Regeringen har emellertid inte gjort någonting med anledning av detta beslut. Finansministern har i stället uttalat att han tänkt ta upp dessa frågor när regeringen tar ställning till förslag som 1972 års skatteutredning kommer att framlägga våren 1976. Trots att snövädret dyker upp i dessa yttersta dagar kan man påstå att våren 1976 snart lider mot sitt slut, men något förslag från regeringen i dessa frågor har riksdagen ännu inte sett till. Företagsskatteberedningen har i uppdrag att utreda de problem som uppkommer för små och medelstora företag, bl. a. i samband med generationsväxlingar i företagen. Till följd av höjningarna av taxeringsvärdena och regeringens förhållning av riksdagens begäran om begränsning av verkningarna av kapitalbeskattningen försvåras inte minst familjeföretagens situation ytterligare. Även om regeringen inte beklagar att små och medelstora företag får svårigheter, borde man ju ändå kunna kräva att regeringen följer riksdagens beslut.

Herr talman! Jag vill med anledning av det sagda yrka bifall till reservationen 21.

Herr KINDBOM (c):

Herr talman! Under punkten 7 behandlas riksdagens skrivelser till regeringen, och jag skall upphålla mig vid riksdagens beslut rörande tillståndsplikt enligt miljöskyddslagen i fråga om vägar och flygplatser.

Enligt en reservation till jordbruksutskottets betänkande 1974:52, som blev riksdagens beslut i denna fråga, gavs regeringen till känna vad utskottet anfört rörande tillståndsplikt enligt miljöskyddslagen. Vad utskottet anfört återfinns i två betänkan den från jordbruksutskottet den hösten. Enligt reservanternas uppfattning utgör det en direkt uppmaning till regeringen att lägga fram förslag i ämnet. Trots detta har alltså nästan ett och ett halvt år förflutit mellan riksdagsbeslut och åtgärd från regeringens sida. Är orsaken till det långa dröjsmålet att söka i att det var en reservation som vann riksdagens bifall? Vissa tidigare uttalanden från regeringsledamöter ger anledning att ställa den frågan. I så fall borde inte utskottets ordförande, som han sade tidigare i dag, vara förvånad över att granskningsbetänkandet också innehåller politiska frågor. Självfallet måste rätten att rikta riksdagens uppmärksamhet på administrativ fördröjning av riksdagsbeslut också tillkomma oppositionen.

Frågan skall behandlas i samband med en översyn av miljöskyddslagstiftningen. Från konstitutionell synpunkt finner vi det inte godtagbart med den långa tidsutdräkten. Det bör också framgå av granskningsbetänkandet, varför jag, herr talman, yrkar bifall till reservationen 3.

Eftersom herr Werner i Malmö tog upp kollektivanslutningen, skall jag också mycket kort beröra den vid det här tillfället. Beträffande centerns syn på frågan om kollektivanslutning vill jag hänvisa till det särskilda yttrandet 2 som är fogat till betänkandet. Detta överensstämmer

Torsdagen den
29 april 1976

*Granskning av
statsrådets
tjänsteutövning
m. m.*

*Frågor om riksdagens skrivelser
m. m.*

med riksdagens tidigare uttalande. Från konstitutionell synpunkt delar vi inte moderaternas uppfattning i denna fråga. Vi får anledning att återkomma till sakfrågan senare i vår i samband med behandlingen av propositionen om de medborgerliga fri- och rättigheterna och tidigare väckta motioner i ämnet.

Fru JACOBSSON (m):

Herr talman! De direktiv som regeringen gav till läkemedelsindustri-delegationen den 25 september 1975 skiljer sig avsevärt från de direktiv regeringen har gett i liknande frågor. Man säger i direktiven att delegationen skall utreda möjligheterna till en samordning av resurserna inom svensk läkemedelsindustri och ta initiativ i dessa frågor. Dessutom heter det att man rekommenderar att i samhällets regi sammanföra läkemedelsindustrins verksamhet.

En jämförelse med hur liknande direktiv ser ut ger följande resultat.

Jag vill peka på de direktiv som har getts i samband med inrättandet av ett branschråd för skogsindustrin. Där heter det att branschrådet bör vara ett organ för samråd och rådgivning – alltså endast "samråd och rådgivning". Rådet bör således inte ha några beslutande eller verkställande funktioner, heter det vidare. Man kan också jämföra med de direktiv som gavs den 11 maj 1975 till ett centralt branschråd för byggverksamhet. Där heter det att branschrådet främst skall vara ett organ för samråd och rådgivning. Det är alltså exakt samma formulering. Dessutom tillägger man även där för säkerhets skull att rådet däremot inte skall ha beslutande eller verkställande funktioner.

Direktiven till läkemedelsindustri-delegationen går alltså betydligt längre. Det är klart att man här inte enbart kan se till det formella. Det är en kontroversiell fråga som man är inne på när det gäller direktiven till läkemedelsindustri-delegationen. Det råder inte någon enhällig mening om att en samordning inom läkemedelsindustrin är till nytta. Man kan ifrågasätta den betydelse ett samgående skulle få för den enskilde. De anställda inom läkemedelsbranschen har t. ex. starkt motsatt sig ett samgående. När det gäller forskning, utveckling och arbetet för framtiden kan man mycket väl tänka sig att ett samgående verkar hämmande, och det kan i det långa loppet bli till kundens nackdel.

När det talas om att "i samhällets regi sammanföra" undrar jag: Kan man över huvud taget uttrycka en avsikt att förstatliga tydligare? Och när det gäller att förstatliga en hel industrigren är det väl fullständigt självklart att riksdagen borde ha fått vara med och ge sina direktiv.

Herr talman! Jag yrkar bifall till reservation nr 19.

Herr MOSSBERG (s):

Herr talman! Herrar Märten Werner och Jonsson i Alingsås tar upp kapitalbeskattningsfrågan. Märten Werner tar också upp frågan om gravrätt, och herr Jonsson i Alingsås och Ulla Jacobsson tar upp frågan om läkemedelsindustri-delegationen. Jag skall beröra dessa frågor något litet.

Först kapitalbeskattningsfrågan. Här framförs alltså kritik mot att regeringen inte har verkställt det beslut som riksdagen efter lottningsfattade under hösten 1975. Det är klart att man kan gå in på detaljer och prata om de skattefrågor som ligger bakom, men det skall jag inte göra. Ungefär så sade även herr Werner i Malmö. Jag skall fatta mig så kort jag kan för att medverka till att debatten inte blir onödigt lång.

Det var riktigt att vänta med lottningsbeslutets verkställighet, eftersom det fanns mycket att vinna genom att lösa problemet mer generellt, måhända litet senare i tiden, i stället för att något snabbare skaffa fram en provisorisk lösning för en grupp. Med hänsyn till frågans läge var det lämpligt att avvakta den omtalade då pågående utredningen. Vinsten med att avvakta denna utredning väger, tycker jag, så pass tungt att man borde bemöda sig om att se mindre strängt på det rent konstitutionella i frågan. I ett sådant läge borde man hellre fria än försöka fälla.

Vi bör också bemöda oss om att se denna fråga ur en praktisk synvinkel. Då är en provisorisk dellösning bara för en liten grupp inte så angelägen, tycker majoriteten i utskottet. När utredningen är klar kan vi göra en helhetsbedömning och därefter besluta i frågan. Ett samlat grepp torde gagna frågan bäst.

Reservanterna framhåller att regeringen har underlåtit att följa riksdagens beslut. Men man kan också säga att regeringen har skjutit på effektueringen av riksdagens beslut tills utredningen är klar. Vi tycker alltså att sakskalet talar för att den bedömning som regeringen och utskottsmajoriteten har gjort är den riktiga.

Så några ord om läkemedelsfrågan. Man har varit kritisk och antytt i diskussionen – det var visst herr Jonsson i Alingsås – att det inte har förekommit någon öppen debatt. I pressen – om jag skall anknyta till det – har gjorts gällande att smygsocialisering förekommer. Jag skall inte stanna vid dessa påståenden nu.

Som vi alla känner till är delegationen inte något beslutande organ. Den bara förordar vad den finner lämpligt. Den har inga maktbefogenheter. Dess huvuduppgift är att ta initiativ. Den arbetar ungefär som ett branschråd. Delegationen skall successivt redovisa sitt arbete till regeringen.

Det finns de som reagerar mot att delegationen inte är parlamentariskt sammansatt. Jag vet egentligen inte vad som ligger bakom, men det kan vi lämna därhän nu. Jag frågar: Vilka personer kan bättre företräda den privata läkemedelsindustrins intressen än dess egna verkställande direktörer och Läkemedelsindustriföreningens verkställande ledning?

Arne Wegerfelt, direktör i Astra och ledamot av delegationen, är också styrelseordförande i Industriförbundet och borde rimligen ha förutsättningar att hävda industrins intressen härvidlag. Det kan tilläggas att industrins företrädare i förväg har tillfrågats om sitt intresse av att delta i delegationen. De har haft möjligheter att lämna synpunkter på direktiven.

Torsdagen den
29 april 1976

*Granskning av
statsrådets
tjänsteutövning
m. m.*

*Frågor om riksdagens skrivelser
m. m.*

Det talas om att delegationen har "exklusiva befogenheter". Men så tycker inte jag är fallet. De förslag som delegationen utarbetar föreläggs industrins företrädare för prövning. Företagen får därefter själva ta ställning till om framlagda förslag skall godtas och till formerna för de ekonomiska eller andra villkor som skall gälla i olika samarbetsprojekt. Delegationen är sammansatt av representanter för branschen, dvs. fackliga organisationer och företagsledning, samt för Apoteksbolaget, sjukvårdshuvudmännen och berörda departement. I fråga om såväl uppgifter som sammansättning är likheterna med branschråden påfallande, kan man säga.

Varken direktiven eller delegationens sammansättning talar för att regeringen skulle ha gått utöver sina befogenheter. Någon erinran från konstitutionella synpunkter kan därför inte ske, och det har ju reserverna inte heller avsett.

Sedan några få ord om gravrätt, ett ämne som Mårten Werner tagit upp. I den frågan är utskottet enigt, så det kan väl inte finnas anledning till någon replikväxling mellan herr Werner och mig eller någon annan. Låt mig bara helt kort säga att ärendet faktiskt en gång var på väg mot en lösning. 1968 upprättades en departementspromemoria som remissbehandlades och även avancerade så långt att det fanns korrektur på en lagrådsremiss den 28 maj 1968. Men sedan stoppades ärendet med hänvisning till utredningen rörande sambandet mellan kyrka och stat, och nu ligger frågan i det arbetsutskott som behandlar kyrkans medverkan i begravningsväsendet. Jag fattade Mårten Werner så att han är om inte hundraprocentigt så i alla fall relativt nöjd med detta och att han förväntar sig en lösning ganska snart, vilket också jag gör. Därmed kan det vara nog sagt om denna fråga.

Under detta anförande övertog herr talmannen ledningen av kammarens förhandlingar.

Herr WERNER i Malmö (m) kort genmäle:

Herr talman! Herr Mossberg lovade att hålla sig till den konstitutionella sidan vad gäller kapitalbeskattningen, men han föll för frestelsen att börja argumentera och tala om vad han tyckte var lämpligt. Han tyckte att finansministern hade handlat synnerligen lämpligt, men här är det inte fråga om vad som är lämpligt – vi kunde ju fråga skattebetalarna vad de tycker. Det gällde här att hindra ytterligare skärpning av kapitalbeskattningen under den tid som företagsbeskattningsutredningen arbetade. I den frågan kan man ha många synpunkter på lämpligheten. Riksdagsmajoriteten ansåg alltså att det var lämpligt att lägga fram förslag hösten 1975, och det skulle regeringen ha efterkommit, men det gjorde den inte.

Vad gäller gravrätten känner jag till lagrådsremissen 1968, och jag fattar inte varför den inte gick vidare. För mig är det fullständigt klart att vi för framtiden måste ha skydd för en kyrkligt invigd kyrkogård. Det måste vi ha, hur än framtiden kommer att te sig för svenska kyrkan.

Torsdagen den
29 april 1976

*Granskning av
statsrådens
tjänsteutövning
m. m.*

*Frågor om riksdagens skrivelser
m. m.*

Herr JONSSON i Alingsås (fp) kort genmäle:

Herr talman! Det är mycket som socialdemokraterna skall klara av här i dag. Ibland vill de hålla sig mycket strängt till det konstitutionella, ibland får det mera bli de politiska sakfrågorna som avgör ställningstagandena, och ibland kan det, som herr Mossberg var inne på, bli fråga om taktik.

Herr Mossberg sade på tal om kapitalbeskattningen att det finns mycket att vinna på att vänta. Det går väl annars att säga som vi har sagt i reservationen, nämligen att det rätta ordet är att det har varit fråga om att förhåla. Riksdagen har ju sagt nej till herr Mossberg i sak, och regeringen bör rimligtvis verkställa riksdagens beslut.

När det gäller den delegation som sysslar med läkemedelsfrågorna säger herr Mossberg att delegationen är inget beslutande organ, men i samma andetag medger han att den också skall ta initiativ. Vi anser att när det gäller så grundläggande strukturförändringar som det är fråga om i en sådan här bransch så borde riksdagen få pröva ärendet.

Herr Mossberg undrade om vi verkligen anser att det är fråga om smysocialisering. Jag vill säga: Ja visst, här smyger verkligen socialdemokratin i buskarna. I parallellfallet med läromedlen avtog riksdagen socialiseringsförslaget med stor majoritet. Riksdagen uttalade dessutom att den ser med oro på SAP-kongressens beslut i just den frågan.

Vi har alltså här å ena sidan den situationen att regeringen handlar efter eget skön utan riksdagens stöd, vilket påtalas i reservationen 19. Vi har å andra sidan den situationen att regeringen underlåtit att verkställa riksdagens beslut, vilket framhållits i reservationen 21.

Konstitutionellt är båda sakerna mycket klandervärda. För herr Mossbergs del har den politiska sakfrågan åstadkommit en konstitutionell grumsighet.

Fru JACOBSSON (m) kort genmäle:

Herr talman! Direktiven till läkemedelsdelegationen debatteras under den rubrik som rör skrivelser från riksdagen, men frågan gäller ju just att det inte har kommit någon skrivelse från riksdagen. Det är det som är det anmärkningsvärda.

Att dra en parallell med direktiven till andra branschorganisationer går inte, herr Mossberg. De direktiven är formulerade helt annorlunda. De går ut på att ge en delegation befogenheter att lämna råd och anvisningar. Läkemedelsdelegationen har fått direktiv att ta initiativ och, faktiskt, att förstatliga läkemedelsbranschen.

Nu säger herr Mossberg att det här bara är en utredning, som skall ge rekommendationer. Sedan kommer nästa steg, det beslutande, och där kommer vi naturligtvis att koppla in riksdagen, säger han. Ja, men det är så dags då, herr Mossberg. Då har vi redan bundit upp läkemedelsbranschen.

Jag är inte ense med herr Jonsson i Alingsås om att detta är smysocialisering. Jag tycker att det är helt klar och tydlig och öppen socialisering.

Torsdagen den
29 april 1976

*Granskning av
statsrådets
tjänsteutövning
m. m.*

*Frågor om riksdagens skrivelser
m. m.*

Herr MOSSBERG (s) kort genmäle:

Herr talman! Bara några få ord. Det är ingen idé att diskutera, därför att vi är i en lottssituation och vi kan inte med lång diskussion påverka lottningsresultatet.

Låt mig bara säga vad gäller skattefrågan: Det är riktigt att det är en rent konstitutionell fråga. Ingen har försökt säga annat. Men man skall inte rida på paragrafer utan man måste vara praktisk också. I det här läget måste ni väl i rättvisans namn erkänna att det är lämpligt att avvakta en tid.

Beträffande läkemedelsfrågan säger någon att det är smysocialisering, någon annan att det är öppen socialisering. Jag tycker att ni på den borgerliga sidan skall enas om huruvida det är öppen socialisering eller smyg-socialisering. Om det skall kallas för socialisering är det ändå inget som sker i smyg. Sedan får ni kalla det vad ni vill. Vidare är det på det sättet att regeringen har full rätt att tillsätta en utredning utan att det kommit en skrivelse från riksdagen med ett sådant uppdrag.

Om det vore så angeläget som det verkar av resonemanget här att komma åt regeringen, framför då en anmärkning! Det har ni inte gjort på någon av punkterna. Följaktligen kan ni inte se så allvarligt på dessa frågor som ni säger nu i kväll.

Fru JACOBSSON (m) kort genmäle:

Herr talman! Jag måste opponera mig mot herr Mossbergs uppfattning om konstitutionsutskottets uppgift. Konstitutionsutskottet har inte till uppgift att laga efter läglighet, att göra skälighetsbedömning. Konstitutionsutskottet har uppgiften att se till att lagarna följs: Vår granskning syftar till detta.

Herr Mossberg talar om att vi borde ha gjort en anmärkning, herr talman. Den formella beteckningen på våra uttalanden saknar, efter de nya grundlagarnas införande, all betydelse. Den har inte anknytning till någon juridisk följd enligt de nya grundlagarna.

Herr JONSSON i Alingsås (fp) kort genmäle:

Herr talman! Herr Mossberg började med att tala om att riksdagens beslut i en del fall har byggt på lottssituationer. Just när det gäller kapitalskatteärendet vill jag fråga herr Mossberg, vilket han inte svarat på: Skall regeringen verkställa riksdagens beslut eller inte? I den delen har vi inte fått något besked om var herr Mossberg står. Vi reserverar har en klar uppfattning på den punkten: Riksdagens beslut skall verkställas av regeringen, och man skall inte göra den taktiskt-politiska finten att man talar om lämpligheten av att vänta.

När det gäller läkemedelsproduktionen säger herr Mossberg att vi måste enas om vad vi skall ha för slags beteckning – om vi skall kalla det för öppen socialisering eller smysocialisering. Herr Mossberg vidgår tydligen att det är fråga om socialisering. I den delen har det ändå blivit en viss klarhet.

Jag vill upprepa det jag har framfört i mitt tidigare inlägg: Konstitutionellt har regeringen handlat fel när det gäller de här båda punkterna. Jag upprepar mitt yrkande om bifall till reservationerna 19 och 21.

Herr MOSSBERG (s) kort genmäle:

Herr talman! Givetvis skall regeringen verkställa riksdagens beslut, men i denna effektivering bör man också ge stort utrymme åt praktiska bedömningar.

Herr JOHANSSON i Malmö (s):

Herr talman! När det gäller kollektivanslutningen har utskottet konstaterat att man från konstitutionell synpunkt inte kunnat finna att regeringen åsidosatt ifrågavarande riksdagsbeslut. Det är bara de moderata ledamöterna som har kommit fram till en annan slutsats. Det uttalande som riksdagen gjort beträffande kollektivanslutning till politiska partier innebär i korthet att man har överlämnat till partierna själva att bestämma om tillämpning av kollektivanslutning eller inte. Riksdagens uttalande kan inte utgöra underlag för några åtgärder från riksdagens sida rörande formerna för partiernas medlemsanslutning.

Reservanternas bristande förmåga att se frågan ur statsrättslig synpunkt har gjort att de i sin reservation har kommit helt snett. De övriga oppositionspartierna har inte gått i den fällan. De har därför inte heller ställt sig bakom den moderata reservationen utan i särskilda yttranden redovisat sin principiella ståndpunkt i kollektivanslutningsfrågan.

Herr WERNER i Malmö (m) kort genmäle:

Herr talman! Ja, det är bara moderaterna som reserverat sig i detta avseende. Men jag vill opponera mig mot herr Johanssons i Malmö uttalande att de övriga båda oppositionspartierna bara överlämnat frågan till det socialdemokratiska partiets gottfinnande. Man uttalar ju bestämt att man av principiella skäl inte kan acceptera en kollektivanslutning till ett politiskt parti.

Jag sade i mitt inlägg att vi menar att kollektivanslutningen i viss mån också kommer i konflikt med regeringsformens 2 kap. 2 §. Man talar om att friheten finns kvar på grund av reservationsrätten. Men när man reserverar sig ger man sin åsikt till känna. Det gäller i synnerhet i det här landet, där det är två block som kämpar om den politiska makten.

Herr JOHANSSON i Malmö (s) kort genmäle:

Herr talman! Herr Werner i Malmö delar inte den av mig framförda uppfattningen att de andra borgerliga partierna inte ställt sig bakom moderaternas reservation, och han hade sin speciella förklaring till det förhållandet. Men om Mårten Werner hade lyssnat noga på herr Kindbom, hade han hört att denne sade precis detsamma i den här frågan som det jag gav uttryck för.

Torsdagen den
29 april 1976

*Granskning av
statsrådets
tjänsteutövning
m. m.*

*Frågor om riksdagens skrivelser
m. m.*

Det kanske också kan finnas anledning att erinra om den frågedebatt som fördes i kammaren den 11 februari 1975. Herr Enlund, folkpartiet, och herr Gustavsson i Alvesta, centerpartiet, förde då en diskussion om just de här frågorna med justitieministern. Då sade herr Enlund, folkpartiet, följande:

”I sitt interpellationssvar säger justitieministern att riksdagens uttalande innebär att det helt överlämnas till partierna själva att bestämma om de vill tillämpa kollektivanslutning och att det inte kan vara en angelägenhet för regeringen att övervaka partiernas handlande. Detta är” – det säger alltså herr Enlund – ”naturligtvis riktigt, som herr Gustavsson i Alvesta också har medgivit.”

Det är precis som jag har sagt tidigare i den här frågan, att moderaterna när det gäller att betrakta kollektivanslutning från konstitutionell synpunkt har hamnat snett. De moderata representanterna i konstitutionsutskottet har blandat ihop begreppen.

Herr WERNER i Malmö (m) kort genmäle:

Herr talman! Nu citerar herr Johansson i Malmö vad justitieministern har sagt. Men det är inte fråga om vad han har sagt utan vad riksdagen har uttalat. Och riksdagen har av principiella skäl uttalat sig mot kollektivanslutning.

Jag förstår att det är svårt för statsministern att följa riksdagens beslut. Å ena sidan måste statsministern lyssna till riksdagen. Å andra sidan måste han som ordförande i socialdemokratiska partiet lyssna till rörelsen. Men jag tycker nog att regeringschefsuppdraget skulle väga tyngst i den konflikten.

Herr OLSSON i Edane (s):

Herr talman! Herr Lindahl i Hamburgsund och herr Kindbom tog i sina anföranden nyss upp det som berörs i reservationen 3 av de borgerliga ledamöterna i utskottet, nämligen tillståndsplikt enligt miljöskyddslagen i fråga om vägar och flygplatser. Jag har begärt ordet för att mycket kort kommentera hur majoriteten i utskottet har sett på den frågan.

Den miljöskyddslag som nu gäller infördes 1969. När denna lag trädde i kraft den 1 juli 1969 saknades det erfarenheter av en samlad lagstiftning till skydd för vår yttre miljö mot föroreningar och störningar av olika slag.

Under de år lagen varit i kraft har samhällets syn på miljöskyddet skärpts. I anledning härav har vissa förslag till ändringar i miljöskyddslagstiftningen förts fram. Krav på ändringar i lagstiftningen har vid flera tillfällen framförts från skilda håll, bl. a. i riksdagen.

Hösten 1974 uttalade sälunda jordbruksutskottet med anledning av en motion att starka skäl förelåg för att tillståndsplikt enligt miljöskyddslagen införas beträffande flygplatser och vägar, som kunde medföra miljöstörningar av väsentlig betydelse. Riksdagens majoritet beslöt i enlighet med utskottet. Detta skedde under den sista dagen för höstriksdagen

1974. Det beslutet har herrarna Lindahl och Kindbom nyss refererat till.

Med beaktande av vad riksdagen den gången uttalade har jordbruksdepartementet tillkallat en utredning med uppgift att göra en översyn av miljöskyddslagstiftningen. Utredningen skall syssla med de frågor som omfattas av här åberopade riksdagsbeslut. I direktiven har jordbruksministern klart angivit att de sakkunniga bl. a. bör utreda de problem som har aktualiserats genom nyss nämnda riksdagsbeslut angående tillståndsgivningen för flygplatser och vägar.

I en frågedebatt – som också hänvisats till här – den 27 november förra året diskuterades just denna fråga. Statsrådet Lundkvist slog då fast att det måste ses som angeläget att göra en samlad översyn och att i den borde inbegripas omfattningen och utformningen av förprovningsskyldigheten för vägar och flygplatser.

På grund av kraven på skärpt miljöskydd har jordbruksministern funnit det värdefullt med en samlad bedömning av de förändringar som bör ske i miljöskyddslagen. Det finns nämligen en hel katalog på sådana förändringar som är önskvärda.

Det hade, som jag ser det, då varit oklokt att bryta ut just den här biten om tillståndsplikt för vägar och flygplatser. Det måste avgjort vara en fördel att den ändring som vi här talar om genomförs i samband med alla de övriga förändringarna.

I utredningsdirektiven framhåller jordbruksministern att det för tillståndsprövning i miljöskyddsärenden är nödvändigt för provningsmyndigheterna att ha tillgång till ett tillfredsställande beslutsunderlag, bl. a. mot bakgrund av utländska erfarenheter.

Herr talman! Riksdagsbeslutet kommer till alla delar att beaktas i den nu aviserade översynen, och av den anledningen har konstitutionsutskottet inte funnit någon som helst anledning att göra något ytterligare uttalande angående ärendets handläggning.

Herr LINDAHL i Hamburgsund (fp) kort genmäle:

Herr talman! Herr Olsson i Edane sade att riksdagens beslut i alla delar skall beaktas vid den kommande översynen. Ja, tacka för det – att riksdagens beslut skall beaktas i alla delar. Det är ju helt självklart. Vad vi här diskuterar är varför man inte har beaktat det tidigare utan först 1976 började komma i gång med det. Det är ju det som är problemet. Hade det varit den socialdemokratiska viljan att detta skulle genomföras, så är jag säker på att lagen redan varit ändrad.

Herr OLSSON i Edane (s) kort genmäle:

Herr talman! Som jag nyss sade i mitt anförande har jordbruksministern ansett det värdefullt och angeläget att få till stånd en samlad översyn. Nu vill jag säga till herr Lindahl i Hamburgsund att om det skulle visa sig under utredningsarbetets gång att detta med tillståndsplikten är en fråga som bör påskyndas, så har utredningen möjlighet att bryta ut denna fråga och specialbehandla den med förtur. Men det får bli utredningens

Nr 114

Torsdagen den
29 april 1976

*Granskning av
statsrådets
tjänsteutövning
m. m.*

*Frågor om riksdagens
skrivelser
m. m.*

Torsdagen den
29 april 1976

*Granskning av
statsrådets
tjänsteutövning
m. m.*

*Vissa tillämpnings-
frågor beträffande
lagstiftning m. m.*

sak att göra den bedömningen. Möjligheterna finns om utredningen anser att detta är nödvändigt.

Herr talman! Låt mig bara till sist kort uttrycka min förvåning över att de borgerliga ledamöterna fäster så enormt stort avseende vid tidsfaktorn. Statsrådet Lundkvist har i utredningsdirektiven lojalt följt riksdagens beslut, en omständighet som jag tycker att kammarens ledamöter skall fästa ett visst avseende vid när vi senare i kväll skall rösta i detta ärende.

Herr JONNERGÅRD (c):

Herr talman! Vid den här punkten har bl. a. kapitalbeskattningen diskuterats.

Det hör ju till det självklara att regeringen måste följa de beslut som riksdagen fattat. Det är innebörden av vår parlamentariska demokrati, såsom den skrivits in i regeringsformen.

Men i fråga om det uttalande som riksdagen gjorde våren 1975 rörande kapitalbeskattningen och de höjda taxeringsvärdena på fastigheterna har regeringen underlåtit att följa riksdagens beslut. Riksdagen begärde att regeringen under hösten 1975 skulle lägga fram förslag till sådana ändringar att de höjda taxeringsvärdena inte skulle få medföra ytterligare skatteskärpning för i första hand familjeföretagen. Det var fråga om ett provisorium i avvaktan på företagsskatteberedningens förslag. Finansministern lade alltså inte fram proposition i ärendet hösten 1975. Han har i ett svar i riksdagen meddelat att ett förslag skulle övervägas under våren 1975. Men nu ser det ut att dröja ännu längre.

Att riksdagens beslut i denna fråga inte har följts är, trots allt vad som har sagts här i dag., konstitutionellt sett inte tillfredsställande.

Vidare har kollektivanslutningen diskuterats under punkten. Kollektivanslutningen är inte i överensstämmelse med en god demokrati. Riksdagen har vid mer än ett tillfälle uttalat sig mot kollektivanslutningen. Regeringen har knappast gjort något för att förverkliga riksdagens beslut och uttalanden. Det är ju regeringens uppgift att göra det. Då säger man att detta är någonting som mera ankommer på partiordföranden Palme än på regeringschefen Palme. Men det är ju, herr talman, regeringen som skall förverkliga riksdagens beslut. Med de kommunikationer som finns mellan regeringschefen Palme och partiordföranden Palme bör det finnas goda möjligheter för regeringschefen att förverkliga riksdagens beslut och uttalanden i ärendet.

Herr TALMANNEN:

Sedan de under avsnittet Frågor om riksdagens skrivelser m. m. anmälda talarna nu haft ordet övergår kammaren till att debattera Vissa tillämpningsfrågor beträffande lagstiftning m. m.

Herr HERNELIUS (m):

Herr talman! Min avsikt är att här tala om terrängkörningslagen. Det är ett ämne som skulle kunna ge upphov till ett mycket långt anförande,

Torsdagen den
29 april 1976*Granskning av
statsrådets
tjänsteutövning
m. m.**Vissa tillämpnings-
frågor beträffande
lagstiftning m. m.*

men klockan går och jag skall i huvudfrågorna begränsa mig till att hänvisa till riksdagsdebatten den 13 december förra året, vilken även i de konstitutionella frågorna ger en ganska klar bild av problematiken. Jag vill emellertid tillägga några saker.

Först och främst är jag ganska tacksam för utskottets behandling av dessa frågor. En av de punkter som låg bakom diskussionen i detta ärende var det rent oformliga systemet att en lag och en förordning, som innehöll nya och bindande normer för människorna, utfärdades efter det att den hade trätt i kraft. Den utkom av trycket den 29 december. Den expedierades den 2 eller 3 januari, och den nådde icke mottagarna på domsagokanslierna eller myndigheterna och än mindre allmänheten – annat än i form av en annons som hade stått införd i tidningarna – förrän en bit in i januari.

Och än värre: Lagen förutsatte att tillämpningsföreskrifter skulle utfärdas av länsstyrelserna. Hur skulle dessa kunna utfärda tillämpningsföreskrifter för en lag som de inte hade kännedom om?

Så får inte en lagstiftning gå till. Om riksdagen är lagstiftare måste riksdagen ålägga sig den återhållsamheten att den inte utfärdar en lag som kan tillämpas förrän det finns fysisk möjlighet för medborgarna att följa lagen.

Felet i detta fall är ju inte riksdagens, utan det är regeringen som har gjort fel genom att lägga fram en proposition så sent att det blev som det blev och därtill en proposition som måste bifallas av riksdagen i en eller annan form, eftersom den gamla lagen utlöpte vid årsskiftet 1975-1976.

Den andra punkten där jag är nöjd gäller konstitutionsutskottets uttalande på s. 40 i betänkandet – det rör också en viktig fråga – att om det skall göras en avvägning mellan normerna i lag och normerna i förordning, så skall det vara klart hur denna avvägning kommer att utformas. Därför skall den tilltänkta förordningen bifogas det lagförslag som läggs fram för riksdagen. Det är utmärkt – så skall det vara. Men det var det som inte skedde i december. Då fick riksdagen ett lagförslag, som behandlades av utskottet, men förordningen fanns i jordbruksministerns ficka – den blev inte bekant. Han läste upp vissa delar av den mot slutet av debatten, men utskottet hade den inte tillgänglig. Det var ju helt orimligt i ett fall som detta, där man alltså utfärdade generella normer för lagstiftningen och sedan gjorde undantagen i förordningen. De undantagen var ganska vittgående. Man förbjöd praktiskt taget all körsel i terräng, men man gjorde undantag för jordbruk och skogsbruk. Man gjorde undantag för statstjänstemän som var ute och for. Man gjorde undantag för barnmorskor, för att ta ett viktigt kapitel, och man gjorde undantag för en rad andra grupper. Men detta visste utskottet och riksdagen inte om när lagen antogs. Så får det naturligtvis inte gå till.

Sedan glömde man många undantag i brådskan och yran och hastigheten. Man glömde fiskarna, och man glömde försvaret. Och eftersom lagen innebar den nyheten i svensk rättsskipning att man inte fick åka

Torsdagen den
29 april 1976

*Granskning av
statsrådets
tjänsteutövning
m. m.*

*Vissa tillämpnings-
frågor beträffande
lagstiftning m. m.*

omkring på egen mark – utom på gårdsplanen och på garageplatsen, där man fick ställa bilen – så inträffade detta att rätt tolkat skulle försvaret icke få öva. Vi hade för några år sedan en grotesk situation, när försvaret hotades av lockout, en händelse som gick genom världspresen. Men det hade väl blivit ännu underligare om försvaret inte hade kunnat fullgöra sina övningar på grund av den terrängkörningslag som riksdagen hade antagit, och som inte gjorde undantag för försvarets övningar. Värnpliktiga och andra kan inte gärna räknas som statstjänstemän i den mening som undantaget i förordningen talar om.

Nå, jag skall inte fördjupa mig i detta, utan jag skall trösta mig med två saker – eller i varje fall en. Och den trösten är att jag inte tror att detta kommer att upprepas. Den läxa som jordbruksdepartementet nu har fått vid behandlingen av detta ärende tror jag är nog för att avskräcka andra departement från att gå till väga på samma sätt. Man kommer säkerligen att fullfölja grundlagberedningens och lagstiftarnas intentioner på ett annat och lyckligare sätt. Den andra saken – som alltså inte är trösterik i och för sig, eftersom det är fel – är att denna lag säkerligen inte har tillämpats. Den trädde i kraft den 1 januari och stadgar straff även för oaktsamhet, men det skall bli intressant att så småningom få ta del av hur många åtal som har väckts under den gångna tiden. Antalet förseelser – om vi nu skall räkna dem – är helt säkert tusenfaldigt, men om vi ser till antalet åtal tror jag de kan räknas på ena handens fingrar. Det är ingen trevlig lagstiftning.

Herr talman! Jag yrkar bifall till reservationen 10.

Herr LINDAHL i Hamburgsund (fp):

Herr talman! Vad gäller terrängkörningslagen, som herr Hernelius talade om, håller jag med om att mycken kritik kan riktas mot den och mot det sätt på vilket den genomfördes. Men det intressanta för konstitutionsutskottets del är ju att riksdagen antog lagen – och gjorde det med ganska stor majoritet t. o. m. Därmed har riksdagen såvitt jag förstår övertagit ansvaret från statsrådet. Men det finns också anledning komma ihåg för framtiden att en sådan tvångssituation som riksdagen här har hamnat i vill vi inte vara med om en gång till. Och regeringen visste ju här tre år i förväg när lagen skulle löpa ut. Hade man då planerat litet, så hade vi haft det nya förslaget i god tid.

Det som jag egentligen nu skall tala om är emellertid vad som behandlas i reservationen 11, alltså frågan om vissa regeringsbeslut angående bidrag från clearingfonden för olja. Det är en fond som tillkom i samband med de bränsleransoneringar vi hade under den s. k. oljekrisen. Den gick ut på att man lade en viss clearingavgift på en del petroleumprodukter, och det var meningen att man med den på det sättet uppkomna fonden skulle jämna ut skillnaden mellan priset på den svenska marknaden – det rådde som bekant prisstopp då – och det pris som importörerna fick betala för att föra in likartade produkter till landet. Importörernas pris kunde nämligen i vissa fall vara högre än det pris de fick ta ut här i Sverige.

Torsdagen den
29 april 1976

*Granskning av
statsrådets
tjänsteutövning
m. m.*

*Vissa tillämpnings-
frågor beträffande
lagstiftning m. m.*

Principen för denna fond var att man skulle kunna få bidrag för samma slags produkter som var avgiftspliktiga till fonden. Den principen följdes också helt och hållet med undantag för en enda punkt, nämligen den att regeringen fann det så lämpligt att utbetala pengar till AB Nynäs-Petroleum för import av råolja. Det var nämligen en produkt som inte var upptagen i denna förordning. Den fanns inte nämnd där över huvud taget. Man hade diskuterat det i energiberedskapsutredningen och sagt att det inte gärna gick för sig att föra upp råolja på listan. Det fanns inget råoljepris inom Sverige som man kunde utgå ifrån. Det fanns så få i branschen som opererade med råolja att man inte kunde få fram någon vettig marknadsbild.

Clearingfonden visade efter ransoneringens upphörande ett överskott på 33–34 miljoner. Vid behandlingen av 1975 års budgetproposition fick riksdagen ta ställning till hur detta överskott skulle hanteras. Beslutet innebar att avgifter kunde komma att restitueras, alltså betalas tillbaka till dem som redan hade betalat in avgifter för vissa slags produkter. Regeringen föreslog – och riksdagen godkände det – att medel ur fonden skulle kunna utnyttjas för ändamål som var av betydelse för att stärka försörjningsberedskapen inom energiområdet, t. ex. för inköp och lagring av fasta och flytande bränslen.

Så hände sig det märkliga att Nynäs-Petroleum ansökte om bidrag ur fonden för import av råolja under perioden 1 januari–30 april 1974, alltså under en period som bidraget enligt fondens bestämmelser inte kunde avse. Denna ansökan bifölls av regeringen, som hänvisade till 4 § i allmänna ransoneringslagen, som absolut inte lämnar något utrymme för bidrag när det gäller råolja. När regeringen biföll ansökan hade dessutom riksdagen i sitt beslut uttalat att bidrag, om det inte var fråga om restitution av avgifter, skulle avse sådana ändamål som kunde stärka försörjningsberedskapen. Här gällde det alltså olja som var inköpt ett dygt år tidigare. Den var redan förbrukad. Jag har svårt att se på vad sätt den skulle kunna stärka försörjningsberedskapen.

Herr talman! Detta kan såvitt jag förstår endast leda till ett bifall till reservationen 11.

Fru JACOBSSON (m):

Herr talman! Är man formalist för att man håller på formella regler? Nej, naturligtvis inte. Formella regler är oftast inte till för sin egen skull. De är till för att vara en garanti för lika behandling av enskilda och för lika behandling av företag, lika behandling av människor.

Jag har i konstitutionsutskottet tagit upp två frågor av formell karaktär som haft vittgående betydelse. Det är två fall i vilka regeringen gjort sig skyldig till, jag vågar faktiskt säga, maktmissbruk.

Det ena fallet gäller clearingfonden, som herr Lindahl i Hamburgsund utförligt redogjort för. Jag är honom mycket tacksam för det, med tanke på min heshet i dag. Jag vill bara tillägga att det beslut som regeringen fattat i detta ärende – vi har tagit upp det i reservation 11 – helt saknar

Torsdagen den
29 april 1976

*Granskning av
statsrådets
tjänsteutövning
m. m.*

*Vissa tillämpnings-
frågor beträffande
lagstiftning m. m.*

laga grund. Regeringen beslöt alltså att ur clearingfonden tilldela AB Nynäs-Petroleum en ersättning på 40 milj. kr. för import av råolja, trots att råolja inte var upptaget på listan över varor som var berättigade till utdelning ur fonden. Klarare kan inget missbruk av beslutsbefogenheten vara.

Det andra fallet skall jag gå in på litet noggrannare. Det är innehållet i reservationen 16. Det handlar om trafiktillstånd för linjetrafik vad gäller värnpliktsresor under veckosluten.

Dylig trafik har bedrivits av försvarets civilförvaltning under många år, faktiskt från 1969. För att bedriva linjetrafik av den typen krävs tillstånd till yrkestrafik, och försvarets civilförvaltning hade inte sådant tillstånd.

I själva verket hade försvarets civilförvaltning bedrivit trafik tills det kom en anmälan mot generaldirektören i verket till åklagaren. Åklagaren gjorde en utredning. Sedan kom en begäran från försvarets civilförvaltning om tillstånd att bedriva linjetrafik, och regeringen beviljade detta tillstånd den 15 maj 1975.

Skildrat på detta sätt ser det ut som ett mycket rakt och fint ärende, men haken i det är att man kan ju aldrig ge ett beslut med retroaktiv verkan, inte ens regeringen kan detta. Har regeringen gett ett beslut den 15 maj 1975 gäller det beslutet efter denna tidpunkt, men för tiden dessförinnan – den tid försvarets civilförvaltning har bedrivit linjetrafik – ges ju inget tillstånd.

Nu tolkar riksåklagaren regeringens beslut så att åtal icke väcktes i frågan. Formuleringen i riksåklagarens beslut är intressant.

Nu är det att beklaga att i konstitutionsutskottets betänkande har smugit sig in ett tryckfel. I själva verket har den allra viktigaste meningen i reservationen 16 fallit bort, och den meningen angår riksåklagarens beslut. Meningen finns på s. 62, och det korrekta skrivsättet finns utdelat på bänkarna.

Den riktiga skrivningen skall lyda: "Riksåklagaren har nämligen funnit det vara i regeringsbeslutet klarlagt, att civilförsvarets medverkan i trafiken, sådan den bedrivits enligt det fr. o. m. den 1 mars 1974 gällande avtalet, inte var av den beskaffenhet att försvarets civilförvaltning kunde anses som trafikutövare i yrkestrafikförordningens mening."

Sedan kommer den viktiga meningen som skall skjutas in: "Vidare har han anfört att civilförvaltningens handlande för tiden dessförinnan inte bör bedömas på annat sätt."

Tydligare än så kan man inte tänka sig en tolkning i retroaktiv riktning av ett beslut. Det här är en allvarlig sak, och jag menar att det är regeringen som är ansvarig för att riksåklagaren har kunnat göra en retroaktiv tolkning av denna typ.

Det är alldeles uppenbart vilka vådor det skulle föra med sig om regeringen skulle öppna möjlighet till underlydande myndigheter att tolka dess beslut retroaktivt. Det skulle föra med sig att man i nuläget aldrig med säkerhet visste vad som gällde. Man skulle hela tiden löpa risken

att det man trodde gällde i dag, kanske i morgon, befanns inte ha gällt i dag. Man skulle aldrig veta vilka beslut man hade att rätta sig efter. En retroaktiv verkan är ett grundskott mot rättssäkerheten vare sig den kommer i form av lagtolkning eller i form av beslut som låter sig tolkas retroaktivt.

Man kommer alltså här tillbaka till frågan om de formella reglernas uppgift. Formella regler om att beslut med retroaktiv verkan inte skall kunna fattas syftar givetvis till att garantera allas likhet inför lag och överhet. Jag menar givetvis att de två fall som behandlas i reservationerna 11 och 16 skall vara oberoende av person: Aktiebolaget Shell skall ha lika stor rätt till likhet inför lagen i Sverige som Aktiebolaget Nynäs-Petroleum och försvarets civilförvaltning skall givetvis vara underställd samma lagar och samma beslut som enskilda bussbolag. Det vore upprörande om man kom till en annan ordning i detta land där vi med rätta varit så stolta över att vi har en hög rättskultur.

Jag yrkar bifall till reservationerna 11 och 16.

Fru THUNVALL (s):

Herr talman! Det har blivit en ganska lång debatt om konstitutionsutskottets granskningsbetänkande, och jag skall försöka att inte göra mig skyldig till ett alltför långt anförande. Men jag vill ändå säga några ord med anledning av vad fru Jacobsson anført beträffande regeringens beslut av den 15 maj 1975 att bestämmelserna i yrkestrafikförordningen inte utgjorde hinder för civilförvaltningen att ta sådan del i av SJ eller annat företag bedriven militär veckoslutstrafik som förutsatts i avtalet mellan civilförvaltningen och SJ. Frågan har varit huruvida beslutet hade karaktären av tillstånd till linjetrafik enligt yrkestrafikförordningen eller om det var att betrakta som en från förordningens regler meddelad dispens.

I reservationen 16 har ifrågasatts att beslutet var att betrakta som ett dispensmeddelande. I reservationen sägs att frågan om vem som skulle söka tillstånd har varit föremål för bedömning i liknande fall. Man åsyftar här det fall som riksåklagaren handlagt och där det också blev ett åtal, såsom fru Jacobsson här har framhållit. Reservanterna, två centerpartister och två moderater, har åberopat det som stöd för sitt uttalande. Men riksåklagaren anför att "omständigheterna i förevarande fall inte kan anses jämförliga med dem som varit under Högsta domstolens bedömning i andra fall. --- Något straffbart förfarande med avseende på eventuell tillståndsplikt för FCF har alltså inte förekommit och följaktligen inte heller beträffande SJ:s medverkan." Åtal skulle därför enligt riksåklagaren icke väckas.

Fru Jacobsson säger att regeringen gjort sig skyldig till maktmissbruk - jag tror hon använde det uttrycket.

Civilförvaltningen hade redan 1973 hemställt om att yrkestrafikförordningens regler skulle få tillämpas. I beslut den 23 juni 1973 lämnade Kungl. Maj:t den framställningen utan bifall. I reservationen heter det:

Nr 114

Torsdagen den
29 april 1976

*Granskning av
statsrådets
tjänsteutövning
m. m.*

*Vissa tillämpnings-
frågor beträffande
lagstiftning m. m.*

Torsdagen den
29 april 1976

*Granskning av
statsrådets
tjänsteutövning
m. m.*

*Vissa tillämpnings-
frågor beträffande
lagstiftning m. m.*

”Riksåklagaren har således tillmätt regeringens beslut den 15 maj 1975 retroaktiv verkan.” Utskottsmajoriteten kan inte så tvärsäkert som reservanterna uttala sig om riksåklagarens tolkning av regeringens beslut. Vi vet inte ens om vi har rättighet att tolka vad riksåklagaren säger i det här fallet. Men utskottsmajoriteten har för sin del ingen anledning att betvivla uppgifterna att det här gällde en dispens. Expeditionschefen i kommunikationsdepartementet har sagt att formuleringen i beslutet är den som brukar komma till användning när dispens ges från gällande regler. Utskottsmajoriteten anser därför att den formulering som används i beslutet innebär att försvarets civilförvaltning har fått dispens från reglerna i yrkestrafikförordningen. Den förordningen är beslutad av Kungl. Maj:t efter riksdagens hörande och innefattas således i regeringens generella dispensbefogenhet. Vad som förekommit i ärendet ger alltså inte utskottet anledning anta att regeringen haft för avsikt att ge beslutet retroaktiv verkan. Det föranleder alltså inte något särskilt uttalande från utskottets sida.

Fru JACOBSSON (m) kort genmäle:

Herr talman! Med anledning av den senaste repliken vill jag säga att det egentligen är rätt likgiltigt vilket namn man skall ge detta beslut, om man skall kalla det för dispens eller inte. Vi är väl alldeles överens om att det inte är ett beslut i en besvärfråga. Man gjorde sig alltså inte omaket att söka tillstånd hos länsstyrelsen, som är den normala vägen. Hade man gjort det och fått avslag från länsstyrelsen hade man kunnat besvära sig hos Kungl. Maj:t. Nej, man gick direkt till regeringen och bad om tillstånd, och regeringen gav tillstånd.

Min uppfattning är också den att det inte finns någon annan möjlighet för regeringen att i det läget behandla denna fråga på annat sätt än som ett dispensärende. Men, fru Thunvall, dispensbeslut får inte vara retroaktiva. Man är i själva verket här i en prekär situation. Håller man benhårt fast vid att detta är ett dispensbeslut, och att regeringen aldrig har velat göra det retroaktivt, då sätter man faktiskt riksåklagaren i en väldigt besvärlig situation. Det betyder att riksåklagaren alldeles på egen hand har tolkat regeringsbeslutet retroaktivt och alldeles på egen hand beslutat att inte åtala de två generaldirektörerna.

Fru Thunvall tangerade en fråga som också är mycket intressant ur konstitutionell synpunkt. Jag skall helt hastigt beröra den. Det ligger nämligen en kollision bakom när det gäller praxis, en kollision mellan regeringens uppfattning och högsta domstolens. Högsta domstolen har haft till handläggning ett antal fall av den här typen, och man har konsekvent sedan 1949 följt den principen att det är den som är längst bak i ansvarskedjan när det gäller linjetrafik som skall begära trafiktillstånd. Försvarets civilförvaltning har uppdragit åt SJ och åt privata bussbolag att verkställa busstrafiken, men verket har hela tiden varit ansvarigt för den. Enligt HD:s praxis är det klart att det är verket som skulle söka och få tillstånd. Regeringen har emellertid tagit väldigt legärt på den

frågan, och det är väl den egentliga orsaken till att man försatt sig i den här situationen att verket i så många år drivit trafik utan tillstånd.

Men nu är det som det är. Jag tycker att det är bra märkvärdigt att man inte kunnat klara upp den här saken på ett snyggare sätt. För denna väg, att fatta beslut med retroaktiv verkan, är verkligen inte tilltalande.

Fru THUNVALL (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag skall inte ta upp någon ytterligare debatt med fru Jacobsson. Vi kan inte övertyga varandra i de här frågorna. Men jag vill påpeka att det bara är fyra av utskottets alla ledamöter som står för reservationen.

Herr KARLSSON i Malung (s):

Herr talman! Jag vill beträffande terrängkörningslagen helt kort säga att jag tolkar reservationen 10 och herr Hernelius anförande framför allt som ett angrepp på jordbruksutskottet men också som ett angrepp på riksdagen, som godtagit att regeringen får bemyndigandet att i lag meddela föreskrifter. Bemyndigandet i terrängkörningslagen uppfyller emellertid grundlagens formella krav. KU kan inte – så som man i reservationen närmast tycks avse – granska riksdagen eller ett av riksdagens utskott, och jag vill på denna punkt endast yrka bifall till utskottets skrivning.

Jag vill också framföra några synpunkter i anledning av reservationen 11 som behandlar bidrag från clearingfonden för olja. I samband med oljekrisen beslöts att allmänna ransoneringslagen (1954:280) skulle sättas i kraft. Beslutet avsåg tiden 14 december 1973 – 30 november 1974. I denna lags 4 § ges möjlighet att i syfte att tillgodose behov av förnödenhet utjämna prisskillnader mellan importvaror av samma eller likartat slag eller mellan importvaror och inom riket tillverkade varor av samma eller likartat slag. Regeringen kan föreskriva att clearingavgift skall erläggas och att clearingbidrag skall utgå för förnödenhet som importerats hit eller som frambringas eller tillverkas här.

Clearingförfarandet tillkom för att utjämna importpriserna och därigenom trygga landets försörjning av vissa oljeprodukter. Genom att allmänna ransoneringslagen sattes i kraft erhöll regeringen riksdagens fullmakt att inom ramen för denna lagstiftning vidta erforderliga åtgärder. En av dessa åtgärder utgjordes av prisclearingsystemet beträffande oljeprodukter.

Visserligen omfattade den av regeringen utfärdade kungörelsen i ämnet inte råolja, men när frågan i maj 1974 aktualiserades genom framställning från AB Nynäs-Petroleum hade regeringen haft möjligheter att komplettera kungörelsen i detta avseende. AB Nynäs-Petroleum hade i hemställan till regeringen begärt kompensation för de höga priser som bolaget haft att erlägga för råoljeimporten under perioden 1 januari – 30 april 1974. Sedan clearingnämnden uttalat sig positivt för tillstyrkan av ansökningen beslöt regeringen den 31 maj 1974 att med stöd av 4 § allmänna

Nr 114

Torsdagen den
29 april 1976

*Granskning av
statsrådets
tjänsteutövning
m. m.*

*Vissa tillämpnings-
frågor beträffande
lagstiftning m. m.*

Torsdagen den
29 april 1976

*Granskning av
statsrådets
tjänsteutövning
m. m.*

Övriga frågor

ransoneringslagen bevilja bolaget clearingbidrag med 40 milj. kr. att utbetalas från clearingfonden för olja.

Den 8 november 1974 gjordes en motsvarande framställning till regeringen från AB Svenska Shell. Clearingnämnden liksom styrelsen för ekonomiskt försvar avstyrkte denna ansökning. I beslutet den 27 februari 1975 lämnade regeringen ansökningen utan bifall.

Redan vid tidpunkten för AB Nynäs-Petroleums framställning var clearingsystemet under avveckling. Regeringen valde i det läget att med stöd av allmänna ransoneringslagen lämna bolaget kompensation för prisfördyringarna i samband med bolagets råvaruimport.

Med detta vill jag, herr talman, yrka bifall till utskottets skrivning.

Herr LINDAHL i Hamburgsund (fp):

Herr talman! Vad gäller den sakliga beskrivningen över vad som har hänt i ärendet är herr Karlsson i Malung och jag eniga, och det är inte så konstigt eftersom vi har samma källmaterial. Jag har emellertid svårt att förstå att herr Karlsson i Malung kan tycka att detta friar regeringen. Regeringens beslut att betala ut dessa medel var ju helt i strid mot den åberopade paragrafen. Dessutom avvecklades ju clearingsystemet, och man sade då att regeringen skulle föreslå riksdagen hur man skulle förfoga över de överskjutande medlen. Detta gjorde man också sedermera, och i mitt förra anförande läste jag upp lydelsen av riksdagens beslut. Inte heller den senare utformningen av riksdagens beslut stämmer överens med vad regeringen gjorde. Det är i detta fall helt klart att regeringen inte har följt gällande bestämmelser.

Herr KARLSSON i Malung (s):

Herr talman! I samband med oljekrisen var det ju den allmänna ransoneringslagen som sattes i kraft, och som jag redan framhållit erhöll regeringen därigenom riksdagens fullmakt att inom ramen för den lagstiftningen vidta erforderliga åtgärder. Prisclearingsystemet beträffande oljeprodukter var en av de åtgärderna. Man satte en fullmaktslag i kraft, och av den anledningen kan regeringen knappast ha överskridit sina befogenheter.

Herr LINDAHL i Hamburgsund (fp):

Herr talman! Herr Karlsson i Malung sade att regeringen knappast har överskridit sina befogenheter och hänvisar till fullmaktslagar. Ja, men de här fullmaktslagarna täcker inte vad regeringen gjorde.

Herr TALMANNEN:

Sedan samtliga under avsnittet Vissa tillämpningsfrågor beträffande lagstiftning m. m. anmälda talare nu haft ordet övergår kammaren till att debattera Övriga frågor.

Torsdagen den
29 april 1976*Granskning av
statsrådets
tjänsteutövning
m. m.**Övriga frågor*

Herr WERNER i Malmö (m):

Herr talman! Jag beklagar att jag måste börja med att säga att regeringen i det längsta har visat ett klennt intresse för utlandssvenskarnas rösträtt, inte bara under de gångna årtiondena då frågan har varit under debatt utan också när den skulle komma på riksdagens bord. Det tog sin tid. Valtekniska utredningens betänkande med förslag om att den dåvarande femårsgränsen för utlandssvenskarnas rösträtt skulle slopas framlades i februari 1975, och sedan fick det ligga i sju månader, dvs. ända till den 28 augusti, innan det sändes ut på remiss. Vad kunde det finnas för vettiga skäl för sådant förhållande av en fråga, som skulle vara löst i god tid före riksdagsvalet 1976? Det togs visserligen proposition i ärendet i mars, men därmed har ärendet försenats ett drygt halvår, en tid som synnerligen väl hade behövts för att nå ut med information om det nya röstförfarandet till våra landsmän runt om i världen. Man är böjd att kalla denna förhållning en händelse som ser ut som en tanke. Regeringens dröjsmål är i varje fall anmärkningsvärt, och därför ber jag att få yrka bifall till reservationen 18.

Herr BERNDTSON (vpk):

Herr talman! Under denna punkt skulle enligt utskottets planering kollektivanslutning till politiskt parti behandlas. Några talare har dock haft litet bråttom och redan talat i frågan. Jag vill i korthet anföra några synpunkter.

Vänsterpartiet kommunisternas inställning till kollektivanslutning till politiskt parti har redovisats vid flera tillfällen. Vi har hävdat, och hävdar alltjämt, att fackföreningsrörelsens uppgift är att företräda sina medlemmars intressen och att denna uppgift bäst fylls av en facklig rörelse som behåller en organisatorisk självständighet gentemot politiska partier. Vi har också betonat att det är både nödvändigt och riktigt att fackföreningsrörelsen i skilda lägen stöder politiska partier men understrukit att detta bör ske på basis av organisatorisk självständighet och på fackföreningsfolkets egna villkor. Vi vidhåller den ståndpunkt vi tidigare intagit, nämligen att kollektivanslutning till politiskt parti i princip inte är försvarbar.

Regelbundet går de borgerliga partierna i riksdagen till angrepp mot kollektivanslutningen. Det bör dock stå klart att detta inte sker av omtanke om fackföreningsmedlemmarna. De borgerliga har inget emot kollektivanslutning när den tjänar deras intressen. Det har vi fått otaliga bevis på här i riksdagen i den borgerliga uppslutningen bakom den religiösa kollektivanslutning som påtvingas hela folket via statskyrkan.

Det socialdemokratiska partiets hållning i denna fråga är minst sagt märklig. Så länge man inte vidtar någon åtgärd för att avskaffa detta system för medlemsanslutning ger man näring åt de borgerligas aktivitet. Socialdemokraterna struntar i att kollektivanslutningen upplevs som stötande av många människor ute på arbetsplatserna. Man tar ingen notis om att beslut som rör tusentals fackföreningsmedlemmar numera genom

Torsdagen den
29 april 1976

*Granskning av
statsrådets
tjänsteutövning
m. m.*

Övriga frågor

storavdelningar och representantskap träffas av ett litet fåtal personer. Man har också hittills struntat i riksdagens uttalande om att "nuvarande missförhållanden bör inte i första hand ändras genom lagstiftning utan genom åtgärder från partiernas egen sida". Socialdemokraterna själva medverkar genom sitt envisa fasthållande vid kollektivanslutningen till att vi gång på gång får debatter här i riksdagen om denna fråga: Vad värre är: Man ger de borgerliga partierna tillfälle att demagogiskt utnyttja missförhållandena för sina syften.

I år har kollektivanslutningen också tagits upp i samband med konstitutionsutskottets granskning av regeringsärendenas handläggning. Moderaterna – som är företrädare för lagstiftning mot kollektivanslutningen – menar att regeringen och främst statsministern bort verka för att riksdagens viljeytring skulle beaktas av det socialdemokratiska partiet.

Från vänsterpartiet kommunisterna hävdar vi att det är beklagligt att det socialdemokratiska partiet inte vidtagit några åtgärder för att avskaffa kollektivanslutningen. Detta måste dock angripas i annan ordning än vid konstitutionsutskottets granskning av regeringens verksamhet. Därför har vi avvisat den reservation som fogats till granskningsbetänkandet i denna fråga.

Jag vill erinra om att riksdagen i sitt uttalande förutsatt "att det genom opinionsbildning mot kollektivanslutningen skall visa sig vara möjligt att förmå det parti som tillämpar denna ordning att medverka till att kollektivanslutningen avskaffas, så att som partimedlem endast registreras personer, som individuellt begär inträde i partiet".

Den opinionsbildningen bedrivs på arbetsplatserna och i de fackliga organisationerna. Där deltar kommunisterna aktivt. Denna verksamhet är naturligtvis viktigare för att bringa kollektivanslutning ur världen än att diskutera det konstitutionella ansvaret hos statsministern och regeringen för att det socialdemokratiska partiet inte efterföljt riksdagens uttalande.

I opinionsbildningen på arbetsplatserna och i fackföreningarna kan av naturliga skäl de borgerliga partierna, främst moderaterna, inte spela någon större roll. Kommunisterna däremot har där alltid drivit opinionen mot kollektivanslutningen. Det kommer vi att göra även i fortsättningen.

Kollektivanslutningen är en orimlig form för medlemsanslutning till politiska partier och det är angeläget att denna form avskaffas. Det är hög tid att socialdemokraterna själva inser detta och vidtar åtgärder i den riktningen. Det skulle gagna hela arbetarrörelsen.

Herr SVENSSON i Malmö (vpk):

Herr talman! Den nu aktuella punkten rör bl. a. det välbekanta fallet Helmers. Det gäller i sak en serie tillsättningsärenden inom högskoleväsendet. En rad fel har här begåtts av utbildningsdepartementet.

Det första ärendet har diarienummer 466/74. Till underlaget i ärendet hör en skrivelse från en prefekt. Där lämnas grovt nedsättande uppgifter om det socialdemokratiskt-liberalt styrda universitetet i den tyska del-

Torsdagen den
29 april 1976

*Granskning av
statsrådets
tjänsteutövning
m. m.**Övriga frågor*

staten Bremen, från vilket Helmers har redovisat meriter. Remissyttrandet är uppenbart politiskt betingat. Avsikten är att framställa Bremens universitet som en "vänsterradikal kaderskola", som uttrycket i skrivelsen lyder. Skrivelsen har ej diarieförts i departementet. Den finns inte heller kvar i original i akten.

Det märkliga är nu att utskottet anmärker mot diarieföringen, däremot inte mot att skrivelsen har beaktats vid ärendets sakbehandling. Utskottet finner det tydligen helt i sin ordning att detta slags politiska förtal har kommit till användning.

Detta är i och för sig märkligt. Men ännu märkligare blir det, när man vet att den prefekt som avgivit skrivelsen blivit dömd vid Lunds tingsrätt för ämbetsbrott just på grund av den skrivelsen. Ändå finner utskottet saken helt i sin ordning.

I samma ärende åberopar departementschefen ett inkompetensvotum, som i samband med ett annat ärende har avgivits av tekniska högskolan i Stockholm. Detta förfarande är felaktigt, vilket utskottet rimligen borde ha förstått. Inkompetensförklaringen hade nämligen vid detta tillfälle överklagats och saknade alltså laga kraft. Departementet begick ytterligare ett fel i sammanhanget: man använde som argument mot Helmers ett votum från en underordnad instans, vilket man i särskild ordning sedan hade att själv ta ställning till. Man föregrep därmed sitt eget senare beslut i kompetensfrågan.

I ärendet 4028/74 finns uppseväckande fel. Här tillåter departementschefen att en av Helmers medsökande får tillgodoräkna sig vetenskapliga arbeten, som i ett annat ärende har tillgodoräknats en annan författare. Departementet godkänner alltså att samma arbeten får framställas som i ett fall huvudsakligen författade av en forskare, i ett annat fall huvudsakligen författade av en annan. Man överkompenserar genom detta förfarande Helmers motståndare, som annars inte skulle ha blivit kompetensförklarad, och man slår därmed ut Helmers.

I ärendet 2894/75 har departementet anslutit sig till tjänstetillsättningsnämndens yttrande, som var negativt för Helmers. Nämndens ordförande har vid detta tillfälle anmälts för ämbetsbrott. Detta brott var begånget mot Helmers i ett annat ärende. Ordföranden fälldes till ansvar för brottet. Här föreligger alltså uppenbart jäv mot ordföranden. Ändå godkänner departementet som beslutsgrund utlåtande från en nämnd med en jävig ordförande.

I ärendet 3552/75 godkänner departementet en inkompetensförklaring, som hade sin grund i ett oriktigt förfarande. Inkompetensförklaringen föregicks av att man uppställde kompetensvillkor, som stred mot § 137 i universitetsstadgan, därför att de ställdes högre än som föreskrivs för nämnda typ av tjänst. Justitieombudsmannen förklarade att förfarandet var felaktigt. Men departementet godkände det.

Här föreligger alltså inte mindre än åtta klara formella fel. Alla har begåtts mot samme sökande. Det har naturligtvis inte skett av en tillfällighet. Det har en bestämd förklaring. Denna förklaring står att finna

Nr 114

Torsdagen den
29 april 1976

*Granskning av
statsrådets
tjänsteutövning
m. m.*

Övriga frågor

i den skrivelse som prefekten vid Helmers institution har avgivit och enligt vilken folk, som misstänks för radikala anknytningar, i prefektens ögon inte bör ifrågakomma till tjänster.

Konstitutionsutskottet gör ett ödesdigert ställningstagande i dessa ärenden. Man godkänner brott mot jävsbestämmelser. Man tolererar politiskt förtal. Man överser med felaktigt avgivna inkompetensförklaringar. Men den något tillspetsade frågan kan ställas: Är det utskottets mening att vi i Sverige bakvägen skall införa yrkesförbud av västtysk modell? Eller är det bara ointresse och brist på civilkurage, som förklarar utskottsledamöternas passivitet?

Det kanske grövsta fel som utskottet godkänner utgör just dubbelräkningen av meriter. Gång efter annan låter departementet Helmers slås ut från tjänster därför att hans medsökande fått tillgodoräkna sig meritvärdet av vetenskapliga verk som samma departement i annat ärende har tillåtit en helt annan forskare att tillgodoräkna sig. Jag har med mig här i kammaren en sammanställning av sakkunnigutlåtanden som avgivits i fallet Helmers och i andra fall. Den omfattar tio vetenskapliga arbeten. I inte mindre än tolv sakkunnigutlåtanden har meritvärdet av dessa arbeten helt eller huvudsakligen tillgodoräknats en bestämd sökande. Den som senare blev Helmers medsökande finns över huvud taget inte omnämnd i dessa utlåtanden. Men när det gällde att slå ut Helmers, då var man färdig att helt eller i huvudsak låta hans tidigare icke omnämnda medsökande få tillgodoräkna sig samma arbeten som förut använts som merit av andra.

I december 1973 ställde jag en enkel fråga till statsrådet Zachrisson om hur han principiellt såg på sådan dubbelräkning. Han svarade då bl. a.: "Det kan inte i något fall vara riktigt att tillgodoräkna var och en av dem arbetet, som om han varit ensam författare." Men i de aktuella tillsättningsärendena är det ju just vad departementschefen godkänt.

I samma svar i riksdagen sade statsrådet: "Det finns numera inte någon bestämmelse som medger, att man för viss tjänst som universitetslektor ställer högre kompetenskrav." Men i ärendet 3552/75 godkänner departementet en inkompetensförklaring, avgiven på basis av sådana felaktiga kompetenskrav.

Hur skall man kunna påstå att det som här passerat varit rätt? Konstitutionsutskottets tysta majoritet kan tydligen det. Men vårt parti kan det inte. Vi anser att felaktigheterna skall undanröjas och den förfördelade få sin rätt. Om man godkänner förfaranden av det nu nämnda slaget, då öppnar man slussarna för den totala rättslösheten vid högskolorna. Man ger i praktiken klarsignal för yrkesförbud. Det godkänner vi aldrig.

Vi anser det motivera en anmärkning, och jag yrkar bifall till reservation 20.

Herr JOHANSSON i Malmö (s):

Herr talman! I reservation nr 20 av herr Måbrink riktas kritik mot statsrådet och chefen för utbildningsdepartementet för handläggningen

av visst tillsättningsärende. När man läser reservationen får man närmast den uppfattningen att reservanten menar att utbildningsministern skulle ha ägnat sig åt politisk personförföljelse. Det är i sanning en grotesk beskyllning. Det hade varit hederligt av Jörn Svensson, om han i sitt relativt långa anförande hade undanröjt den beskyllning mot utbildningsministern som finns antydd i reservationen.

Frågan om diarieföring av viss handling har i sammanhanget varit föremål för utskottets granskning. Jag vill då erinra om att utskottet tidigare i samband med granskningsarbetet behandlat frågor rörande diarieföringen i statsdepartementen. Det har bl. a. redovisats i konstitutionsutskottets betänkande 1974:22 s. 29 och 1975:12 s. 17. Utskottet har därvid anslutit sig till en inom statsrådsberedningen utarbetad promemoria: Vad som bl. a. ingår i denna PM framgår av vad utskottet säger på s. 49 i årets granskningsbetänkande.

När det gäller diarieföringen av den handling som nämnts i föreliggande ärende har utskottet kommit fram till att denna bort diarieföras. I övrigt har granskningen inte föranlett något särskilt uttalande från utskottets sida. Bakom detta står ett fullständigt enigt utskott med undantag för vpk:s representant.

Herr SVENSSON i Malmö (vpk):

Herr talman! Vi diskuterar alltså en rättsfråga, om departementet har haft rätt mot en människa. Jag kan inte förstå vad det har att göra med utskottets majoritetsförhållande, huruvida departementet har gjort rätt – om man nu skall diskutera det i sak – i de konkreta ärenden som är upptagna för granskning. Vad vi har att diskutera är huruvida det är rätt i sak. Det är den frågan jag ställer till herr Johansson i Malmö: Anser han att departementet handlat rätt i sak?

Jag har inte bett att få veta hur många som röstat för att det är rätt, utan jag vill veta: På vilka grunder har ni ansett att det är rätt att aktstycken av det här slaget, med politiskt förtal, godtas som underlag för beslut? På vilka grunder har ni ansett att det är riktigt att dubbelräkna meriter, så att man i ett fall kan tillgodoräkna en forskare det fulla meritvärdet av ett vetenskapligt arbete och i ett annat ärende tillgodoräkna en helt annan forskare det fulla meritvärdet av samma arbete? Och på vilka grunder anser ni i denna utskottsmajoritet det vara rätt att statsrådet Zachrisson själv som ett svar på en fråga här i riksdagen hävdar att sådan dubbelräkning inte kan tillåtas – det är innebörden av vad han har sagt – men ändå har tillåtit det i fall efter fall när det gällt tillsättningsärenden där *Helmers* har varit sökande? Hur kan en sådan rättspraxis försvaras och vilka blir de rättsliga konsekvenserna av att statsrådet släpper igenom sådant? Det är dessa rättsfrågor – frågor om rättssäkerheten i ärenden rörande tillsättning vid universiteten – som vi skall diskutera, herr Johansson. Vem som har majoritet i utskottet behöver ni inte upplysa mig om. Det vet jag redan.

Min fråga är alltså: Är dubbelräkningen riktig? Är det riktigt att de-

Nr 114

Torsdagen den
29 april 1976

*Granskning av
statsrådets
tjänsteutövning
m. m.*

Övriga frågor

Nr 114

Torsdagen den
29 april 1976

*Granskning av
statsrådets
tjänsteutövning
m. m.*

Övriga frågor

partementet har godkänt dubbelräkning? Är det riktigt att departementet har godtagit och ställt sig bakom de oriktiga inkompetensförklaringarna, som strider mot 136-§ i universitetsstadgan? Är det riktigt, och i så fall, hur kan det vara det, herr Johansson? Ge mig ett argument för varför sådant är riktigt. Det är det argumentet herr Johansson behöver och som han saknade i det anförande han höll.

Överläggningen var härmed slutad.

Herr TALMANNEN: Propositioner ställs först beträffande envar av de frågor som berörs i de reservationer, till vilka bifall yrkats. Därefter ställs proposition i ett sammanhang på övriga i betänkandet upptagna frågor.

Vissa frågor rörande departementens informationssekreterare

Propositioner gavs på dels att utskottets anmälan i förevarande del lades till handlingarna utan särskilt uttalande, dels att utskottets anmälan lades till handlingarna med gillande av vad som anförts i reservationen nr 1 av herr Boo m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Werner i Malmö begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren utan särskilt uttalande lägger till handlingarna konstitutionsutskottets i betänkandet nr 50 gjorda anmälan beträffande vissa frågor rörande departementens informationssekreterare röstar ja, den det ej vill röstar nej.

Vinner nej lägges utskottets anmälan i förevarande del till handlingarna med gillande av vad som anförts i reservationen nr 1 av herr Boo m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades tvekan kunna råda angående resultatet, varför votering med omröstningsapparat verkställdes. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 149

Nej - 148

Frågan om kollektivanslutning till politiska partier

Propositioner gavs på dels att utskottets anmälan i förevarande del lades till handlingarna utan särskilt uttalande, dels att utskottets anmälan lades till handlingarna med gillande av vad som anförts i reservationen nr 2 av herrar Werner i Malmö och Björck i Nässjö, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Werner i Malmö begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren utan särskilt uttalande lägger till handlingarna konstitutionsutskottets i betänkandet nr 50 gjorda anmälan beträffande frågan om kollektivanslutning till politiska partier röstar ja, den det ej vill röstar nej.

Vinner nej lägges utskottets anmälan i förevarande del till handlingarna med gillande av vad som anförts i reservationen nr 2 av herrar Werner i Malmö och Björck i Nässjö.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Werner i Malmö begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 249
Nej - 47
Avstår - 1

Tillståndsplikt enligt miljöskyddslagen i fråga om vägar och flygplatser

Propositioner gavs på dels att utskottets anmälan i förevarande del lades till handlingarna utan särskilt uttalande, dels att utskottets anmälan lades till handlingarna med gillande av vad som anförts i reservationen nr 3 av herr Boo m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Lindahl i Hamburgsund begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren utan särskilt uttalande lägger till handlingarna konstitutionsutskottets i betänkandet nr 50 gjorda anmälan beträffande tillståndsplikt enligt miljöskyddslagen i fråga om vägar och flygplatser röstar ja,

den det ej vill röstar nej.

Vinner nej lägges utskottets anmälan i förevarande del till handlingarna med gillande av vad som anförts i reservationen nr 3 av herr Boo m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades tvckan kunna råda angående resultatet, varför votering med omröstningsapparat verkställdes. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 149
Nej - 149

Då sålunda de avgivna rösterna var lika delade, gavs propositioner på att ärendet skulle dels återförvisas till utskottet, dels avgöras omedelbart, och förklarades den senare propositionen vara med övervägande ja besvarad.

Herr talmannen nedlade i rösturnan en ja-sedel och en nej-sedel, varefter på herr talmannens anmodan herr Fågelsbo (c) ur urnan upptog den ena av dessa båda sedlar, och befanns denna innehålla nej.

Kammaren hade alltså i enlighet med nej-propositionens innehåll beslutat lägga utskottets anmälan i förevarande del till handlingarna med gillande av vad som anförts i reservationen nr 3 av herr Boo m. fl.

Nr 114

Torsdagen den
29 april 1976

*Granskning av
statsrådets
tjänsteutövning
m. m.*

Skriftväxling mellan statsministern och Cubas premiärminister

Propositioner gavs på dels att utskottets anmälan i förevarande del lades till handlingarna utan särskilt uttalande, dels att utskottets anmälan lades till handlingarna med gillande av vad som anförts i reservationen nr 4 av herr Björck i Nässjö och fru Jacobsson, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Hernelius begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren utan särskilt uttalande lägger till handlingarna konstitutionsutskottets i betänkandet nr 50 gjorda anmälan beträffande skriftväxling mellan statsministern och Cubas premiärminister röstar ja, den det ej vill röstar nej.

Vinner nej lägges utskottets anmälan i förevarande del till handlingarna med gillande av vad som anförts i reservationen nr 4 av herr Björck i Nässjö och fru Jacobsson.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Hernelius begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 250
Nej - 45
Avstår - 2

Vissa restriktioner för import av skovaror

Propositioner gavs på dels att utskottets anmälan i förevarande del lades till handlingarna utan särskilt uttalande, dels att utskottets anmälan lades till handlingarna med gillande av vad som anförts i reservationen nr 5 av herrar Björck i Nässjö och Hernelius, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Hernelius begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren utan särskilt uttalande lägger till handlingarna konstitutionsutskottets i betänkande nr 50 gjorda anmälan beträffande vissa restriktioner för import av skovaror röstar ja, den det ej vill röstar nej.

Vinner nej lägges utskottets anmälan i förevarande del till handlingarna med gillande av vad som anförts i reservationen nr 5 av herrar Björck i Nässjö och Hernelius.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Hernelius begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 254
Nej - 44

Bistånd till Angola såvitt avsåg frågan om bistånd under rådande konflikt-situation

Propositioner gavs på dels att utskottets anmälan i förevarande del lades till handlingarna utan särskilt uttalande, dels att utskottets anmälan lades till handlingarna med gillande av vad som anförts i reservationen nr 6 av herr Björck i Nässjö m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Hernelius begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren utan särskilt uttalande lägger till handlingarna konstitutionsutskottets i betänkandet nr 50 gjorda anmälan beträffande bistånd till Angola såvitt avser frågan om bistånd under rådande konflikt-situation röstar ja,
den det ej vill röstar nej.
Vinner nej lägges utskottets anmälan i förevarande del till handlingarna med gillande av vad som anförts i reservationen nr 6 av herr Björck i Nässjö m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Hernelius begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 223
Nej - 74
Avstår - 1

Bistånd till Angola såvitt avsåg begreppet humanitärt bistånd

Propositioner gavs på dels att utskottets anmälan i förevarande del lades till handlingarna utan särskilt uttalande, dels att utskottets anmälan lades till handlingarna med gillande av vad som anförts i reservationen nr 7 av herr Björck i Nässjö och Hernelius, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Hernelius begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren utan särskilt uttalande lägger till handlingarna konstitutionsutskottets i betänkandet gjorda anmälan beträffande bistånd till Angola såvitt avser begreppet humanitärt bistånd röstar ja,
den det ej vill röstar nej.
Vinner nej lägges utskottets anmälan i förevarande del till handlingarna med gillande av vad som anförts i reservationen nr 7 av herrar Björck i Nässjö och Hernelius.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Hernelius begärde röst-

Nr 114

Torsdagen den
29 april 1976

*Granskning av
statsrådets
tjänsteutövning
m. m.*

Torsdagen den
29 april 1976

*Granskning av
statsrådets
tjänsteutövning
m. m.*

räkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 252

Nej - 44

Fru Dahl (s) anmälde att hon avsett att rösta ja men av misstag nedtryckt nej-knappen.

Fråga om datalagens tillämpning i visst fall

Propositioner gavs på att utskottets anmälan i förevarande del lades till handlingarna 1:o utan särskilt uttalande, 2:o med gillande av vad som anförts i reservationen nr 8 av herr Werner i Malmö m. fl. samt 3:o med gillande av vad som anförts i reservationen nr 9 av herr Måbrink, och förklarades den förstnämnda propositionen vara med övervägande ja besvarad. Då herr Nordin begärde votering upptogs för bestämmande av kontrapositionen ånyo de båda återstående propositionerna, av vilka den under 2:o angivna förklarades ha flertalets mening för sig. Sedan herr Svensson i Malmö begärt votering beträffande kontrapositionen upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren till kontraposition i huvudvoteringen angående konstitutionsutskottets i betänkandet nr 50 gjorda anmälan beträffande fråga om datalagens tillämpning i visst fall antar reservationen nr 8 av herr Werner i Malmö m. fl. röstar ja, den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren till kontraposition i nämnda votering antagit reservationen nr 9 av herr Måbrink.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Svensson i Malmö begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 150

Nej - 18

Avstår - 129

I enlighet härmed blev följande voteringsproposition uppläst och godkänd:

Den som vill att kammaren utan särskilt uttalande lägger till handlingarna konstitutionsutskottets i betänkandet nr 50 gjorda anmälan beträffande fråga om datalagens tillämpning i visst fall röstar ja, den det ej vill röstar nej.

Vinner nej lägges utskottets anmälan i förevarande del till handlingarna med gillande av vad som anförts i reservationen nr 8 av herr Werner i Malmö m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades tvekan kunna råda angående resultatet, varför votering med omröstningsapparat verkställdes. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 134
Nej - 162
Avstår - 2

Bemyndigande till regeringen enligt terrängkörningslagen

Propositioner gavs på dels att utskottets anmälan i förevarande del lades till handlingarna utan särskilt uttalande, dels att utskottets anmälan lades till handlingarna med gillande av vad som anförts i reservationen nr 10 av herrar Björck i Nässjö och Hernelius, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Hernelius begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren utan särskilt uttalande lägger till handlingarna konstitutionsutskottets i betänkandet nr 50 gjorda anmälan beträffande bemyndigande till regeringen enligt terrängkörningslagen röstar ja, den det ej vill röstar nej.

Vinner nej lägges utskottets anmälan i förevarande del till handlingarna med gillande av vad som anförts i reservationen nr 10 av herrar Björck i Nässjö och Hernelius.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Hernelius begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 246
Nej - 47
Avstår - 4

Bidrag från clearingfonden för olja

Propositioner gavs på dels att utskottets anmälan i förevarande del lades till handlingarna utan särskilt uttalande, dels att utskottets anmälan lades till handlingarna med gillande av vad som anförts i reservationen nr 11 av herr Werner i Malmö m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan fru Jacobsson begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren utan särskilt uttalande lägger till handlingarna konstitutionsutskottets i betänkandet nr 50 gjorda anmälan beträffande bidrag från clearingfonden för olja röstar ja, den det ej vill röstar nej.

Vinner nej lägges utskottets anmälan i förevarande del till handlingarna med gillande av vad som anförts i reservationen nr 11 av herr Werner i Malmö m. fl.

Nr 114

Torsdagen den
29 april 1976

*Granskning av
statsrådets
tjänsteutövning
m. m.*

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då fru Jacobsson begärde röst-räkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 225

Nej - 73

Fråga om viss säpoverksamhet

Propositioner gavs på att utskottets anmälan i förevarande del lades till handlingarna 1:o) utan särskilt uttalande, 2:o) med gillande av vad som anförts i reservationen nr 12 av herr Boo m. fl. samt 3:o) med gillande av vad som anförts i reservationen nr 13 av herr Berndtson, och förklarades den förstnämnda propositionen vara med övervägande ja besvarad. Då herr Molin begärde votering upptogs för bestämmande av kontrapositionen ånyo de båda återstående propositionerna, av vilka den under 2:o) angivna förklarades ha flertalets mening för sig. Sedan herr Berndtson begärt votering beträffande kontrapositionen upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren till kontraposition i huvudvoteringen angående konstitutionsutskottets i betänkandet nr 50 gjorda anmälan beträffande fråga om viss säpoverksamhet antar reservationen nr 12 av herr Boo m. fl. röstar ja,
den det ej vill röstar nej.
Vinner nej har kammaren till kontraposition i nämnda votering antagit reservationen nr 13 av herr Berndtson.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Berndtson begärde röst-räkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 150

Nej - 16

Avstår - 131

I enlighet härmed blev följande voteringsproposition uppläst och godkänd:

Den som vill att kammaren utan särskilt uttalande lägger till handlingarna konstitutionsutskottets i betänkandet nr 50 gjorda anmälan beträffande fråga om viss säpoverksamhet röstar ja,
den det ej vill röstar nej.
Vinner nej lägges utskottets anmälan i förevarande del till handlingarna med gillande av vad som anförts i reservationen nr 12 av herr Boo m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades tvekan kunna råda angående resultatet, varför votering med omröstningsapparat verkställdes. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 134
Nej - 149
Avstår - 15

Regeringens tillämpning av terroristlagen rörande två japanska medborgare

Propositioner gavs på dels att utskottets anmälan i förevarande del lades till handlingarna utan särskilt uttalande, dels att utskottets anmälan lades till handlingarna med gillande av vad som anförts i reservationen nr 14 av herr Måbrink, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Svensson i Malmö begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren utan särskilt uttalande lägger till handlingarna konstitutionsutskottets i betänkandet nr 50 gjorda anmälan beträffande regeringens tillämpning av terroristlagen rörande två japanska medborgare röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej lägges utskottets anmälan i förevarande del till handlingarna med gillande av vad som anförts i reservationen nr 14 av herr Måbrink.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Svensson i Malmö begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 281
Nej - 16

Export av krigsmateriel till Pakistan

Propositioner gavs på dels att utskottets anmälan i förevarande del lades till handlingarna utan särskilt uttalande, dels att utskottets anmälan lades till handlingarna med gillande av vad som anförts i reservationen nr 15 av herr Måbrink, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Svensson i Malmö begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren utan särskilt uttalande lägger till handlingarna konstitutionsutskottets i betänkandet nr 50 gjorda anmälan beträffande export av krigsmateriel till Pakistan röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej lägges utskottets anmälan i förevarande del till handlingarna med gillande av vad som anförts i reservationen nr 15 av herr Måbrink.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Svensson i Malmö be-

Nr 114

Torsdagen den
29 april 1976

*Granskning av
statsrådets
tjänsteutövning
m. m.*

gärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 282
Nej - 15
Avstår - 1

Vissa frågor beträffande trafiktillstånd

Propositioner gavs på dels att utskottets anmälan i förevarande del lades till handlingarna utan särskilt uttalande, dels att utskottets anmälan lades till handlingarna med gillande av vad som anförts i reservationen nr 16 av herr Boo m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan fru Jacobsson begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren utan särskilt uttalande lägger till handlingarna konstitutionsutskottets i betänkandet nr 50 gjorda anmälan rörande vissa frågor beträffande trafiktillstånd röstar ja,

den det ej vill röstar nej.

Vinner nej lägges utskottets anmälan i förevarande del till handlingarna med gillande av vad som anförts i reservationen nr 16 av herr Boo m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då fru Jacobsson begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 176
Nej - 112
Avstår - 7

Vetebiståndet

Propositioner gavs på dels att utskottets anmälan i förevarande del lades till handlingarna utan särskilt uttalande, dels att utskottets anmälan lades till handlingarna med gillande av vad som anförts i reservationen nr 17 av herrar Werner i Malmö och Björck i Nässjö, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Werner i Malmö begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren utan särskilt uttalande lägger till handlingarna konstitutionsutskottets i betänkandet nr 50 gjorda anmälan beträffande vetebiståndet röstar ja,

den det ej vill röstar nej.

Vinner nej lägges utskottets anmälan i förevarande del till handlingarna med gillande av vad som anförts i reservationen nr 17 av herrar Werner i Malmö och Björck i Nässjö.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Werner i Malmö begärde

rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 250
Nej - 44
Avstår - 1

Utlandssvenskarnas rösträtt

Propositioner gavs på dels att utskottets anmälan i förevarande del lades till handlingarna utan särskilt uttalande, dels att utskottets anmälan lades till handlingarna med gillande av vad som anförts i reservationen nr 18 av herr Werner i Malmö m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Werner i Malmö begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren utan särskilt uttalande lägger till handlingarna konstitutionsutskottets i betänkandet nr 50 gjorda anmälan beträffande utlandssvenskarnas rösträtt röstar ja,

den det ej vill röstar nej.

Vinner nej lägges utskottets anmälan i förevarande del till handlingarna med gillande av vad som anförts i reservationen nr 18 av herr Werner i Malmö m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades tvekan kunna råda angående resultatet, varför votering med omröstningsapparat verkställdes. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 147
Nej - 147
Avstår - 1

Då sålunda de avgivna rösterna var lika delade, gavs propositioner på att ärendet skulle dels återförvisas till utskottet, dels avgöras omedelbart, och förklarades den senare propositionen vara med övervägande ja besvarad.

Herr talmannen nedlade i rösturnan en ja-sedel och en nej-sedel, varefter på herr talmannens anmodan fru Mogård (m) ur urnan upptog den ena av dessa båda sedlar, och befanns denna innehålla ja.

Kammaren hade alltså i enlighet med ja-propositionens innehåll beslutat lägga utskottets anmälan i förevarande del till handlingarna utan särskilt uttalande.

Direktiv till läkemedelsindustridelegationen

Propositioner gavs på dels att utskottets anmälan i förevarande del lades till handlingarna utan särskilt uttalande, dels att utskottets anmälan lades till handlingarna med gillande av vad som anförts i reservationen nr 19 av herr Boo m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan fru Jacobsson begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Nr 114

Torsdagen den
29 april 1976

*Granskning av
statsrådets
tjänsteutövning
m. m.*

Torsdagen den
29 april 1976

*Granskning av
statsrådets
tjänsteutövning
m. m.*

Den som vill att kammaren utan särskilt uttalande lägger till handlingarna konstitutionsutskottets i betänkandet nr 50 gjorda anmälan beträffande direktiv till läkemedelsindustridelegationen röstar ja, den det ej vill röstar nej.

Vinner nej lägges utskottets anmälan i förevarande del till handlingarna med gillande av vad som anförs i reservationen nr 19 av herr Boo m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades tvekan kunna råda angående resultatet, varför votering med omröstningsapparat verkställdes. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 148
Nej - 146
Avstår - 1

Handläggningen av visst tillsättningsärende

Propositioner gavs på dels att utskottets anmälan i förevarande del lades till handlingarna utan särskilt uttalande, dels att utskottets anmälan lades till handlingarna med gillande av vad som anförs i reservationen nr 20 av herr Måbrink, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Svensson i Malmö begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren utan särskilt uttalande lägger till handlingarna konstitutionsutskottets i betänkandet nr 50 gjorda anmälan beträffande handläggningen av visst tillsättningsärende röstar ja, den det ej vill röstar nej.

Vinner nej lägges utskottets anmälan i förevarande del till handlingarna med gillande av vad som anförs i reservationen nr 20 av herr Måbrink.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Svensson i Malmö begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 277
Nej - 16
Avstår - 2

Vissa frågor beträffande kapitalbeskattningen

Propositioner gavs på dels att utskottets anmälan i förevarande del lades till handlingarna utan särskilt uttalande, dels att utskottets anmälan lades till handlingarna med gillande av vad som anförs i reservationen nr 21 av herr Werner i Malmö m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Werner i Malmö begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren utan särskilt uttalande lägger till handlingarna konstitutionsutskottets i betänkandet nr 50 gjorda anmälan rörande vissa frågor beträffande kapitalbeskattningen röstar ja, den det ej vill röstar nej.

Vinner nej lägges utskottets anmälan i förevarande del till handlingarna med gillande av vad som anförts i reservationen nr 21 av herr Werner i Malmö m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades tvekan kunna råda angående resultatet, varför votering med omröstningsapparat verkställdes. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 147

Nej - 147

Avstår - 1

Då sålunda de avgivna rösterna var lika delade, gavs propositioner på att ärendet skulle dels återförvisas till utskottet, dels avgöras omedelbart, och förklarades den senare propositionen vara med övervägande ja besvarad.

Herr talmannen nedlade i rösturnan en ja-sedel och en nej-sedel, var- efter på herr talmannens anmodan herr Ullsten (fp) ur urnan upptog den ena av dessa båda sedlar, och befanns denna innehålla ja.

Kammaren hade alltså i enlighet med ja-propositionens innehåll beslutat lägga utskottets anmälan i förevarande del till handlingarna utan särskilt uttalande.

Övriga i betänkandet upptagna frågor

Utskottets anmälan lades till handlingarna.

§ 2 Föredrogs

Utbildningsutskottets betänkande

1975/76:29 med anledning av propositionen 1975/76:125 med förslag om tilläggsbudget III till statsbudgeten för budgetåret 1975/76 såvitt gäller högre utbildning och forskning m. m.

Jordbruksutskottets betänkande

1975/76:42 med anledning av propositionen 1975/76:125 med förslag om tilläggsbudget III till statsbudgeten för budgetåret 1975/76 såvitt avser anslag inom jordbruksdepartementets verksamhetsområde

Näringsutskottets betänkande

1975/76:50 med anledning av propositionen 1975/76:192 om teckning av aktier i AB Industrikredit och AB Företagskredit, m. m.

Kammaren biföll vad utskotten i dessa betänkanden hemställt.

§ 3 Försvarspolitiken, m. m.

Föredrogs försvarsutskottets betänkande 1975/76:32 med anledning av propositionerna 1975/76:100 och 1975/76:143 såvitt avser anslag m. m.

Torsdagen den
29 april 1976

*Försvarspolitiken,
m. m.*

för budgetåret 1976/77 inom försvarsdepartementets verksamhetsområde jämte motioner.

Herr TALMANNEN:

I fråga om detta betänkande hålles gemensam överläggning för samtliga punkter. Under den gemensamma överläggningen får yrkanden framställas beträffande samtliga punkter i betänkandet.

I det följande redovisas endast de punkter, vid vilka under överläggningen framställts särskilda yrkanden.

Punkten 1 (Säkerhets- och försvarspolitiken)

Regeringen hade i propositionen 1975/76:100 bilaga 6 (s. 9–13) berett riksdagen tillfälle att avge yttrande över vad föredragande statsrådet (försvarsministern) anfört om säkerhets- och försvarspolitiken.

I detta sammanhang hade behandlats motionerna beträffande försvarspolitikens inriktning och genomförande 1975/76:1164 av herr Hermansson m. fl. (vpk) såvitt avsåg yrkandena 1 och 2, nämligen

1. att riksdagen skulle uttala sig för en ny försvarsordning, byggd på folkförsvarets principer,

2. att riksdagen hos regeringen skulle anhålla att den tillsatta försvarsutredningen skyndsamt utredde frågan om övergång till en sådan försvarsordning, och

1975/76:2001 av herr Bohman m. fl. (m) såvitt avsåg yrkandet 1 att riksdagen beslutade att ge regeringen till känna vad som i motionen 1975/76:1979 anförts om säkerhets- och försvarspolitiken.

Utskottet hemställde

1. att riksdagen skulle avslå motionen 1975/76:1164, yrkandena 1 och 2, om en ny försvarsordning,

2. att riksdagen skulle avslå motionen 1975/76:2001, yrkandet 1, om att riksdagen skulle ge regeringen till känna vad som anförts i motionen om säkerhets- och försvarspolitiken,

3. att riksdagen lämnade utan erinran vad föredragande statsrådet anfört om säkerhets- och försvarspolitiken.

Reservation hade avgivits

1. av herr Petersson i Gäddvik (m) och herr andre vice talmannen Virgin (m) som ansett att utskottet under 2 bort hemställa

att riksdagen med anledning av propositionen och motionen 1975/76:2001, yrkandet 1, beslutade att som sin mening ge regeringen till känna vad reservanterna anfört om säkerhets- och försvarspolitiken.

Punkten 2 (Det militära försvarets fortsatta inriktning)

Regeringen hade i budgetpropositionen (s. 35–46) föreslagit riksdagen att godkänna de riktlinjer för det militära försvarets fortsatta inriktning som föredragande statsrådet angett.

I detta sammanhang hade behandlats motionerna

Nr 114

Torsdagen den
29 april 1976

*Försvarspolitiken,
m. m.*

beträffande planeringsinriktningen och planeringsramen för det militära försvaret

1975/76:1164 av herr Hermansson m. fl. (vpk) såvitt avsåg yrkandet 3 att riksdagen för budgetåret 1976/77 uttalade sig för en sänkning av militärkostnaderna med minst 2 miljarder kronor i avvaktan på försvarsutredningens förslag.

1975/76:2001 av herr Bohman m. fl. (m) såvitt avsåg yrkandet 3 att riksdagen beslutade att för perioden 1976–1981 godkänna en planeringsram för det militära försvaret om 46 730 milj. kr. i prisläge februari 1975, vilket innebar en höjning med 1 500 milj. kr.,

beträffande inriktningen av huvudprogrammen m. m.

1975/76:263 av herr Henmark m. fl. (fp, c, m), i vilken hemställdes att riksdagen beslutade

1. att som sin mening uttala att den framtida utbildningen vid pansartruppskolan (PS) borde lokaliseras till Skåne,

2. att i övrigt ge regeringen till känna vad i motionen anförts rörande sammanläggning av pansartruppernas kadett- och aspirantskola (PKAS) med PS samt val av lokaliseringsort i Skåne,

1975/76:1159 av herr Björck i Nässjö (m), i vilken hemställdes att riksdagen hos regeringen skulle anhålla att studierna av s. k. flottiljledare bedrevs i sådan takt och omfattning att ersättning kunde ske av de nuvarande jagarna när dessa utgick,

1975/76:1164 av herr Hermansson m. fl. (vpk) såvitt avsåg yrkandet 4 att riksdagen beslutade att produktionen av flygplan Viggen avbröts och att detta också gällde planerade studier för utveckling av nytt attackflygplanssystem efter AJ 37 Viggen.

1975/76:1167 av herrar Oskarson (m) och Strindberg (m) samt

1975/76:2001 av herr Bohman m. fl. (m) såvitt avsåg yrkandena 2, 5 och 6, nämligen att riksdagen beslutade

2. att godkänna de riktlinjer för det militära försvarets fortsatta inriktning som i motionen 1979 angetts,

5. att uttala att de militära myndigheterna borde fylla befintliga vakanser i den utsträckning som kunde anses erforderlig,

6. att infordra förslag från regeringen till ökade beställningsbemyndiganden på sätt som i motionen 1979 angetts.

Utskottet hemställde

1. att riksdagen med avslag på motionerna 1975/76:1164, yrkandet 3, och 1975/76:2001, yrkandena 2, 3 och 6, godkände vad föredragande statsrådet anförde om planeringsinriktningen och planeringsramen för det militära försvaret,

2. att riksdagen skulle avslå motionen 1975/76:1167 om utredning av hemvärnets framtida ställning,

Torsdagen den
29 april 1976

Försvarspolitiken.
m. m.

3. att riksdagen skulle avslå motionen 1975/76:1159 om studier angående flottiljedarfartyg,

4. att riksdagen skulle avslå motionen 1975/76:1164, yrkandet 4 i denna del, om att avbryta produktionen av flygplan 37 Viggen,

5. att riksdagen skulle avslå motionen 1975/76:2001, yrkandet 5, om personalvakanser,

6. att riksdagen skulle avslå motionen 1975/76:263 om lokaliseringen av pansartruppskolan,

7. att riksdagen godkände de riktlinjer i övrigt för det militära försvarets fortsatta inriktning som föredragande statsrådet angett.

Reservation hade avgivits

2. av herr Petersson i Gäddvik (m) och herr andre vice talmannen Virgin (m) som ansett att utskottet under 1, 3 och 5 bort hemställa

1. att riksdagen med anledning av propositionen, med bifall till motionen 1975/76:2001, yrkandena 2, 3 och 6, samt med avslag på motionen 1975/76:1164, yrkandet 3, för perioden 1976/77–1980/81 godkände en planeringsram för det militära försvaret om 46 730 milj. kr. i prisläge februari 1975 och den inriktning av planeringen för det militära försvaret som förordats i motionen 1975/76:1979 samt i samband därmed begärde förslag från regeringen till ökade beställningsbemyndiganden,

3. att riksdagen som sin mening gav regeringen till känna vad reservanterna med anledning av motionen 1975/76:1159 anfört om vissa studier för ytattackförbandens utveckling,

5. att riksdagen som sin mening gav regeringen till känna vad reservanterna med anledning av propositionen och motionen 1975/76:2001, yrkandet 5, anfört om personalvakanser.

Vid denna punkt hade avgivits ett särskilt yttrande av fru Ekelund (c).

Punkten 4 (Ramberäkningar för budgetåret 1976/77 m. m.)

Regeringen hade i budgetpropositionen (s. 73–81) såvitt nu var i fråga (momenten 1–3 och 5) föreslagit riksdagen att

1. för budgetåret 1976/77 fastställa utgiftsramar för det militära försvaret till 8 992 689 000 kr. i prisläge februari 1975,

2. bemyndiga regeringen att justera utgiftsramen för det militära försvaret för budgetåret 1976/77 med hänsyn till prisutvecklingen enligt nettoprisindex,

3. bemyndiga regeringen att justera utgiftsramen för det militära försvaret för budgetåret 1976/77 på grund av över- eller underutnyttjande av utgiftsramen för budgetåret 1975/76.

5. bemyndiga regeringen att under budgetåret 1976/77 medge överskridande av utgiftsramen för det militära försvaret om det behövdes av konjunktur- eller beredskapskäl.

I detta sammanhang hade behandlats motionerna 1975/76:1168 av herrar Oskarson (m) och Strindberg (m) samt 1975/76:2001 av herr Bohman m. fl. (m), vari hemställdes i yrkandet 4 att riksdagen beslutade att för budgetåret 1976/77 fastställa utgiftsramen för det militära försvaret till 9 195 689 000 kr. i prisläge februari 1975, vilket innebar en ökning av basbeloppet med 203 milj. kr., fördelat på sätt som i motionen 1979 angetts.

Utskottet hemställde

1. att riksdagen med bifall till propositionen och med avslag på motionen 1975/76:2001, yrkandet 4, för budgetåret 1976/77 fastställde utgiftsramen för det militära försvaret till 8 992 689 000 kr. i prisläge februari 1975,
2. att riksdagen skulle avslå motionen 1975/76:1168 om utredning rörande finansieringen av värnpliktsförmåner,
3. att riksdagen bemyndigade regeringen att justera utgiftsramen för det militära försvaret för budgetåret 1976/77 på grund av över- eller underutnyttjande av utgiftsramen för budgetåret 1975/76,
4. att riksdagen bemyndigade regeringen att justera utgiftsramen för det militära försvaret för budgetåret 1976/77 på grund av över- eller underutnyttjande av utgiftsramen för budgetåret 1975/76,
5. att riksdagen bemyndigade regeringen att under budgetåret 1976/77 medge överskridande av utgiftsramen för det militära försvaret om det behövdes av konjunktur- eller beredskapsskäl,
6. att riksdagen som sin mening gav regeringen till känna vad utskottet anfört om en redogörelse angående erfarenheterna av försvarets planerings- och ekonomisystem.

Reservation hade avgivits

3. av herr Petersson i Gäddvik (m) och herr andre vice talmannen Virgin (m) som ansett att utskottet under 1 bort hemställa att riksdagen med anledning av propositionen och med bifall till motionen 1975/76:2001, yrkandet 4, för budgetåret 1976/77 fastställde utgiftsramen för det militära försvaret till 9 195 689 000 kr. i prisläge februari 1975.

Punkten 21 (Flygvapenförband: Forskning och utveckling)

Regeringen hade i propositionen 1975/76:143 under punkten D 4 (s. 2-6) föreslagit riksdagen att

1. bemyndiga regeringen att medge att utvecklingsarbete för flygvapenförband fick beställas inom en kostnadsram av 525 000 000 kr.,
2. till Flygvapenförband: Forskning och utveckling för budgetåret 1976/77 anvisa ett förslagsanslag av 473 305 000 kr.

I detta sammanhang hade behandlats motionerna 1975/76:1164 av herr Hermansson m. fl. (vpk) såvitt avsåg ett förslag

i yrkandet 4 att riksdagen skulle besluta att planerade studier för utveckling av nytt attackflygplanssystem efter AJ 37 Viggen skulle avbrytas, 1975/76:2281 av herr Glimnér m. fl. (c, fp), i vilken hemställts att riksdagen beslutade att uttala

1. att den reella handlingsfriheten när det gällde att inom landet utveckla nya flygplanstyper för det militära försvaret skulle bibehållas i avvaktan på definitivt riksdagsbeslut härom våren 1977,

2. att nyutveckling av flygplan inom landet skulle betraktas som ett av flera realistiska alternativ inför den slutliga bedömningen på våren 1977,

3. att den av försvarets materielverk föreslagna omfattningen av studieverksamheten i vad avsåg olika flygplanalternativ för budgetåret 1976/77 skulle bibehållas, vilket innebar en anslagshöjning utöver det föreslagna totalanslaget med 47 milj. kr.,

1975/76:2282 av herr Hermansson m. fl. (vpk), i vilken föreslagits att riksdagen beslutade avslå hemställan, punkterna 1 och 2, under D 4 i propositionen 1975/76:143, och

1975/76:2283 av herr Strindberg m. fl. (m), i vilken hemställts att riksdagen beslutade att bemyndiga regeringen att medge att utvecklingsarbete för flygvapenförband fick beställas inom en kostnadsram uppgående till ett belopp som med 47 milj. kr. översteg regeringens förslag, eller 572 milj. kr.

Utskottet hemställde

1. att riksdagen skulle avslå motionen 1975/76:1164 såvitt avsåg yrkandet 4 i denna del,

2. att riksdagen med anledning av propositionen och motionen 1975/76:2281, yrkandena 1 och 2, som sin mening gav regeringen till känna vad utskottet anfört om studier under budgetåret 1976/77 som underlag för nästa försvarsbeslut,

3. att riksdagen med anledning av propositionen, med avslag på motionen 1975/76:2282 i denna del samt med bifall till motionen 1975/76:2281, yrkandet 3, och motionen 1975/76:2283 bemyndigade regeringen att medge att utvecklingsarbete för flygvapenförband fick beställas inom en kostnadsram av 572 000 000 kr.,

4. att riksdagen med bifall till propositionen och med avslag på motionen 1975/76:2282 i denna del till Flygvapenförband: Forskning och utveckling för budgetåret 1976/77 anvisade ett förslagsanslag av 473 305 000 kr.

Reservation hade avgivits

4. av herrar Gustavsson i Eskilstuna, Gustavsson i Ängelholm, Brännström, Gustavsson i Nässjö, Olsson i Asarum, Hedberg och Konradsson (samtliga s) som ansett att utskottet under 2 och 3 bort hemställa

2. att riksdagen skulle avslå motionen 1975/76:2281, yrkandena 1 och

Torsdagen den
29 april 1976*Försvarspolitiken,*
m. m.

2. om att riksdagen skulle göra vissa uttalanden om handlingsfrihet m. m.,

3. att riksdagen med bifall till propositionen och med avslag på motionerna 1975/76:2281, yrkandet 3, 1975/76:2282 i denna del och 1975/76:2283 bemyndigade regeringen att medge att utvecklingsarbete för flygvapenförband fick beställas inom en kostnadsram av 525 000 000 kr.

Punkten 37 (Insatsberedskap m. m.)

Regeringen hade i budgetpropositionen under punkten F 20 (s. 291–293) föreslagit riksdagen att till Insatsberedskap m. m. för budgetåret 1976/77 anvisa ett förslagsanslag av 42 090 000 kr.

I detta sammanhang hade behandlats motionen 1975/76:550 av herr Hermansson m. fl. (vpk), vari hemställts att riksdagen skulle avslå yrkandet om förslagsanslag av 42 090 000 kr.

Utskottet hemställde

att riksdagen med bifall till propositionen och med avslag på motionen 1975/76:550 till Insatsberedskap m. m. för budgetåret 1976/77 anvisade ett förslagsanslag av 42 090 000 kr.

Herr PETERSSON i Gäddvik (m):

Herr talman! Ett land har alltid en armé – sin egen eller någon annans. Detta kan vi lära av historien men också se i vår omvärld. Ingen uppgift är för oss moderater större än att säkra en framtid i frihet för Sverige, för vårt folk och för vårt lands alla inbyggare, en frihet mot yttre tvång och inre förmynderi. Detta återspeglas i moderaternas envetna arbete för att med ett starkt försvar skydda vårt lands framtida frihet och fred. Visst hoppas vi alla att vårt lands långa fredsperiod skall bli evigt bestående, men ingen vågar tro att det kommer att bli så. I 1974 års försvarsutredning har vi ingående studerat världsläget och dess risker för krig i vårt närområde under de kommande årtiondena. Trots allt tal om nedrustning har vi nödgats konstatera att krigsriskerna i Europa består. att riskerna för vårt lands frihet under studerad framtid snarare ökat än minskat. Utredningen skriver bl. a.: "Försvarsutredningen anser att vi inte kan utesluta en utveckling mot ökade internationella spänningar och krig i Europa. En sådan utveckling kan komma långt snabbare än den tid det tar att bygga upp ett svenskt försvar. Vi måste därför även under lugna och fredliga förhållanden vidmakthålla ett starkt och allsidigt sammansatt svenskt totalförsvar som stöd för svensk utrikespolitik."

Murmansk strax intill gränsen till Finland och Norge är nu världens största koncentrerade militära bas. Där finns stora delar av Sovjets för den strategiska kärnvapenbalansen så viktiga robotbärande atomubåtar, men också stora mark-, sjö- och luftstridskrafter.

Torsdagen den
29 april 1976

*Försvarspolitiken,
m. m.*

Sovjets starka och moderna ishavsflootta baserad på Kolahalvön opererar nu långt ned i Atlanten. Detta medför att delar av Skandinavien i ett krig mellan supermakterna skulle hamna bakom Sovjets främsta strategiska försvarslinje. Även NATO:s intresse för norra Europa har blivit större. Man känner ett ökat behov att övervaka Sovjetflottan i norr, och man har bekymmer med hur Nordkalotten effektivt skall kunna försvaras. Oljan i Nordsjön och förväntningar om stora oljefynd utanför Nordnorge och Spetsbergen ger dessa områden en allt större ekonomisk betydelse.

Skandinaviens militärstrategiska läge är förändrat och försämrat. En supermakt kan frestas till att genom en snabb militär attack utöka sitt område, innan den andra supermakten hinner reagera fullt ut. Sådana snabba operationer kan främst tänkas ske på "järnridåns" flanker, dvs. i Skandinavien och i Medelhavsområdet. Omfattande militära operationer kan med modern materiel ske snabbt. Det måste vi beakta i vår försvarsplanering.

Kan vi inte möta en angripares militära hot mot oss är övrigt totalförsvar meningslöst. Även om vi vill blunda för det, finns det ett samspel mellan militära styrkor och utrikespolitik i allmänhet. Skulle Sverige försvaga sitt försvar genom fortsatt nedrustning – att en sådan pågår bestrids nu av mycket få – skulle det få återverkningar vid en eventuell framtida skärpning av läget mellan öst och väst.

Genom att nedrusta skapar vi en oroligare situation i vår omvärld och en osäkrare framtid för vårt lands fred och frihet. Vi moderater vill inte medverka till det, och därför tar vi på oss det besvär det innebär att hävda behovet av mera resurser till försvaret. Vi vill inte tillåta att försvarets styrkor reduceras till en nivå där ett angrepp mot Sverige kan framstå som ett attraktivt alternativ för en stormakt som snabbt vill nå vissa framgångar.

Herr talman! Tanken på en hel värld i fred är tyvärr långt borta. Här hemma använder regeringspartiet mycken energi till att hoppfullt tala om avspänning och nedrustning i världen, men vad säger då regeringspartiets talesmän i FN-sammanhang t. ex.? Socialdemokraternas främste nedrustningsexpert, statssekreterare Inga Thorsson, har enligt UD:s referat i ett tal i höstas i Förenta nationernas första utskott sagt följande:

"Sveriges utrikesminister uttalade för ett par veckor sedan i generalförsamlingen sin mening att nedrustningen utgör det område där FN har gjort minst framsteg under de tre decennier det existerat." Och vidare ur fru Thorssons tal: "Vad har vi lärt av de 30 senaste åren? Först och främst att trots att vi besparats ett nytt världskrig så har under denna period krig pågått varenda dag någonstans i världen. Man har uppskattat att den totala tiden för dessa konflikter under åren 1945–1969 uppgår till mer än 250 år, vilka inneburit lidanden, förstörelse och mänskliga och materiella förluster.

Nedrustningsförhandlingarna under efterkrigsperioden har dessutom inte varit framgångsrikare än på 30-talet, en avgörande skillnad är dock

att situationen på vapenområdet är så väsentligt mycket mer komplicerad och farlig i dag.”

Jag instämmer också gärna i fru Thorssons yttrande: ”Det är tragiskt att många tillfällen missats under efterkrigstiden att lägga grunden till åtgärder för verklig nedrustning och en ny internationell ordning.”

Åter till försvarsutredningen som skriver bl. a.: ”FN kan inte väntas bli en effektivt fungerande organisation för kollektiv säkerhet inom över-skådlig tid. Varje land måste därför svara för sin egen säkerhet.”

Vi försvarskunniga vet att det beslut som vi nu fattar påverkar försvarets styrka på tio års sikt och mer. Vi vet att inte någon kan garantera oss en fredlig värld utan hot mot oss under 1980- och 1990-talen.

Vi vet också att när orosmolnen tätnar kräver alla svenskar ett starkt skydd för vår frihet och fred och att vi för att kunna motsvara detta krav måste – även under fredliga förhållanden i vår nära omvärld – ut-hålligt satsa resurser på ett förtroendeingivande försvar.

Herr talman! Min mycket bestämda mening är att alla försvarskunniga – totalförsvarets folk, frivilligorganisationernas medlemmar och de po-litiskt verksamma – har ett gemensamt ansvar för att upplysa om det ovillkorliga sambandet mellan en långsiktig satsning på ett starkt to-talförsvaret och Sveriges framtida möjligheter att få förbli en fri, demo-kratiskt styrd nation.

I motionen 1979 till årets riksdag och i till betänkandet fogade re-servationer har vi moderater angett vår syn på planeringen av försvarets utveckling och på medelsanvisningen till försvaret. Vi moderater begär ett med 203 milj. kr. förhöjt anslag till försvaret för kommande budgetår. Vi moderater har på andra områden, t. ex. i fråga om anslaget till Cuba och anslaget till lånefonden för kommunala markförvärv, föreslagit an-slagsminskningar som är större än de anslagshöjningar vi föreslår till försvaret.

Våra förslag innebär att vårt land får ökad tillgång på fullvärdiga mark-, sjö- och luftstridskrafter och bättre övad personal för att kunna möta snabbt uppkommande hot. Den samhällsekonomiska påfrestningen genom våra förslag blir måttlig. Det mesta går till löner i Sverige och stimulerar sysselsättningen. Mycket återvänder också till samhället i form av skatter och avgifter.

Ett starkt totalförsvaret är beroende av tidsenlig materiel också därför att det stärker försvarsviljan. En stark försvarsvilja, en bra befälsrekry-tering, som ger god tillgång på kunnigt befäl, och goda utbildningsan-ordningar ökar motivationen hos de värnpliktiga, vilket i sin tur ger slagkraftigare förband.

Tyvärr är informationen i skolorna om totalförsvarets viktiga uppgifter för att säkra vårt lands framtid i frihet alltför liten. Undervisningen i skolorna om försvarets uppgifter och om försvarets olika grenar upptar en mycket blygsam del av skolans tid och ger en mycket ofullständig bild av försvaret. Undervisningen står inte i rimlig proportion till för-svarets betydelse eller ens till försvarets andel av budgeten. Förtroen-

Torsdagen den
29 april 1976

*Försvarspolitiken,
m. m.*

devalda, riksdagsmän och andra politiker, bör också biträda i det angelägna upplysningsarbetet till ungdom om svensk säkerhetspolitik, om svenskt försvar och om värnpliktens stora betydelse för försvaret. Det behövs som ett komplement till de goda insatser inom detta område som görs av försvarets folk och aktiva inom försvarets frivilligorganisationer.

Herr talman! Av betänkandet framgår att försvarsutskottet efter ingående prövning står fast vid tidigare fattade beslut rörande förläggning av pansartruppernas kadett- och aspirantskola till Skövde och utvidgning av Remmene skjutfält.

I fråga om anslaget till forskning och utveckling inom flygvapnet kom regeringens slutliga förslag i propositionen nr 143. Propositionen gav pressekon med vitt skilda tolkningar om vad skrivningarna i propositionen innebar. Jag interPELLERADE försvarsministern den 10 mars och frågade om han vill bekräfta att skrivningen inte innebar ett ändrat ställningstagande i fråga om att bibehålla handlingsfriheten att utveckla svenska militära flygplan. Försvarsministern svarade den 23 mars bl. a: "Frågan om i vilken utsträckning vi i vårt land skall bibehålla en utvecklingskapacitet av nuvarande omfattning för framställning av krigsflygplan kan avgöras först i samband med nästa års försvarsbeslut."

Med anledning av detta klara besked anförde jag att försvarsutskottet skulle pröva om förslagen i propositionen 143 medförde den reella handlingsfrihet inför 1977 års försvarsbeslut som även försvarsministern önskade.

Försvarsutskottets majoritet har efter hörande av överbefälhavaren, chefen för flygvapnet och materielverket funnit att en reducering av forskningsanslaget från 77 milj. kr. till 30 milj. kr. är allvarlig och medför att beslutsunderlaget i flygplansfrågan vid försvarsbeslutet 1977 blir avsevärt sämre. Med de 30 milj. kr. som försvarsministern föreslagit blir det inte möjligt att vidmakthålla en reell handlingsfrihet beträffande utveckling av militära flygplan inom landet. Av detta skäl och med beaktande även av de förseningar, fördyringar och andra nackdelar som kan bli följden förordar utskottet att studiearbetet får ske inom en ram av 77 milj. kr. för att bibehålla reell handlingsfrihet i fråga om framtida flygplansutveckling. Det är av stor vikt att flygplansstudierna bedrivs så att försvarsutredningen och senare regering och riksdag före det viktiga försvarsbeslut som skall fattas 1977 får ett allsidigt underlag rörande utveckling av svenska flygplan.

Av reservationen 4 framgår att även socialdemokraterna tvivlar på att de föreslagna 30 milj. kr. till studier räcker för att bibehålla den avsedda handlingsfriheten. Varför annars meningen: "Om det blir nödvändigt bör regeringen för ifrågavarande studier ställa ytterligare resurser inom utgiftsramen för det militära försvaret till materielverkets förfogande"? Vad är det som har drivit socialdemokraterna i utskottet till ett ställningstagande, som förutsätter kommunisternas röststöd och tur i lottningen för att socialdemokraternas reservation skall bli riksdagens beslut?

Herr talman! Med detta yrkar jag bifall till de reservationer som andre vice talmannen Virgin och jag har fogat till försvarsutskottets betänkande nr 32 och i övrigt till betänkandets hemställan.

Herr GUSTAVSSON i Eskilstuna (s):

Herr talman! Alliansfrihet i fred syftande till neutralitet i krig är den bäst täckande formuleringen för vad vi i dagligt tal benämner vår neutralitetspolitik. Om den råder bred enighet. Alliansfrihet betyder inte bara att vi håller oss utanför militära allianser. Vissa krav måste uppfyllas för att omvärlden skall få förtroende för vår vilja och förmåga att hålla fast vid den utrikespolitiska linje som vi har valt.

Ett av de krav som säkerhetspolitiken ställer är att vi skall kunna bedömas ha förmåga att avvisa och motstå påtryckningar och militära angrepp mot vårt land. Det är under konflikt i vår närmaste omvärld mellan stormakter som vi ser risker även för oss.

Flera faktorer har en särskild inverkan på omvärldens syn på vår självständighet och vår förmåga att uppehålla den. Sverige har en stark ekonomi. På de områden där vi är särskilt sårbara för eventuella påtryckningar utifrån söker vi skapa förutsättningar för att stå emot sådana påtryckningar. Sverige lägger ned åtskilligt med möda och kostnader för att farhågor eller förhoppningar om vår sårbarhet på detta område inte skall få någon näring.

En annan faktor är den inhemska uppslutningen och enigheten kring vår utrikespolitiska och säkerhetspolitiska linje. Utrikespolitikens betydelse ökar självklart i en värld med mera internationellt samarbete. Nedrustningsarbetet och internationella överenskommelser om att lösa konflikter med fredliga medel får en mer framträdande plats i vårt arbete. Handelspolitik och biståndspolitik kan också ses som delar av vår säkerhetspolitik.

Men för dagens supermakter och maktblock är fortfarande de militära styrkorna det grundläggande säkerhetspolitiska medlet. Hur illa vi än tycker om det, är detta den verklighet vi har att inrätta oss efter. Vi hoppas på resultat av de kontakter för rustningsbegränsningar som tas i olika organ, och vi ser fram emot en ökad kollektiv säkerhet genom FN, men vi måste parallellt med vårt deltagande i en verksamhet som syftar till positiv fred upprätthålla beredskap också för att hålla landet utanför krig.

Vi kan helt enkelt inte få garantier för vår yttre säkerhet och måste därför i sista hand själva ta ansvar för denna. Därför håller vi oss med ett starkt och allsidigt sammansatt totalförsvar. Vår förhoppning är naturligtvis att vi aldrig skall behöva använda det. En konfrontation med ett annat land, där vårt försvar är inblandat, är egentligen ett misslyckande för vår säkerhets- och försvarspolitik.

Är då våra försvarspolitiska resurser tillräckliga för att ge oss trygghet? Vi bedömer det så. Visst har vi problem att få försvarsresurserna att räckta till, men det har man också i länder som är större än vårt. Det

Torsdagen den
29 april 1976

*Försvarspolitiken,
m. m.*

framgår med all tydlighet av internationell statistik. Antalet kvalificerade förband och enheter med den modernaste materielen minskar. Antalet stridsflygplan minskar, likaså antalet konventionella u-båtar, jagare och eskortenheter, framför allt i USA. Det råder nu inga tvivel om att strukturförändringar på grund av ökade personalkostnader och kostnadshöjningar för ny modern materiel äger rum i framför allt den utvecklade delen av världen.

Även om våra – liksom övriga länders – kvalificerade förband kommer att minska i antal i framtiden, bör inte detta undanskymma det faktum att vi i dag har ett relativt starkt försvar. En debatt om försvarets svagheter i framtiden måste verka gåtfull och förvillande, inte minst för utländska iakttagare. För dem framstår inte Sverige – med vår möjlighet att snabbt mobilisera 600 000 à 700 000 utbildade män i krigsförband med modern utrustning, med hundratusentals kvinnor och män i frivilligt försvarsarbete, med ett flygvapen av högsta klass, kvantitativt och kvalitativt, med ett civilförsvar som stått som förebild för andra länder – som ett svagt försvarat land. Det är också väl känt att vi upprätthåller en betydande produktionskapacitet för egen tillverkning av krigsmateriel och en forskning som möjliggör denna tillverkning.

Som en följd av det planeringssystem vi har går nu riksdagen till beslut dels om planeringsram på längre sikt, dels om budgetårets utgiftsram. Moderaternas företrädare i utskottet riktar i sina reservationer hård kritik mot vad de kallar "den socialdemokratiska nedrustningspolitiken" och föreslår att ytterligare medel, 203 milj. kr. för budgetår, skall tilldelas det militära försvaret.

Det är inte bara med militära ramar man är generös på den kanten, utan man är det också med beteckningen "socialdemokratisk". Jag vill bara i all stillsamhet erinra om att i fråga om förslagen till aktuella försvarsutgifter är det moderaterna som står ensamma på överkanten. Bakom regeringens förslag står inte bara socialdemokrater utan också center- och folkpartister.

På nederkanten har vi de förslag som motionsledes lagts fram av vpk. Helt riktigt förespråkar man folkförsvarstanken. Vi hävdar att Sverige i värnpliktsförsvaret har ett folkförsvar, som naturligtvis kan göras folkligare och bättre, men det kan knappast ske genom att på ett bräde ta bort 2 miljarder kronor, som är vpk:s orealistiska demonstrationsförslag.

Som bekant har 1974 års totalförsvarsutredning lagt fram ett principbetänkande och kommer vid årsskiftet att lägga fram förslag till försvarsplanering för nästa programplanepperiod. En av utredningens viktigaste uppgifter är att ta ställning till förslag i flygplansfrågan. Riksdagen har att besluta om ett år. Det är frågan om vilka flygplan som skall ersätta attackflygplanet AJ 37 Viggen och skolflygplanet SK 60 som skall avgöras. SK 60 skall också i krig kunna tjänstgöra som lätt attackflygplan. För att man skall upprätthålla handlingsfrihet på området har hittills satsats 45 milj. kr. och för nästa budgetår föreslås 30 milj. kr. De militära

myndigheterna och flygindustrin har önskat ytterligare 47 milj. kr. Att moderaterna har anslutit sig till detta krav förvänar inte. Däremot hade vi inte räknat med att mittenpartiernas företrädare också skulle ansluta sig till detta militärindustriella anspråk. Så har emellertid skett, varför vi socialdemokrater har reserverat oss: Vi förutsätter att regeringen ser till att erforderlig handlingsfrihet upprätthålls. Vi tror att föreslagna 30 milj. kr. räcker till, men för att gardera oss till hundra procent säger vi att om det blir nödvändigt bör regeringen för ifrågavarande studier ställa ytterligare resurser inom utgiftsramen för det militära försvaret till materielverkets förfogande. Skillnaden mellan oss och de borgerliga ledamöterna är i klartext att medan vi socialdemokrater vill ställa de medel som behövs till förfogande, vill de borgerliga satsa 47 miljoner ytterligare på flygplansutveckling – oavsett om det behövs eller inte. Uppriktigt sagt vet jag inte om det är eventuella saksäl eller ett allmänt behov av borgerlig enighet på någon punkt även inom försvarspolitiken som ligger bakom det faktum att centerns och folkpartiets företrädare slagit följe med moderaterna i denna fråga.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till reservationen 4. På övriga punkter ber jag att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr BJÖRK i Gävle (c):

Herr talman! Vi kan konstatera att det även i år råder mycket stor enighet i utskottet om hur vår svenska säkerhetspolitik skall vara utformad. Vi säger alla att den skall syfta till alliansfrihet i fred och till neutralitet i krig. Det är också viktigt att betona att vårt försvar skall vara utformat så att det är fredsbevarande. Totalförsvaret skall vara så utformat att det kan klara en angripare – och den angriparen skall möta det samlade folkets motstånd. Vidare skall försvaret vara uppbyggt som ett folkförsvar på värnpliktens grund. Till det skall läggas de mycket starka frivilligorganisationer som vi har förmånen att ha i det här landet och som det är viktigt att vi slår vakt om.

I internationella organ skall vi arbeta vidare för ökad avspänning ute i världen – främst mellan de olika stormakterna. Det krävs också att vi, för att vara trovärdiga, så långt som möjligt är oberoende av pakter. På en punkt tror jag ändå att vår trovärdighet något kan ifrågasättas – och det är självfallet när det gäller den synnerligen hårda satsningen på kärnkraft, som ur totalförvarssynpunkt måste anses ytterst tveksam. Jag efterlyser en helhetssyn från försvarsdepartementet på hur man från totalförvarssynpunkt ser på de problem som sammanhänger med den mycket ensidiga satsning på kärnkraft som riksdagen beslutat om.

F. ö. står vi här från centerns sida bakom utskottets skrivning, varför jag inte behöver uppehålla mig vid den.

Detta betänkande om försvarspolitiken är till stor del beroende av 1972 års försvarsbeslut. Men mycket av det som nu sker på försvarets område präglas av den ovisshet som råder om vilket resultat den pågående för-

Torsdagen den
29 april 1976

Försvarspolitiken,
m. m.

svarsutredningen skall komma fram till och vilket beslut riksdagen skall fatta nästa år.

Det svenska försvaret är i dag ett område där man minskar antalet anställda – i stället för att öka, som man gör på den offentliga sektorn i övrigt.

Under de senaste åren har lönekostnaderna tagit allt större del av den årliga utgiftsramen för försvarsmakten samtidigt som materielkostnaderna har stigit snabbt. Med tanke på detta pågår också ett flertal utredningar som i samråd med försvarsutredningen skall lägga fram sina förslag till hur man skall kunna rationalisera ytterligare.

Det finns, tycker jag, anledning att erinra om att en lågt inriktad handlingslinje i försvarsutredningen kan medföra mycket starka krav på ytterligare personalminskningar utöver de rationaliseringar som pågår. Jag vill också peka på de problem som detta kommer att kunna medföra för de orter som berörs av eventuella förbandsindragningar, speciellt orter i kommuner som har en mycket stor försvarsverksamhet. Jag vill därför varna för att det, om man följer en alltför lågt inriktad handlingslinje i försvarsutredningen, som socialdemokraterna har föreslagit, kommer att bli nödvändigt att minska personalen inom försvaret med mellan 2 500 och 3 500 tjänster under åren 1977–1982. Dessutom kan en rad faktorer medföra att denna siffra stiger ytterligare.

Vi har i dag på vissa förband ett mycket besvärande vakansläge, och det är självklart att detta i första hand går ut över värnpliktsutbildningen. Det är med tanke på de värnpliktigas krav på en god utbildning inte acceptabelt. ÖB har nu av regeringen fått i uppdrag att utreda och överse personalbehovet inför det kommande försvarsbeslutet. Utredningen skall överlämnas till regeringen före den 1 oktober i år.

Ifrågavarande brister varierar starkt. Störst är bristen i ålderslägena 23–26, 35–46 och 55–60 år. I åldersgrupperna 30 resp. 50 år är tillgången på befäl god. Eftersom man nu endast får rekrytera i takt med avgångarna, kommer denna ogynnsamma och mycket allvarliga snedfördelning att permanentas. Detta tycker jag är dålig personalplanering. Rekryteringen kommer under en följd av år att starkt understiga den jämna nivå som är nödvändig för att på sikt ge en jämnare fördelning.

Vi har nu i utskottet tolkat försvarsministern så att inte varje vakans skall accepteras. Därför har vi inom centern inte funnit det nödvändigt att stödja kraven i moderaternas motion nr 2001. Jag anser att försvarsdepartementet snarast bör redovisa i vilken mån man nu kan fylla en viss del av vakanserna. Detta bör kunna ske utan att man avvaktar alla de utredningar som arbetar på det här området.

Det finns också ur personalsynpunkt starka skäl att följa upp och utvärdera hur de omorganisationer som förekommit under de senaste åren har påverkat personalsituationen. En ordentlig uppföljning av t. ex. OLLI och andra omorganisationer bör därför göras så snart som det kan anses lämpligt.

Man måste också vara lyhörd för hur personalen reagerar inför de ökade

krav som ställs på dem som blir kvar i en organisation, där vakanserna efter den personal som avgår på grund av pension inte fylls. Personalens arbetsituation är också besvärlig på trupp i de fall där man har många vakanser.

Bengt Gustavsson tog upp frågan om utveckling av flygplan och flygvapenförband. Herr Glimnér kommer senare att i detalj beröra den problematiken. Låt mig bara säga att vi i centern och i utskottsmajoriteten har ansett att de pengar som vi nu föreslår är en förutsättning för bevarad handlingsfrihet. Och en sådan är nödvändig för att vi inte senare skall få kostnader som blir avsevärt högre.

Herr KARL BENGTTSSON i Varberg (fp):

Herr talman! Försvarsministern framhåller i propositionen 1975/76:100 bilaga 6:

”Den dominerande tendensen i de senare årens internationella utveckling har varit den avspänningspolitik som har förts mellan de båda maktblocken. Också under år 1975 har denna politik fortsatt. De antaganden som på svensk sida har gjorts om att den vilar på grundläggande såväl strategiska som ekonomiska motiv har hittills bekräftats. Det bör dock på nytt understrykas att den förda avspänningspolitiken inte innebär att alla krishärddar undanröjs eller att grundläggande ideologiska motsättningar upphävs.”

Jag har tolkat honom så att han anser att först när en nedrustning är märkbar kan en politisk avspänning mellan maktblocken fördjupas och bestå.

Utskottet skriver: ”Utvecklingen i omvärlden och vårt säkerhetspolitiska läge har inte under det senaste året förändrats på sådant sätt att det är motiverat med någon ändring av inriktningen av säkerhets- och försvarspolitiken. --- Planeringen avser i första hand åtgärder för att avhålla från angrepp med konventionella stridsmedel. Totalförsvaret skall vara så organiserat att det står klart för en angripare att han kommer att möta folkets samlade motstånd. Försvaret skall kunna tvinga en angripare till sådana uppoffringar av tid och resurser samt till sådana förluster att han avhålls från att företa angreppet.”

Liksom tidigare skall vår säkerhetspolitik bygga på alliansfrihet i fred och syfta till neutralitet i krig. Utskottet skriver: ”För att denna neutralitetspolitik skall vara trovärdig och realistisk måste den genomföras med stabil politisk inriktning och med stöd av ett totalförsvaret som är avpassat och uppbyggt för att värna vårt oberoende.”

Det framstår som mycket angeläget att vårt försvar inte riskerar att bli utlandsberoende. En fråga som aktualiseras i anledning av denna proposition och som anknyter till oberoendet finns under punkten 21. Flygvapenförband: Forskning och utveckling. Verksamheten under detta anslag omfattar utvecklingsarbete beträffande materiel till flygvapnet. Verksamheten inriktas med beställningsbemyndigande medan takten i beställningsverksamheten bestäms av medelstilledningen.

Flygvapenchefen har redovisat en studie rörande framtida attackflygplanssystem. Studien utmynnar i förord för att inom landet utveckla ett lätt attack- och skolflygplan, kallat B3LA, och vidareutveckla JA 37 Viggen till flygplan A 20. Inom delprogrammet Attackförband planeras under budgetåret fortsatta studier för ersättning av flygplan JA 37 och SK 60 (77 milj. kr.). Studierna avses ge underlag för att kunna beställa utvecklingsarbete under våren 1977. Om beslut då fattas om att ett nytt lätt attackflygplan skall utvecklas planeras vissa beställningar av tidskritisk materiel under senare delen av budgetåret.

Försvarets materielverk har påpekat att det studiearbete som skall ge underlag för beslut våren 1977 om ersättning av flygplan AJ 37 och SK 60 kommer att ha sin tyngdpunkt under budgetåret 1976/77. Verksamheten kräver därför mer pengar än under budgetåret 1975/76, för vilket 30 milj. kr. får användas. Det arbete som nu skall bedrivas redovisas som systemdefinitionsarbete. Detta arbete medför lägre kostnader på projekteringsstadiet genom den större säkerhet som beslutsunderlaget får.

Materielverket har också framhållit att kostnadsberäkningar och utredning av industriella konsekvenser i de olika alternativen för utveckling och anskaffning utförs med förutsättningen att beslut av statsmakterna fattas senast den 1 juli 1977. En senareläggning av beslutet medför enligt samma verk stora kostnadsökningar om handlingsvägen skall behållas. Materielverket påpekar att beslut att inte starta typarbete på ett nytt projekt medför att flygindustrins utvecklingskapacitet avvecklas.

För studier av ett eventuellt nytt attackflygplan efter AJ 37 har regeringen hittills ställt sammanlagt ca 45 milj. kr. till försvarets materielverks föfogande. För nästa budgetår har de militära myndigheterna räknat med att studier skall bedrivas i sådan omfattning att de kan utgöra grund för eventuellt beslut om fortsatt utveckling av stridsflygplan inom landet. Sådan utveckling är ett av alternativen för framtida förnyelse inom flygvapnet. Det försvarsbeslut som skall tagas av riksdagen våren 1977 avses ge utgångsläge för hur sådan förnyelse skall ske. Liksom föregående år tillstyrker utskottet att man t. o. m. juni 1977 behåller en handlingsfrihet att även i fortsättningen utveckla militära flygplan inom landet. När det gäller vilka medel som behövs för att behålla den här omtalade handlingsfriheten har överbefälhavaren framhållit för utskottet att en minskning från 77 till 30 milj. kr. är allvarlig och medför att beslutsunderlaget i flygplansfrågan vid försvarsbeslutet våren 1977 blivit avsevärt sämre.

Med de pengar för ifrågavarande studier som försvarsministern räknar med blir det enligt utskottets mening inte möjligt att vidmakthålla en reell handlingsfrihet beträffande utveckling av militära flygplan inom landet. Utöver att avse modifiering av flygplan JA 37 kan studierna – enligt vad utskottet har inhämtat – inte ge tillräckligt underlag för statsmakternas beslut nästa år.

Av detta skäl och med beaktande av de förseningar, fördringar och andra nackdelar som kan bli följden förordar utskottet att studiearbetet

får bedrivas inom en ram av 77 milj. kr. Utskottet har med detta inte tagit ställning till frågan om framtida flygplansutveckling. Utskottet föreslår att beställningsbemyndigandet under anslaget för detta ändamål ökas med 47 milj. kr. i förhållande till regeringens förslag. Medelsförbrukningen för ifrågavarande studier kan beräknas öka med samma belopp under budgetåret. Denna ökning skall bestridas genom omfördelning inom utgiftsramen för det militära anslaget.

Herr talman! Detta är den enda punkt där utskottet funnit anledning att ändra på innehållet i propositionen 1975/76:100, bilaga 6. Ser man till den ekonomiska omfattningen av bilaga 6 till budgetpropositionen, ter sig den korrigerig som utskottets majoritet föreslår riksmötet tämligen blygsam.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan på alla punkter.

Under detta anförande övertog herr andre vice talmannen ledningen av kammarens förhandlingar.

Herr LÖVENBORG (vpk):

Herr talman! Det råder ju inget tvivel om att det finns krafter som till varje pris vill motverka avspänning och som också vill motverka en svensk nedrustning från skilda utgångspunkter. Då försöker man mana fram det traditionella rysshottet, som är gammalt som gatan. På det temat spinner också herr Petersson i Gäddvik. Det har ju traditioner från Karl XII:s dagar. Det är också därför som vissa svenska tidningar levererar serier av artiklar om sovjetiskt hot. TV engagerar sig i den verksamheten, och Synnergren kom för ett par år sedan in i den bilden genom att försöka skrämja allmänheten med det förhållandet att spårvidden på järnvägarna i Finland och Sovjetunionen är lika och att Finlands landsvägsnät håller på att utvecklas.

Det är inte alltför svårt att spåra syftet med allt detta. För vissa kretsar gäller det att försöka preparera den svenska opinionen så att man godtar generalernas krav 1977, när det är dags för ett nytt försvarsbeslut. Närmare detta datum kommer det med all säkerhet att siktas mystiska ubåtar och andra saker, allt för att hålla den traditionella hotbilden levande och bearbeta opinionen i vissa syften. Mönstret känns igen, också Per Peterssons.

Vi befinner oss nu, som det har sagts, i slutet av en försvarsperiod. Ett nytt, större flerårsbeslut är under utarbetande, och det kommer att presenteras under våren 1977.

Utskottet påpekar mycket riktigt att huvuddelen av den period som riksdagen genom budgetpropositionen 1976 har att ta ställning till kommer att omfattas av ett nytt försvarsbeslut, grundat på delvis nytt planeringsunderlag. Dagens försvarsdebatt och beslut är alltså av principiellt intresse. Det handlar inte bara om slutet på en tidigare period, det handlar framför allt om inriktningen av en ny.

Torsdagen den
29 april 1976

*Försvarspolitiken,
m. m.*

De borgerliga och socialdemokraterna är överens om att inte göra militärfrågan till någon större sak i årets valrörelse. Det är ganska naturligt sett ur deras synpunkter. De har inte så förfärligt mycket att diskutera. Principiell enighet råder om försvarets framtida inriktning. De borgerliga och socialdemokraterna är i stort sett överens om storleken av militäranslagen. Högern vill förstås, trogen sin militaristiska tradition, lägga på ytterligare ett antal miljoner, och regeringen vill ha litet mindre.

Vi skall väl inte här diskutera det tänkbara utfallet av höstens val, men jag är övertygad om att den hårt klämda socialdemokratin skulle vinna åtskillig sympati om man verkligen försökte krypa ur den tvångströja som generalerna och de borgerliga har sytt in regeringen i.

Det svenska folkets stora majoritet vill ha ett starkt försvar. Däröfver råder inget som helst tvivel. Också vi vill ha ett bra försvar. Men frågan nu liksom tidigare är ju om vi måste ha en försvarsinriktning som är modellerad av militärer och politiska krafter utan vilja och förmåga till nytänkande. Måste vi ha ett försvar som lägger beslag på närmare 11 miljarder av vår totalbudget?

Måste Sverige som enda neutrala stat ha militärkostnader som per capita ligger i världstopp?

Måste inte den faktiska avspänning som även den svenska regeringen med tillfredsställelse noterar få konsekvenser på det praktiska militärpolitiska planet? Borde man inte falla i grubbel öfver frågan om hur mycket militärkostnaderna kan skäras ned i stället för att nu planera för ett beslut som kommer att föra militärkostnaderna upp till nya och svindlande höjder?

Vore det inte starkt av regeringen att gå ut i valrörelsen och säga till väljarna: Sverige är ett litet och neutralt land. Den förändrade situationen i världen, i Europa, har skapat möjligheter till nytänkande. Vi har f. ö. inte längre råd att satsa sådana enorma summor av våra resurser på improduktiva militära ändamål. Vi vill inte avskaffa försvaret, men vi vill göra det billigare.

Men så där resonerar ju inte regeringen. Den är alltför hårt knuten till det etablissemang som i seklets gryning av arbetarrörelsens gamla pionjärer illustrerades med svärdet, altaret, tronen och penningpåsen.

1972 lade den då sittande försvarsutredningen fram sin flerårsplan. Därvid fick man läsa märkliga ting i svensk press. En rad borgerliga tidningar med Svenska Dagbladet i spetsen manade fram bilden av ett ned- och avrustat Sverige. "Skönmålad nedrustning" kallade moderaternas huvudorgan Svenska Dagbladet det förslag som lades fram. Och Aftonbladet presenterade förslaget under rubriken "Sverige nedrustar".

Då måste man ju fråga sig: Vadan denna teater? Ja, framför allt de moderata såg det som ett tillfälle att väcka opinion för ännu större militäranslag. För socialdemokraterna måste det ha förelegat ett intresse av att ge intrycket att man åtminstone i någon mån lyssnade till de kristiska rösterna inom den egna rörelsen och inom väljarkåren.

Men inte blev det någon nedrustning. 1972 omfattade militärbudgeten

ca 6 miljarder. Nu är vi uppe i nästan det dubbla. "När skola vi se ändan?" måste man ju fråga sig, liksom den yngling som med oro betraktade hur flickornas kjolar blev kortare och kortare.

Sanningen är naturligtvis den att vi ser ingen ände på detta, om man inte går in för en radikalt ny, förändrad och förbättrad försvarspolitik. Vänsterpartiet kommunisterna har ju under en rad år framhållit vikten av att man på allvar utreder det som skulle förtjäna namnet ny militärpolitik: Vår nuvarande försvarspolitik är uppbyggd efter stormakternas modell. Den är orimligt kostnadskrävande. Militärbudgeten har nått en sådan storlek att den måste betraktas som ett allvarligt hinder för viktiga sociala reformer. Den är en av inflationens mest pådrivande krafter. Den göder profitörerna inom det militärindustriella komplexet.

Vi har föreslagit att försvarsutredningen skall gå in för att utreda vad vi kallar ett folkförsvar, byggt på helt nya principer som bl. a. borde ha inspirerats av det som har skett i världen under det senaste decenniet: det vietnamesiska folkets tappra kamp, frihetsrörelsernas slagkraft trots avsaknad av Viggensplan m. m., robotförsvarets betydelse i Mellanösternkriget osv. Även svenska militärer har som bekant ansett att där finns lärdomar att hämta, erfarenheter som måste vara till nytta om man vill bryta med den nuvarande konventionella och orimligt kostnadskrävande försvarsordningen.

Det har nu suttit en försvarsutredning och arbetat under en längre tid. Den har självfallet haft resurser till sitt förfogande, och de resurserna borde ha använts bl. a. för att utreda en alternativ försvarsordning. Nu får riksdagen så småningom ingenting annat att ta ställning till än ett försvarsalternativ som i alla sina grunddrag bygger på samma principer som tidigare. Vi anser att detta är fel. Mot bakgrund av den allt starkare opinionen mot den nuvarande militärordningen borde det ha känts angeläget för regeringen och den sittande utredningen att arbeta fram åtminstone ett försök till en alternativ försvarsordning.

Vi i vänsterpartiet kommunisterna har självfallet inte haft tillgång till all den expertis som hade varit nödvändig för att i detalj utarbeta ett klart utmejslat alternativ. Vi har tvingats inskränka oss till att i stort sett skissera vårt grundläggande synsätt. Det är naturligt. Och vi anser det vara både onödigt och omöjligt att gå vidare på den väg där man nu befinner sig. Vi tänker då inte bara på kostnadsaspekten utan också på det konventionella försvarets begränsningar. Vi kräver ett annat försvar med en annan struktur, lättare vapen, välutvecklad robotutrustning och byggt på lokala enheter och mobila förband. Vi är som bekant inte ensamma om de tankegångarna, och vi är övertygade om att det försvaret skulle kunna spela en större roll än det nuvarande i kampen mot en eventuell angripare. Tidigare nämnda erfarenheter ger oss stöd för den tankegången.

För allt fler börjar det nu stå klart att vi inte längre bör fortsätta att leka stormaktsleken. Vi satsar enorma summor på en teknologi, där trots allt våra tänkta motståndare alltid kommer att vara överlägsna kvan-

Torsdagen den
29 april 1976

*Försvarspolitiken,
m. m.*

titativt. Bara satsningen på Viggen är ju en enorm belastning för det lilla Sverige. Men man tänker uppenbarligen fortsätta på den inslagna vägen.

Ett Viggenplan kostar ungefär 25 milj. kr. Vi har i vårt land stora brister på många områden. Detta gäller på såväl den sociala sidan som på andra områden. Alla är väl exempelvis medvetna om bristen på daghem, för att här bara ta ett exempel. För ett Viggenplan kan man bygga mellan 40 och 50 daghem. Nog knyter väl det an till en gammal valparoll som löd: Barnen behöver generalernas klöver!

I varje fall är vi i vpk helt övertygade om att en betydande del av de pengar som nu används för militära ändamål kan lösas för konstruktivare användning. Vi kräver därför att riksdagen uttalar sig för en ny försvarsordning, att försvarsutredningen utreder ett sådant alternativ, att riksdagen i avvaktan på detta prutar ner militärkostnaderna med 2 miljarder, att produktionen av Viggenplan avbryts och att så också sker med planerade studier för utveckling av nytt attackflygplanssystem efter 37 Viggen.

Jag ber att få yrka bifall till motionen 1164.

Herr talman! Vi har funnit att det under den något kryptiska rubriken *Insatsberedskap m. m.* har föreslagits ett anslag på 42 090 000 kr. Anslaget har funnits tidigare, men det är väl bara de initierade som varit på det klara med vad det egentligen inneburit. Det är alltså IB:s verksamhet det handlar om, den verksamhet som avslöjades som en av efterkrigstidens stora skandaler med spioneri, infiltration, åsiktsregistrering, inbrott och snokande bland vänsterfolk på programmet. Jag skall inte gå igenom allt detta, det har gjorts tidigare i dag, och det kommer nya tillfällen. Jag skall inskränka mig till att yrka avslag på utskottets hemställan och bifall till motionen 550.

Vi tycker inte att man under nuvarande förhållanden kan anslå pengar till den verksamhet som döljer sig bakom rubriken. Frågetecknen är ännu alltför många. Skumraskaffärerna är långt ifrån utredda. Garanti för en förändrad inriktning saknas fortfarande: Vi yrkar nu avslag och återkommer till ärendet, eftersom det snart igen kommer inom skotthåll.

Herr GLIMNÉR (c):

Herr talman! I budgetpropositionen rörande försvaret föreslås ändrad organisation m. m. för fortifikations- och byggnadsförvaltningen på regional och lokal nivå. Till grund för detta ligger en rapport framlagd av försvarets rationaliseringsinstitut.

I propositionen anförts att fastighetsdriftens effektivisering är och i framtiden förblir mycket betydelsefull, inte minst mot bakgrund av dess ekonomiska omfattning. Genom förslaget biträder regeringen rationaliseringsinstitutets tankegång att fortifikationsförvaltningen skall vara fackansvarig för fastighetsdriften i dess helhet.

Departementschefen har i detta sammanhang biträtt förslaget att fackansvaret för lokalvården skall föras över till fortifikations- och bygg-

nadsförvaltningens verksamhetsområde och ingå i fastighetsförvaltningen. Ansvar för lokalvård däremot bör, som det uttrycks i propositionen, i varje fall tills vidare behållas av försvarets materielverk.

I motion nr 1161 har jag yrkat att lokalvården inom försvaret skall utgöra en del av fortifikations- och byggnadsförvaltningens verksamhetsområde och att fackansvaret för lokalvården skall överföras från försvarets materielverk till fortifikationsförvaltningen.

Utskottet har inte tillstyrkt motionsyrkandet utan ansett att fackansvaret i varje fall tills vidare bör ligga kvar hos försvarets materielverk.

Jag har nöjt mig med detta och till utskottets betänkande fogat ett särskilt yttrande, där jag säger att jag förväntar att denna fråga blir föremål för ytterligare överväganden.

Jag har sålunda, herr talman, inget annat yrkande än bifall till utskottets förslag på denna punkt.

Som flera tidigare talare i debatten sagt behandlas i försvarsutskottets betänkande nr 32 även proposition nr 143 angående flygvapenförband, forskning och utveckling.

I denna fråga har meningarna inom utskottet gått isär. Chefen för flygvapnet har under år 1975 redovisat en studie rörande framtida attackflygplanssystem. Denna studie utmynnar i förord för att inom landet utveckla och tillverka ett lätt attack- och skolflygplan, kallat B3LA, och vidareutveckla JA 37 Viggen till flygplan 20. Från försvarets materielverk har påpekats att det studiearbete som skall ge underlag för beslut under 1977 kommer att ha sin tyngdpunkt under budgetåret 1976/77.

Som här har sagts tidigare har försvarsministern i propositionen velat medge ett belopp på högst 30 milj. kr. jämfört med av försvarsledningen äskade 77 milj. kr. När propositionen lades på riksdagens bord väckte denna prutning från försvarsministern berättigad uppmärksamhet i pressen.

Den väckte fullt naturligt också undran i de industrier som sedan 1970-talet har sysslat med utveckling och byggande av flygplan, och den skapade oro inom de orter där dessa industrier är belägna. Vid de fördragningar som vi fått i försvarsutskottet har från försvarsledningens sida angetts att man där bedömer dessa studier som mycket betydelsefulla. Man är beredd att omfördela försvarsanslagen så att den ökade kostnaden för dessa studier bestrids inom ramen för försvarsanslaget.

I center- och folkpartimotionen 2281 har vi framhållit det angelägna i att man får ett så brett och allsidigt underlag som möjligt när försvarskommitté, regering och riksdag nästa år skall fatta beslut om hur vi skall lösa vår framtida flygplansfråga.

Här gäller det sålunda enligt vårt förmenande – det framgår bl. a. av vår motion och av utskottets skrivning – att inte binda någon för ett kommande beslut. Här gäller det i stället att få ett så allsidigt och genomarbetat underlag som möjligt inför kommande beslut och att det vid detta tillfälle skall finnas full handlingsfrihet.

Torsdagen den
29 april 1976

*Försvarspolitikens
m. m.*

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets betänkande även på denna punkt.

Herr STRINDBERG (m):

Herr talman! Diskussionerna om vad reell handlingsfrihet i försvarsfrågan egentligen innebär har förts intensivt och i olika sammanhang under det senaste året. Jag skall därför inte vid denna sena timme försöka ge mig in på någon analys av detta. Bakgrunden till att jag tillsammans med några medmotionärer väckt motionen 2283 är att regeringen föreslagit endast 30 milj. kr. till fortsatta studier för ersättning av flygplan AJ 37 och SK 60 mot av materielverket begärda 77 milj. kr. Vi motionärer anser att de av materielverket föreslagna 77 miljonerna erfordras om vi verkligen skall behålla full handlingsfrihet och därutöver ha erforderligt beslutsunderlag i samband med nästa års långsiktiga försvarsbeslut.

Jag behöver inte närmare argumentera för utskottsmajoritetens förslag om de 77 miljonerna för fortsatta studier och utveckling vid SAAB-Scania's flygdivision. Det har andra talare redan gjort. Jag finner det däremot, herr talman, märkligt att vi i Sverige har fått en diskussion om den inhemska flygindustrins vara eller icke vara på det sätt som nu är fallet. Det är märkligt mot bakgrund av de dyrköpta erfarenheter vi i vårt land har när det gäller möjligheten att verkligen få köpa vad vi vill ha och behöver ha i en krissituation. Jag tänker på situationen under de första krigsåren – under det andra världskriget. De erfarenheterna bör ha lärt oss betydelsen av en väl utvecklad inhemsk försvarsindustri.

Jag tror att det vore av värde om de som i dag talar för andra lösningar närmare studerade hur dyrt det kan bli att exempelvis bygga på licens, för att inte tala om vad som kan inträffa i en krissituation. Vid en avspärrning uppstår stora kostnader när man i ett sådant läge tvingas tillverka alla delar själv. Ett lämpligt studiematerial borde vara kostnadsökningarna för det Northropplan som byggdes på licens i Sverige i slutet av 1930-talet och början av 1940-talet.

Konstitutionsutskottets ordförande, herr Johansson i Trollhättan, inledde dagens dechargedebatt med att erinra om händelser vid 1936 års riksdag. Låt mig få göra detsamma! Jag tänker då på 1936 års försvarsbeslut.

Det är inte bara av historiskt intresse att studera betänkandena från 1930 års stora försvarskommission liksom arbetet inom 1933 års flygkommission. De låg till grund för proposition nr 225 vid 1936 års riksdag – den digra proposition som resulterade i riksdagsbeslutet om 1936 års försvarsordning. Dåvarande försvarsministern Ivar Vennerström framhöll bl. a. när det gällde flygvapnets uppbyggande: "Endast i den mån försvarsordningens genomförande skulle fördröjas och krigsberedskapen äventyras genom att grunda materielanskaffningen uteslutande på inhemsk tillverkning anser jag att anskaffning av materiel genom inköp från utlandet bör ske." I särskilda utskottets utlåtande nr 1 från samma

år konstaterar utskottet: "Anskaffningen av materiel bör ordnas på sådant sätt, att därigenom möjliggöres och underlättas utvecklingen av en för vår försvarsberedskap nödvändig inhemsk flygindustri. --- Den inhemska flygmaterielindustrins självständiga konstruktionsverksamhet bör enligt utskottets mening röna statsmakternas uppmuntran i den mån denna verksamhet kan anses vara till gagn för flygvapnets materielanskaffning och för krigsberedskapen." Det var ett framsynt resonemang.

1933 års flygkommission, som hade att utreda dels vissa haverier med flygplan av typ Sk 10, dels frågan om hur den framtida flygplansanskaffningen skulle ordnas avvisar bl. a. i sitt betänkande anskaffningen av flygplan genom inköp från utlandet. Det är intressant att konstatera motiven, nämligen att "man genom detsamma lätt kommer i beroende (politiskt, militärt, ekonomiskt) av annat land". Kommissionen framhöll också att det inte fanns anledning att ifrågasätta möjligheterna att inom landet lösa de med flygplansanskaffningen förbundna konstruktiva problemen. Utvecklingen har visat att kommissionen hade rätt i denna bedömning. Det är också intressant att man vid denna tidpunkt även var på det klara med att de speciella fordringar som vi utifrån militära och klimatologiska förhållanden måste ställa på flygplanen bättre kan beaktas vid inhemska konstruktioner.

Jag har velat erinra om detta, då det är dessa uttalanden som till stor del ligger bakom att ASJA – det dåvarande AB Svenska Järnverksverkstädernas Aeroplanavdelning – utvecklades till att bli SAAB. Staten påtog sig den gången ett stort ansvar, och i detta ansvar låg också vissa garantier för personalen. Dessa garantier har av någon anledning numera upphört, och det innebär naturligtvis stor otrygghet för dem som berörs. Ett beslut i dag om att bevilja de 77 miljonerna är av utomordentligt stor betydelse ur såväl försvars- som personalsynpunkt. Det löser däremot inte problemen på lång sikt, för situationen är ju den att på flygdivisionens utvecklingssida finns ett mycket stort antal personer med lång tjänst, varav många är över 55 år. Det innebär att – mot bakgrund av uteblivna statliga garantier och med hänsyn till numera gällande trygghetslagar och avtal – företagsledningen redan nu skulle behöva förbereda en reduktion av utvecklingssidan, därest försvarsbeslutet 1977 skulle innebära att vi upphörde med utvecklingen av svenska flygplan. Det rör sig om flera hundra personer. Detta är varken ur de anställdas eller företagets synpunkt en rimlig situation.

Jag är helt medveten om – och det är jag angelägen att understryka – att uppehållandet av en inhemsk, kvalificerad försvarsindustri i första hand är en försvarsfråga. Den är av stor betydelse för trovärdigheten i svensk neutralitetspolitik. Det hindrar inte att jag även här velat betona det ansvar som föreligger gentemot den utomordentligt kvalificerade personal som det här gäller.

Jag ber, herr talman, att få instämma i de yrkanden som här tidigare framställts av utskottets ordförande, herr Petersson i Gäddvik.

Torsdagen den
29 april 1976

*Försvarspolitiken,
m. m.*

Herr försvarsministern HOLMQVIST:

Herr talman! Jag skall inte i denna sena afton hålla något längre anförande. Efter det senaste inlägget kan det ändå finnas behov av att säga ett par ord.

Herr Strindberg menar att det är nödvändigt att anslå ytterligare 47 miljoner för att staten skall fullfölja det ansvar man en gång tagit när det gäller tillverkning av flygplan i vårt land. Herr Strindberg har kommit väldigt långt med ett sådant konstaterande. Det finns inga skäl för att vi här i riksdagen skall känna det som ett tvång att från de synpunkterna fatta beslut i den riktningen. Förhållandena mellan SAAB och staten har reglerats i tioårsavtal och det finns inga sådana förpliktelser som herr Strindberg har åberopat.

Det är alldeles självklart att när det gäller en satsning av 47 milj. kr. är det i alla andra sammanhang här i riksdagen ett väldigt viktigt beslut som fattas om hur man skall disponera ett så stort belopp. Jag vill varna för att man när det gäller försvarsfrågorna skall handla så lättsinnigt – för att försvaret totalt rör sig om ett tiotal miljarder kronor – att man inte noga skulle överväga om man bör göra en sådan satsning. Det enda jag egentligen har att säga i den här debatten är att om riksdagen skulle fatta beslut om 47 milj. kr. för utveckling måste man rimligen också mena att planet skall tillverkas. Vi måste vara på det klara med att försvarskostnaderna måste ökas med ett ganska betydande belopp; ungefär 300 miljoner om året om detta flygplan skall föras ut i verkligheten, utvecklas och bli föremål för beställningar. Vi får vara medvetna om att det betyder ett väldigt kliv framåt.

Det är ur de synpunkterna som vi i försvarsdepartementet har sagt oss att vi får vänta. Studierna kan drivas vidare men vi är icke beredda att göra en sådan betydande satsning förrän man i försvarsutredningen tagit ställning till vilka ramar vi skall arbeta med i framtiden. Ur den synpunkten tycker jag det är viktigt att de socialdemokratiska ledamöterna har följt det förslag jag lagt fram. Jag beklagar om riksdagen skulle besluta i en annan riktning, vilket jag tror vore till skada för försvarets intresse. Det kan lätt skapa den uppfattningen att riksdagen handskas ganska vårdslöst med pengar när man använder argument av det slag som herr Strindberg nyligen har presenterat från talarstolen.

Herr talman! I övrigt skall jag avstå från att kommentera tidigare inlägg.

Herr PETERSSON i Gäddvik (m) kort genmäle:

Herr talman! Även jag har respekt för den sena timmen, men försvarsministerns inlägg gjorde att jag vill fråga försvarsministern på vilket ben han avser att stå: om han avser att stå för det han sade den 23 mars, nämligen att frågan i vilken utsträckning vi och vårt land skall bibehålla en utvecklingskapacitet av nuvarande omfattning för framställning av krigsflygplan kan avgöras först i samband med nästa försvarsbeslut, eller om man skall ta honom på orden när det gäller det han senast sade, att när vi inte har resurser skall vi inte heller ha möjlighet

Torsdagen den
29 april 1976

Försvarspolitiken,
m. m.

till denna utvecklingskapacitet 1977.

Jag har den mycket bestämda uppfattningen att det är av mycket stor vikt att vi får bedriva flygplansstudier så att försvarsutredningen och senare regering och riksdag får ett allsidigt underlag rörande utvecklingen av svenska flygplan för det viktiga försvarsbeslut som skall fattas 1977. För att vi skall få ha den handlingsfriheten behöver vi mer än 30 milj. kr. Vi för vår del har funnit att man behöver 77 miljoner.

Herr STRINDBERG (m) kort genmäle:

Herr talman! Efter herr Peterssons i Gäddvik anförande vill jag bara helt kort understryka att vad jag betonade i mitt anförande nyss var framför allt att bevarandet av en inhemsk försvarsindustri var av avgörande betydelse för trovärdigheten i svensk neutralitet. Att jag sedan tog upp frågan om det historiska sambandet mellan de försvarsbeslut som tidigare har fattats och utvecklingen i SAAB berodde på att jag ville betona att här ändå föreligger ett mycket intimt samband mellan de två berörda parterna, där staten utan tvivel har ett visst ansvar.

Herr försvarsministern HOLMQVIST:

Herr talman! Det är självfallet inte på det sättet att ett ställningstagande i denna fråga avgör om vi skall behålla en svensk flygplansindustri i detta land – det har ingenting med saken att göra. Frågan kan naturligtvis röra sig om hur noga vi skall gardera oss så att vi kan upprätthålla en utvecklingskapacitet, men det är en helt annan sak. På den punkten är jag övertygad om att vi mycket väl skall kunna klara av att hålla utvecklingsarbetet i gång fram till den tidpunkt då försvarsutredningen har att ta ställning till denna fråga och bedöma vilka kostnader som vi är beredda att offra. I detta finns ingenting som motsäger de synpunkter jag tidigare framfört i kammaren och det förslag som är formulerat i propositionen, vilket f. ö. förelåg vid den tidpunkt då jag gjorde detta uttalande.

Jag tror nog, herr Petersson i Gäddvik och andra, att vi skall akta oss noga för att tro att det är sista ordet som sägs när ÖB gör en bedömning eller när man från industrins eller materielverkets sida avger ett yttrande. Jag har gjort den iakttagelsen att man bör vara mycket kritisk härvidlag och att det ofta finns andra handlingsvägar än de som på ett specialområde anvisas av de människor som är mest engagerade. Jag tror att riksdagen mycket lugnt kan anta reservationen med det tillägg som de socialdemokratiska ledamöterna gjort om att ge regeringen en fullmakt att, om så skulle behövas, anvisa ytterligare medel. Om vi verkligen skulle eftersträva att förbruka dessa 47 miljoner är jag rädd för att det blir tal om att anställa ännu mer folk, och då blir problemet vid en neddragning förmodligen betydligt större än i dag.

Herr PETERSSON i Gäddvik (m) kort genmäle:

Herr talman! Vi har i utskottet mycket noggrant prövat denna fråga. Ingen av de experter som vi hört har sagt att det räcker med 30 miljoner.

Därför har vi kommit fram till att man behöver de 77 miljoner som har föreslagits från försvarets håll. Eftersom man förordat en omfördelning inom ramen är jag helt övertygad om att man tror på vad man säger.

Herr försvarsministern HOLMQVIST:

Herr talman! Ingen människa kan föreställa sig att man skall förbruka dessa 47 milj. kr. fram till den tidpunkt då försvarsutredningen måste ta ställning till inom vilken kostnadsram det svenska försvaret skall röra sig i framtiden. Detta måste herr Petersson i Gäddvik och de övriga ledamöterna vara beredda att ta ställning till redan under hösten, någon gång i oktober eller november månad. Det finns inga planer att man från den 1 juli i år och fram till den tidpunkten skulle ha anledning att disponera 47 miljoner för detta ändamål. Vi får möjlighet att återkomma när försvarsutredningen har tagit ställning.

Jag tycker att det är rimligare att vi först gör klart för oss om vi verkligen skall tillföra det svenska försvaret ett nytt flygplan, lägga ned 2 miljarder på att utveckla detta och vara beredda på att ta styckekostnader som ligger någonstans vid 35 à 40 miljoner. Så här pass allvarliga saker rör det sig om. När vi är osäkra om huruvida vi kan få med detta i vårt försvarsprogram, skall vi inte heller lägga ned nära 50 milj. kr. på att studera detta flygplan ytterligare. Detta ger oss en mycket liten vägledning för det avgörande beslutet om hur mycket pengar vi skall offra på det svenska försvaret.

Herr MAGNUSSON i Kristinehamn (vpk):

Herr talman! I motionen 1164 utvecklar vänsterpartiet kommunisterna sin kritik av den nuvarande försvarsordningen. Vi säger där att vårt nuvarande försvar i alltför hög grad är en kopia av ett stormaktsförsvar. Vi förespråkar en ny försvarsordning, mera byggd på principer som kan hänföras till ett folkförsvar. Det här har tidigare sagts av Alf Lövenborg, men jag vill gärna understryka det.

Hur ett sådant folkförsvar skall se ut mera i detalj, vilka vapenslag som skall prioriteras för att passa in i målsättningen för ett folkförsvar, vore enligt min mening i varje fall värt en mera omfattande debatt än den som hittills förts i vårt land. Vissa debattinlägg har gjorts, även av ledande militärer, där man skisserar ett försvar av en annan struktur än det nuvarande, ett försvar som i högre grad än det nuvarande bygger på folkets egen värnkraft.

Eftersom vi anknuter till sådana tankegångar i de motioner vi framlagt här i riksdagen, kommer som en naturlig följd att vi vänder oss emot satsandet på vapenslag som måste betraktas som i hög grad offensiva, som så att säga är karakteristiska för den försvarsmodell vi har. Och här kommer i första hand flyget in i bilden, speciellt den typ av flyg som Viggen representerar. Man kan kritisera detta från flera utgångspunkter. Jag har redan nämnt en, att det är ett offensivt vapenslag. En

annan är att ett försvar som byggs upp kring teknologiskt avancerade produkter kan komma att visa sig väldigt sårbart; vi har pekat på det i motionen 1164. Vi tror i likhet med generalmajor Nils Sköld i hans bok "Värnplikt och folkförsvar" att det inte är realistiskt att förlita sig på att en snabb och bländande teknik löser alla problem. Alla de problem som varit förknippade med Viggensprojektet utgör ju f. ö. åskådliga exempel på detta.

En tredje aspekt på Viggensfrågan som vi anser vara högst väsentlig är kostnadsaspekten. Det är oerhörda summor som man här satsar på ett enda projekt. Enligt vad försvarsministern anförde i en interpellationsdebatt den 12 mars har Vigen hittills kostat 8,4 miljarder kronor, och när projektet blivit slutfört beräknar man ha kommit upp i en kostnad på ungefär 17 miljarder kronor. Vigen har verkligen blivit en symbol för det militära slöseriet. Trots rekordsatsningarna har det bl. a. givit till resultat ett plan som man knappt vågar flyga.

I propositionen 1975/76:143 föreslogs att regeringen skulle bemyndigas att medge beställning för utvecklingsarbete inom flygvapenförband för 525 milj. kr. och att ett förslagsanslag om drygt 473 milj. kr. skulle anvisas för samma ändamål – båda beloppen avseende budgetåret 1976/77.

Detta är ju oerhörda belopp, särskilt om man jämför med de blygsamma summor som ges åt annan forskning, t. ex. inom medicin, arbetsmedicin och miljöforskning. Beloppens storlek kan tyckas förvånande – inte bara mot bakgrund av det föga samhällsnyttiga resultatet av arbetet med utveckling av krigsflygplan utan också med tanke på var i Viggensprojektets produktionsprogram man befinner sig. Attack-Vigen skall vara under slutleverans och jakt-Vigen skall när som helst levereras och borde således vara färdigprojekterad. Något Flygplan 80 påstås inte vara aktuellt längre. Men nu talades det i propositionen om forskning för ersättning av flygplan AJ 37 och SK 60. JA 37 Vigen skall utvecklas till flygplan A 20. I utskottsbetänkandet redovisas nu att flygvapenchefen begärt 77 milj. kr. för det här s. k. utvecklingsarbetet. Försvarsministern har bjudit 30 miljoner. Och därom står striden mellan utskottets majoritet och de socialdemokratiska ledamöterna bakom reservationen 4. Man är dock på båda sidor överens om att forskningsarbetet skall fortsätta med sikte på nästa år för att man skall ha handlingsfrihet och underlag för ett beslut om anskaffande av ett nytt attackflygplan.

Frågan är, menar vi, om det inte är detta man redan håller på med. Betraktar man de skilda posterna ser man att de har genomgått en utveckling som väcker misstanken att vederbörande håller på att projektera fram en flygplanstyp, som sedan för riksdagen kommer att bli ett fullbordat faktum. Detta kan exemplifieras med uppgifter om Viggens attackversion.

Viggens attackversion började flyga år 1971. Trots detta har man anslagit inte mindre än 371,5 milj. kr. för forskning och utveckling av "attackförband", i huvudsak till den s. k. attack-Vigen. Så mycket peng-

Torsdagen den
29 april 1976

*Försvarspolitiken,
m. m.*

ar för att utveckla ett plan som redan är färdigprojekterat, som serie-tillverkas och som borde flyga för fullt, det är faktiskt anmärkningsvärt.

I propositionen begärde chefen för flygvapnet ett bemyndigande om 161,8 milj. kr. för forskning och utveckling av attackförband. Detta innebär att över en halv miljard kronor satsas på forskning och utveckling av det plan som redan borde vara färdigt. I propositionen antydde vad dessa pengar skulle användas till. Det talades om vissa kompletteringar eller typförbättringsarbete av grundflygplan, motor, elektronik, underhållsutrustning, teleutrustning och beväpning. Namnet Viggen finns kvar liksom vingkonstellationen. Men när nästan allt annat på ett plan förändrats, "förbättrats" eller "kompletterats" är det gamla ursprungliga planet snart ett nytt.

Utskottet säger i betänkandet i anslutning till att man behandlar vår motion 2282 att man anser att flygvapenförbanden och kvaliteten på materielen hos dessa förband har stor betydelse för den fredsbevarande effekten av vårt försvar och för försvarets verkan om vi skulle bli anfallna. En stillsam reflexion i det sammanhanget: Den fredsbevarande effekten måste väl vara något beroende av om planen kan hålla sig i luften eller ej.

Vi har i den citerade motionen framhållit att vpk hela tiden har varit motståndare till Viggenprojektet. Jag kan här hänvisa till vad jag tidigare anført. Vi är också motståndare till en fortsatt utveckling av projektet och till dess sannolika övergång i ett nytt. Det är ju utan tvivel också så att det finns planer på att ersätta hela Viggensystemet med ett helt nytt jaktattackflygplan. Trots att huvuddelen av resurserna för forskning och utveckling inom det militära försvaret nu använts för Viggenprojektet leker man med tanken att ersätta detta med ett helt nytt plan. Här leker man emellertid inte bara med tanken på flygplan utan också med skattebetalarnas pengar. Vi har tidigare från vpk:s sida varnat för att de här tankarna finns, och vi vänder oss bestämt mot sådana planer.

Herr talman! Jag yrkar bifall till motion nr 2282, vari yrkats avslag på förslaget att utvecklingsarbete för flygförband får beställas inom en kostnadsram av 525 milj. kr. samt på förslaget att anvisa ett förslagsanslag av 473 305 000 kr. för forskning och utveckling inom flygförband.

Fru EKELUND (c):

Herr talman! Jag ber att med några ord få kommentera mitt särskilda yttrande som är fogat till försvarsutskottets betänkande 1975/76:32 och den motion som föranlett yttrandet, nämligen motionen 1975/76:263.

Motionen, som är väckt av herr Henmark och underskriven av mig och ett flertal andra skånska riksdagsledamöter, tar upp frågan om pansartruppernas och pansartruppernas kadett- och aspirantskolas lokalisering.

Motionärerna pekar bl. a. på att huvuddelen av pansartruppernas fredsutbildning av krigsanvändningsskäl är lokaliserad till Skåne. F. n. finns där tre pansarregementen – de två övriga är förlagda till Skövde resp.

Torsdagen den
29 april 1976

*Försvarspolitiken,
m. m.*

Gotland. Skåne har fyra övningsfält och lika många skjutfält att ställa till pansartruppskolans och pansartruppernas kadett- och aspirantskolas förfogande. Tillgången på och närheten till övnings- och skjutfält måste anses mycket betydelsefull för realismen i de militära övningarna. Men även tillgång på lärare och elever spelar en stor roll. Skåne har tre femtedelar av pansarregementena och därmed merparten av pansarskolans personal inom ett ganska begränsat område. Vid en lokalisering exempelvis till Hässleholm eller Kristianstad skulle den ort dit lokaliseringen inte skedde ändå kunna hänföras till "närfall" med de fördelar detta innebär.

Vi motionärer är medvetna om att frågan om pansartruppskolans och pansartruppernas kadett- och aspirantskolas lokalisering tidigare behandlats i riksdagen, nämligen 1973. Jag tycker emellertid att det beslut som då fattades var något klen underbyggt. Det gick nämligen emot såväl departementschefens som utredarens, överbefälhavarens och arméchefens förslag om en lokalisering till Skåne och biföll i stället en motion väckt av ledamöter från Skaraborgs län och innebärande en lokalisering till Skövde.

En ny remissomgång har föranletts av årets motion. Arméchefen vidhåller sitt tidigare ställningstagande. Men övriga remissvar inkl. svaret från fredsforskningsutredningen ger vid handen att planeringen för Skövdelokaliseringen har fortskridit så långt att ett förändrat beslut inte är möjligt.

Herr talman! Jag har med hänsyn till de nu tillgängliga informationerna inte ansett mig böra skriva en reservation, men däremot har jag känt ett behov av att få belysa såväl motionen som det särskilda yttrandet, inte minst därför att pansarvapnet har stor betydelse för Skåne såväl i fredstid som i krigstid.

Herr RANESKOG (c):

Herr talman! Med anledning av min motion 1975/76:1171 och den behandling som motionen har fått i försvarsutskottet finner jag mig föranledd att ta upp frågan om fornminnena på Remmene skjutfält.

Eftersom frågan har legat snett hela tiden från behandlings- och inventeringssynpunkt, har resultatet också blivit därefter. Enligt vad jag tidigare anfört här i riksdagen har försvarsutskottet tagit så lätt på frågan att man ej ansett det mödan värt att på ort och ställe göra sig underkunnig om förhållandet.

När skjutfältet första gången behandlades i riksdagen, fanns inte ens problemet med den rika förekomsten av fornminnen med i bilden. Varken landsantikvarien eller riksantikvarien har ännu hunnit med den ofta påtalade inventeringen. En stor del av den inventering som under det senaste året blivit gjord har ännu inte offentligt redovisats.

På nytt måste jag konstatera att utskottets ställningstagande och riksdagens beslut är en djup kränkning av den befolkning som har drivits från sina gårdar. Lika besvärande har de människor upplevt det som

Torsdagen den
29 april 1976

Försvarspolitiken.
m. m.

kämpat för bevarandet av den gamla kulturen och de talrika fornminnena.

Medan riksantikvarieämbetet haft att sköta bevakningen av detta skjutfält från fornminnessynpunkt har en del allvarlig förödelse skett. En kommentar till detta är oundgänglig på grund av att ämbetet tvätt sina händer inför utskottet och hävdar att fornminnena inte utgör något hinder för militärens intrång. Jag vill ge följande exempel.

Under den s. k. bevakningstiden har militären bortforslat en hel domarring invid Samuelstorp och där gjort en parkeringsplats. En rest sten är avslagen på mitten och har sedan kulsprutebeskjutits. Jordtäkt har förekommit på av ämbetet markerad plats, och massor av jord har förflyttats. Fastän markerad blev platsen aldrig föremål för utforskning. Vägar har anlagts, vilket har krävt bortforsling av rösen, som aldrig blivit värderade såsom forngravar eller odlingsrösen.

Listan skulle bli lång, om man följde upp all vandalisering på detta skjutfält. Jällby kyrka är hotad. Kyrkan, vars äldre del är från 1100-talet, kommer att ligga nära det utvidgade fältet. Av denna anledning framhöll ordsbor på ett tidigt stadium för militära myndigheter kyrkans värde. I ett svar från Milochefen framhålls att området mellan det nuvarande fältet och Jällby kyrka endast skall vara säkerhetsområde, där övningar sällan skall äga rum, varför någon som helst risk ej skulle föreligga för kyrkan.

Nyligen har chefen för I 15 i Borås underrättat närboende om att en pjäsplats för skarpskjutning skall anläggas 300 meter från kyrkan. Detta måste innebära en allvarlig risk för den gamla träkyrkan från 1100-talet. Hur skall alla de människor som värnar om fornminnena kunna uppleva någon trygghet inför risken av framtida vandalisering?

För att ytterligare låta riksdagen få insyn i fornminnesfrågan vill jag anföra en sammanställning av fornminneslämningar och deras markering.

Av riksantikvarieämbetets fornlämningsregister, upprättat efter 1961 års inventering, tycks bl. a. framgå att rest sten, hällkista, älvkvarnsförekomst, stensättning, röse, hög och gravfält alltid R-markeras. Vid R-markering anges alltid antal fornlämningar som ingår i fornlämningsnumret. Ett fornlämningsnummer med t. ex. en samling stensättningar räknas till så många enskilda fornlämningar som det finns stensättningar. Likaså räknas ett gravfält inte som en enda fornlämning utan till så många fornlämningar som hör dit. Exempel: Nr 2 i Jällby ger 2 fornlämningar, nr 8 i Kvinnestad ger 10 fornlämningar, nr 29 i Landa ger 5 fornlämningar, nr 40 i Remmene ger 10 fornlämningar.

I den rapport som avgivits den 12 december 1974 beskrivs emellertid många lokaler såsom "höglignande lämning" i stället för hög, "stensättningsliknande lämning" i stället för stensättning, "område med röjningsrösen/stensättningsliknande lämningar" i stället för gravfält/stensättningar. Man har vid den ytliga besiktningen inte kunnat avgöra om det i dessa fall rör sig om lämningar som förtjänar att R-markeras. Men härigenom har ej heller en rättvisande bild av det R-markerade fornlämningsbeståndet i området kunnat lämnas i rapporten.

Vilken roll detta kan spela för det totala antalet R-markerade fornlämningar inom området ser man genom att försöka räkna fram hur många R-markerade fornlämningar som skulle komma till, om det klarläggs att lämningarna i fråga inte bara är "stensättningsliknande lämningar" utan stensättningar, inte bara "område med röjningsrösen och stensättningsliknande lämningar" utan gravfält. Jag vill anföra några exempel: Nr 40 i Kvinnestad skulle ge 4 R-markerade fornlämningar, nr 44 i Kvinnestad skulle ge 20 R-markerade fornlämningar, nr 59 i Kvinnestad skulle ge 20 R-markerade fornlämningar, nr 30 i Remmene skulle ge ca 90 R-markerade fornlämningar.

Det finns flera exempel.

R-markerade fornlämningar inom området skulle då kunna redovisas till flera hundra stycken mot i rapporten redovisade 75. Då inventeringsområdet är ca 20 km² innebär detta en oerhört stor fornlämningstäthet per km².

Flera älvkvarnsförekomster, som ju brukar finnas i anslutning till gravfält, liksom ett mycket stort antal lösa stenåldersfynd i Hjälmeryd, talar för att fornlämningarna där är förmer än "höglignande lämningar" eller "område för röjningsrösen". Synnerligen egendomligt är det därvid att nr 9 som är en ovanligt stor hög omnämnd i SGU 1866, i den nu lämnade rapporten omdöpts från hög till "höglignande lämning" och inte ens anses vara aktuell för kontrollundersökning före eventuellt borttagande.

En hel bygds befolkning står frågande inför vad som skett. Att i en demokrati behöva uppleva något dylikt är ofattbart för många. Både riksdag och försvarsmakt har ju att i alla lägen skydda och hjälpa befolkningen. Men folket har fört en fäfäng kamp mot försvarsmakten och lidit nederlag. Varken gårdar eller en mångfald fornminnen stod att rädda. De har upplevt det som att kämpa mot en oformlig opåverkbar massa, som i hela sin tyngd vältrat sig över dem.

Hur kan lagen i en demokrati tillämpas så olika? Hade det varit enskilda personer som haft dessa fornminnen på sina ägor, t. ex. en grustäkt, och i den hittat ett fornminne, hade ämbetet omedelbart satt stopp för vidare exploatering tills all utredning varit fullständig. Om någon stöter på fornminne vid uppförande av ett hus, så är det omedelbart byggstopp. Förbud kan utfärdas för vidare markexploatering. Den enskildes synpunkter väger då fjäderlätt och har föga möjlighet att vinna framgång.

Herr talman! I fråga om Remmene skjutfält återstår nu bara att riksdagens ombudsmän rättsligt prövar handläggning och beslut vad gäller såväl fornminnen som skjutfältsdelegationens sätt att till staten överföra denna mark.

I detta anförande instämde herr Korpås (c).

Herr PETERSSON i Gäddvik (m) kort genmäle:

Herr talman! Remmene skjutfält har återkommit som följetong här i riksdagen sedan 1971, när vi första gången tog beslutet om utvidgning

Torsdagen den
29 april 1976

*Försvarspolitiken,
m. m.*

av detsamma. Jag ber intresserade riksdagskamrater att slå upp utskottets betänkande nr 32 s. 54 och 55, där det redogörs för hur vi i utskottet har noggrant prövat just den kritik som framförts när det gäller fornlämningar. Där säger vi:

”Representanter för riksantikvarieämbetet, som utövar tillsyn över landets fornlämningar, har inför utskottet redogjort för beståndet av fornlämningar, odlingsrösen m. m. i Remmene och för de åtgärder som vidtagits eller planeras från ämbetets sida. Det har därvid inte framkommit att fornlämningarna skulle utgöra hinder för fortsatt militär verksamhet i Remmene. Riksantikvarieämbetet har inte heller ifrågasatt att Remmene-fältet av hänsyn till förekomsten av fornlämningar skulle behöva undantas från sådan verksamhet.”

Jag vill påpeka att herr Raneskogs anförande här var en våldsam kritik av riksantikvarieämbetet.

Herr RANESKOG (c) kort genmäle:

Herr talman! Det är inte mycket mer att tillägga, men det förvånar mig att herr Petersson i Gäddvik, som är en stor fosterlandsvän och vill ha ett omfattande försvar, inte ens åker och ser på ett skjutfält. Tack så mycket.

Herr HÄGELMARK (fp):

Herr talman! Jag kommer att uppehålla mig vid motionen av herr Henmark m. fl. angående pansartruppskolan PS och panstartruppersnas kadett- och aspirantskola PKAS, som enligt motionen bör lokaliseras till Skåne.

Det finns mycket som talar för att en lokalisering av nämnda förband till Skåne skulle medföra betydande fördelar, som t. ex. bättre övnings- och skjutfält, lägre driftkostnader, fördelar ur mobiliseringssynpunkt m. m.

Utskottet har avstyrkt motionen, främst av den anledningen att man inte vill riva upp ett riksdagsbeslut av år 1973 – ett beslut som sedan har legat till grund för planeringen av arméns fredsorganisation i Skövde. Det kan dock konstateras att några bindningar ej föreligger som kan leda till ekonomiska förluster om riksdagen skulle fatta ett beslut i enlighet med motionen. Jag anser det viktigt att försvaret får möjlighet att planera sin verksamhet så att man kan få ut mesta möjliga effekt för minsta möjliga kostnad – detta även om det skulle innebära att riksdagen skulle behöva ta ett tidigare beslut under omprövning.

I sitt yttrande över motionen säger chefen för armén att en samlokalisering av PS och PKAS i Skåne är den bästa lösningen. Detta yttrande talar för att riksdagen bör noga överväga frågan om lokaliseringen av ifrågavarande pansarförband.

Jag ber att få yrka bifall till motionen 1975/76:263.

Punkten 1

M o m. 1

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels motionen nr 1164 av herr Hermansson m. fl. i motsvarande del, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Lövenborg begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller försvarsutskottets hemställan i betänkandet nr 32 punkten 1 mom. 1 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit motionen nr 1164 i motsvarande del.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Lövenborg begärde röst-räkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 275
Nej - 14

M o m. 2

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 1 av herr Petersson i Gäddvik och herr andre vice talmannen Virgin, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Petersson i Gäddvik begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller försvarsutskottets hemställan i betänkandet nr 32 punkten 1 mom. 2 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 1 av herr Petersson i Gäddvik och herr andre vice talmannen Virgin.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Petersson i Gäddvik begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 246
Nej - 42
Avstår - 1

M o m. 3

Utskottets hemställan bifölls.

Torsdagen den
29 april 1976

*Försvarspolitiken,
m. m.*

Punkten 2

M o m. 1, 3 o c h 5

Propositioner gavs på bifall till 1:o) utskottets hemställan, 2:o) reservationen nr 2 av herr Petersson i Gäddvik och herr andre vice talmannen Virgin samt 3:o) utskottets hemställan med den ändring däri som för-
anleddes av bifall till motionen nr 1164 av herr Hermansson m. fl. i motsvarande del, och förklarades den förstnämnda propositionen vara med övervägande ja besvarad. Då herr Lövenborg begärde votering upptogs för bestämmande av kontrapositionen ånyo de båda återstående propositionerna, av vilka den under 2:o) angivna förklarades ha flertalets mening för sig. Sedan herr Lövenborg begärt votering även beträffande kontrapositionen upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren till kontraposition i huvudvoteringen angående försvarsutskottets hemställan i betänkandet nr 32 punkten 2 mom. 1, 3 och 5 antar reservationen nr 2 av herr Petersson i Gäddvik och herr andre vice talmannen Virgin röstar ja, den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren till kontraposition i nämnda votering antagit utskottets hemställan med den ändring däri som för-
anleddes av bifall till motionen nr 1164 i motsvarande del.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Lövenborg begärde röst-
räkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 43
Nej - 16
Avstår - 228

I enlighet härmed blev följande voteringsproposition uppläst och godkänd:

Den som vill att kammaren bifaller försvarsutskottets hemställan i betänkandet nr 32 punkten 2 mom. 1, 3 och 5, röstar ja, den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 2 av herr Petersson i Gäddvik och herr andre vice talmannen Virgin.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Petersson i Gäddvik begärde röst-
räkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 246
Nej - 42
Avstår - 1

M o m. 2

Utskottets hemställan bifölls.

M o m. 4

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels motionen nr 1164 av herr Hermansson m. fl. i motsvarande del, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad.

M o m. 6

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels motionen nr 263 av herr Henmark m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad.

M o m. 7

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 3

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 4

M o m. 1

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 3 av herr Petersson i Gäddvik och herr andre vice talmannen Virgin, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Petersson i Gäddvik begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller försvarsutskottets hemställan i betänkandet nr 32 punkten 4 mom. 1 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 3 av herr Petersson i Gäddvik och herr andre vice talmannen Virgin.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Petersson i Gäddvik begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 246
Nej - 42
Avstår - 1

M o m. 2-6

Kammaren biföll vad utskottet i dessa moment hemställt.

Punkterna 5-20

Kammaren biföll vad utskottet i dessa punkter hemställt.

Torsdagen den
29 april 1976

*Försvarspolitiken,
m. m.*

Punkten 21

M o m. 1

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels motionen nr 1164 av herr Hermansson m. fl. i motsvarande del, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Lövenborg begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller försvarsutskottets hemställan i betänkandet nr 32 punkten 21 mom. 1 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit motionen nr 1164 i motsvarande del.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Lövenborg begärde röst-räkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 275

Nej - 14

M o m. 2 o c h 3

Propositioner gavs på bifall till 1:o) utskottets hemställan, 2:o) reservationen nr 4 av herr Gustavsson i Eskilstuna m. fl. samt 3:o) utskottets hemställan med den ändring däri som föranleddes av bifall till motionen nr 2282 av herr Hermansson m. fl. i motsvarande del, och förklarades den förstnämnda propositionen vara med övervägande ja besvarad. Då herr Gustavsson i Eskilstuna begärde votering upptogs för bestämmande av kontrapositionen ånyo de båda återstående propositionerna, av vilka den under 2:o) angivna förklarades ha flertalets mening för sig. Sedan herr Magnusson i Kristinehamn begärde votering beträffande kontrapositionen upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren till kontraposition i huvudvoteringen angående försvarsutskottets hemställan i betänkandet nr 32 punkten 21 mom. 2 och 3 antar reservationen nr 4 av herr Gustavsson i Eskilstuna m. fl. röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren till kontraposition i nämnda votering antagit utskottets hemställan med den ändring däri som föranleds av bifall till motionen nr 2282 i motsvarande del.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Magnusson i Kristinehamn begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 134

Nej - 14

Avstår - 139

Torsdagen den
29 april 1976

Försvarspolitiken,
m. m.

I enlighet härmed blev följande voteringsproposition uppläst och godkänd:

Den som vill att kammaren bifaller försvarsutskottets hemställan i betänkandet nr 32 punkten 21 mom. 2 och 3 röstar ja, den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 4 av herr Gustavsson i Eskilstuna m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades tvekan kunna råda angående resultatet, varför votering med omröstningsapparat verkställdes. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 143
Nej - 145
Avstår - 1

M o m. 4

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels motionen nr 2282 av herr Hermansson m. fl. i motsvarande del, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Magnusson i Kristinehamn begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller försvarsutskottets hemställan i betänkandet nr 32 punkten 21 mom. 4 röstar ja, den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit motionen nr 2282 i motsvarande del.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Magnusson i Kristinehamn begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 273
Nej - 14

Punkterna 22-36

Kammaren biföll vad utskottet i dessa punkter hemställt.

Punkten 37

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels motionen nr 550 av herr Hermansson m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad.

Punkterna 38-51

Kammaren biföll vad utskottet i dessa punkter hemställt.

På förslag av herr andre vice talmannen beslöt kammaren att uppskjuta behandlingen av på föredragningslistan återstående ärenden till ett senare sammanträde.

§ 4 Meddelande om frågor

Meddelades att följande frågor framställdes

den 29 april

1975/76:339 av herr *Siegbahn* (m) till fru statsrådet Sigurdsen om kontroll av planerade biståndsåtgärder:

Enligt en artikel i Svenska Dagbladet den 27 april detta år av Christina Jutterström har Sverige finansierat en skogsskola i Tanzania, varvid emellertid stora delar av de nedsända medlen icke nått adressaten.

Vill biståndsministern dels redogöra för det verkliga läget i denna fråga, dels informera om i vilken utsträckning man från svensk sida utvärderar och kontrollerar att planerade biståndsåtgärder kommer till stånd och får den avsedda effekten?

1975/76:340 av herr *Werner* i Malmö (m) till fru statsrådet Leijon om asyl för flyktingar undan inbördeskrig i hemlandet:

Söndagen den 11 april avvisades på Arlanda flygplats en assyrisk familj om åtta personer. Sannolikt var detta en familj, vars äldste son redan var i Sverige sedan december 1975 och som nu sökte sina anhöriga. Samtliga i familjen var inskrivna i flyktinglägret i Beirut och hade sedan sex år en inelligande anhållan att få utvandra till Sverige.

Vill statsrådet medverka till att familjer och enskilda som flyr undan inbördeskrig får en fristad – om inte i Sverige så i varje fall i något annat land?

1975/76:341 av herr *Siegbahn* (m) till herr statsministern om utländska statschefer deltagande i svenska partipolitiska manifestationer:

Anser statsministern det lämpligt att främmande statschefer under officiellt besök i Sverige tar aktiv del i enskilda partiers politiska manifestationer?

§ 5 Kammaren åtskildes kl. 01.17.

In fidem
SUNE K. JOHANSSON

/Solveig Gemert